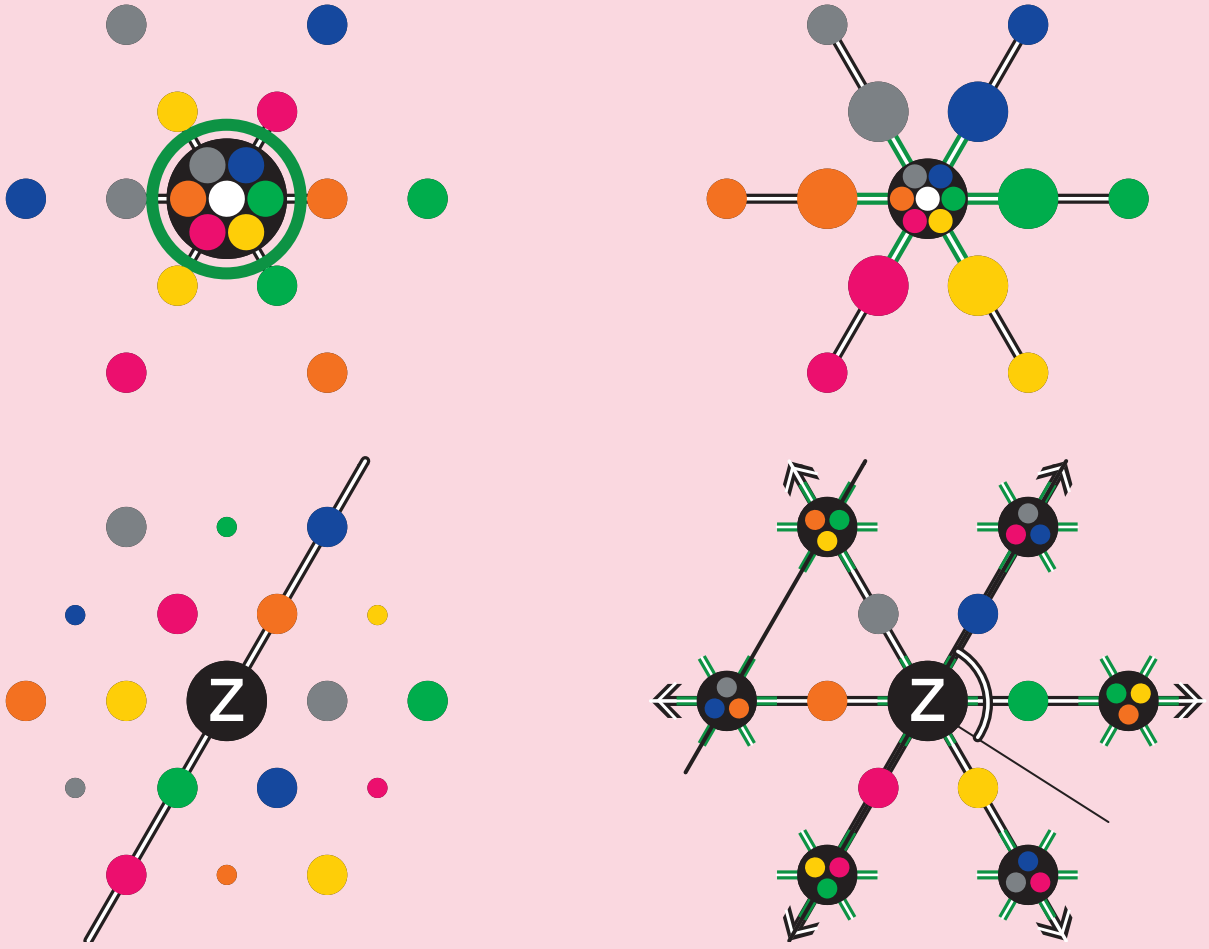
Perspectievenboek

Verstedelijkingsstrategie & MIRT-traject Regio Zwolle

REGIO ZWOLLE
STAD EN LAND IN BALANS 2040

STUDIO BEREIKBAAR

DZH DZH DZH
de zwarte hond
architecture urbanism strategy

DONASTEDENBOUW

Perspectievenboek

Verstedelijkingsstrategie & MIRT-traject Regio Zwolle

6 december 2021

Vooraf

De bestuurlijke context medio 2021

In samenwerking tussen Rijk en regio wordt een Verstedelijkingsstrategie opgesteld voor Regio Zwolle. In de regio wordt tot 2040 een minimale groei verwacht van circa 40.000 woningen. Het klimaatadaptief accommoderen van de forse stedelijke en economische groei van de regio, mét behoud en ontwikkeling van de kwaliteit van de leefomgeving en bereikbaarheid, is een belangrijke integrale opgave voor de regio (Omgevingsagenda-Oost).

In dit kader is in de NOVI-brief van 23 april 2020 aan de Tweede Kamer de positie van Zwolle in het Stedelijk Netwerk Nederland expliciet benoemd. Dit vraagt om keuzes in een doordachte langetermijnstrategie, onder meer om de groei niet alleen in aantallen, maar ook met passende kwaliteit te realiseren. Dit geldt zowel voor woningen, mobiliteit en leefomgeving. Tenslotte is in februari 2020 het MIRT-Onderzoek A28 Amersfoort – Hoogeveen afgerond. Conclusie van het MIRT-Onderzoek was dat de situatie bij Zwolle een eigen benadering vraagt.

Om uitwerking te geven aan bovengenoemde opgaven hebben Rijk en regio in het BO-MIRT 2019 afgesproken een verstedelijkingsstrategie op te stellen voor Regio Zwolle, in onderlinge wisselwerking met een gebiedsgericht MIRT-Onderzoek bereikbaarheid voor Zwolle en omgeving.

Tevens is afgesproken een QuickScan watersysteem en klimaatadapatatie voor de regio op te stellen, die als basis dient voor de Verstedelijkingsstrategie. De inbreng QuickScan ten behoeve van de ontwikkelperspectieven is in juli 2021 vastgesteld door de Stuurgroep Verstedelijkingsstrategie/Gebiedsgericht MIRT-Onderzoek Regio Zwolle.

In het BO Leefomgeving (juni 2021) is ingestemd met het NOVI-gebied klimaatbestendige groeiregio Zwolle. In Nederland zijn 8 NOVI-gebieden aangewezen waar omvangrijke en complexe transities samenkomen waarbij het essentieel is om die met verschillende overheden aan te pakken (langjarig partnerschap). Groeiregio Zwolle krijgt hiermee een impuls om gezamenlijke complexe en gestapelde opgaven klimaatbestendig op te pakken waarbij het watersysteem en huishouding leidend is.

Om een betere invulling te geven aan klimaatadapatatie bij woningbouwontwikkeling is op 13 juli j.l door de DG Omgevingswet en de DG Water en Bodem advies gevraagd aan de Deltacommissaris. In de toelichting wordt het noodzakelijk tempo van de woningbouw benadrukt om te voldoen aan de grote maatschappelijke behoefte.

Locatie en inrichting zijn erop gericht om de belangen integraal en in samenhang af te wegen, met het behalen van voldoende aantallen betaalbare woningen op de juiste plek.

Het gaat dan om een afweging tussen leefbaarheid, verstedelijking, verduurzaming inclusief klimaatadapatatie en bereikbaarheid. E.e.a. conform de doelstelling voor de Verstedelijkingsstrategie.

Provincies, waterschappen en gemeenten dragen de verantwoordelijkheid om klimaatadapatatie mee te nemen bij de locatiekeuze en de ruimtelijke inrichting van woningbouwlocaties. Daarnaast hebben ze een belangrijke rol bij het bevorderen dat bouwende partijen klimaatadapatatie meenemen bij de bouw. In overleg met de waterbeheerder kan de (kosten) effectiviteit van inrichtingsmaatregelen om (water) overlast te voorkomen worden afgewogen.

Al met al speelt klimaatadapatatie een steeds belangrijker rol in relatie tot verstedelijking, waarbij het naast locatie keuze en gebiedsontwikkeling ook gaat om systeem aanpassingen en inzicht in de kosten.

Betrokken partijen zijn: provincie Overijssel, gemeente Zwolle, Regio Zwolle, de ministeries van BZK en IenW, RWS - Oost Nederland en het waterschap WDOD.

Op 1 september heeft de Deltacommissaris het eerste deel van zijn advies uitgebracht (DC-2021/535).
“De hoofdboodschap: klimaatbestendig bouwen en hierbij niet afwentelen. De hoofdboodschap is om in de gebouwde omgeving en met name bij de reeds beoogde en nieuwe grootschalige woningbouwlocaties te borgen dat overal klimaatbestendig wordt gebouwd (als het nieuwe normaal) en dit mee te nemen in beleid en afspraken over woningbouw tussen rijk en regio. Tevens acht hij het nodig om geografisch een ruimere afweging te maken dan alleen te kijken naar het plangebied. Op die manier komt een meer evenwichtige en billijke verdeling van publieke en private kosten en baten tot stand”

Tot zover de Deltacommissaris.

Inleiding

Het onderzoek om te komen tot een Verstedelijkingsstrategie/gebiedsgericht MIRT-Onderzoek is opgedeeld in 4 fasen, respectievelijk de analysefase (1), de ontwikkelperspectieven (2), ontwikkelrichting en ontwikkelpad (3) en vervolgafspraken tussen Rijk en Regio in het BO Leefomgeving en het BO-MIRT (4).

Fase 1: Analysefase
De analysefase is op in februari 2021 door de stuurgroep Verstedelijkingsstrategie/ Gebiedsgericht MIRT-Onderzoek vastgesteld.

Aan het eind van deze fase zijn de volgende doelstellingen vastgesteld:
- Accommoderen van de ontwikkelopgave (woningen en bedrijvigheid), het behoud van de huidige **ruimtelijke kwaliteit** op basis van een **klimaatadaptieve** verstedelijkingsstrategie.
- Versterken van de concurrentiekracht van de Regio Zwolle door een **sterk en duidelijk economisch profiel** in combinatie met een **aantrekkelijk vestigingsklimaa**t.
- **Bereikbaar houden** van huidige en toekomstige economische toplocaties op regionaal en nationaal niveau in combinatie met een goed functionerend daily urban system.
- Benutten en versterken van huidige en toekomstige ambities op het gebied van **leefbaarheid, landschap en energietransitie.**

Deze doelstellingen zijn vertaald in 13 uitgangspunten.

Op basis van de doelstellingen en uitgangspunten zijn vier ontwikkelperspectieven geformuleerd die het startpunt vormden om in fase 2 verder te verkennen. De ontwikkelperspectieven hadden als doel de randen van het speelveld te onderzoeken en te verkennen. De perspectieven zijn niet bedoeld om één te kiezen. Op basis van de kansrijke elementen uit de verschillende perspectieven is tot de gewenste ontwikkelrichting gekomen.

Tevens is afgesproken om mogelijke omvang van de ontwikkelopgave te verkennen op basis van 3 woningbouwscenario's, te weten 40.000, 65.000 en 80.000 woningen. Hierbij is met een schuin oog gekeken naar de benodigde ontwikkelopgave voor een schaal- of systeemsprong ten aanzien van de verstedelijking of mobiliteit.

Fase 2 : De ontwikkelperspectieven
Voor u ligt het resultaat van fase 2: het Perspectievenboek. Het betreft een doorvertaling en uitwerking van de vier perspectieven zoals aan het eind van de eerste fase zijn vastgesteld.
De vier perspectieven representeren gezamenlijk de verschillende heersende opinies in de Regio Zwolle, ook ideeën en plannen die niet meteen op een meerderheid kunnen rekenen. Om tot een breed gedragen ontwikkelperspectief van de regio te komen, is het immers van belang om ieders inbreng serieus mee te nemen.

De consequentie hiervan is dat een aantal elementen in dit perspectievenboek mogelijk ergernis en irritatie opwekken (al weten we niet precies welke) en dat er spanningen en tegenstrijdigheden met bestaand beleid zijn te ontdekken. Die zijn er namelijk ook. Denk bijvoorbeeld aan de spanning tussen 'bestaande plannen' (die op korte termijn tot uitvoer komen) en de Regio Zwolle als NOVI-gebied (met hoge klimaatambities). Dit perspectievenboek dient als basis om daar het gesprek met elkaar over aan te gaan, om vervolgens te besluiten waar de balans moet komen te liggen. Die komt tot uitdrukking in het uiteindelijke ontwikkelperspectief voor de Regio Zwolle.

In deze rapportage komen achtereenvolgens aan de orde:

1. *Ontwerpend onderzoek*: de beschrijving van de gehanteerde methode van ontwerpend onderzoek en de toepassing ervan (o.a. beoordelingskader) N.B. Staat er twee keer in.
2. *Het verhaal van de regio*: het beeld van de Regio Zwolle en haar opgaven
3. *Vier perspectieven*: Voor de (deel)opgaven zijn verschillende antwoorden geformuleerd, die we bouwstenen noemen. Met deze bouwstenen zijn vier onderscheidende ontwikkelperspectieven gebouwd, welke elk op een eigen wijze een antwoord op de analyse en opgaven geven. Dit antwoord bestaat uit:
   - een algemeen overzicht van plannen,
   - sleutelgebieden waar het cruciaal wordt dat het bewuste perspectief daar haar beloftes waar gaat maken,
   - 'veelvoorkomende opgaven' waarbij projecten van elkaar kunnen leren, ontwikkelprincipes, die helpen koers te houden bij nieuwe initiatieven en ontwikkelingen
4. *Effectbepaling en "Lessons Learned":* De perspectieven worden doorgerekend met het Dashboard Verstedelijking, de Mobiliteitsscan en het NRM. In dit hoofdstuk worden de effecten weergegeven. Eerst thematisch en vervolgens voor de verschillende perspectieven. Welke inzichten hebben de extremen ons opgeleverd. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal conclusies die het vertrekpunt vormen voor het bestuurlijk gesprek.
5. *Ontwikkelrichting voor Regio Zwolle* : Op basis van de resultaten en de bestuurlijke gesprekken komen we tot:
   - een gewenste ontwikkelrichting - en wat voor toekomst dat kan bieden
   - principes voor de verstedelijking, ten aanzien van wonen, werken, mobiliteit en klimaat.
   - een aantal integraal verder uit te werken sleutelgebieden, regionale opgaven en een opdracht voor de verdere uitwerking van het gebiedsgericht MIRT-Onderzoek.

Als bijlagen bij deze rapportage vindt u: de bouwstenenatlas, de perspectieven uitgebreider beschreven, een overzicht van de veel voorkomende opgaven en een uitgebreide beschrijving van de effectbepaling en resultaten van de dashboardanalyse. De bijlagen zijn bedoeld voor degenen die zich verder in de perspectieven willen verdiepen.

Inhoudsopgave

1. Proces Ontwerpend Onderzoek **11**

2. De vraag - Het verhaal van de regio **17**
Bijlage bij 2: Bouwstenenatlas

3. Mogelijke antwoorden - vier perspectieven voor de regio Zwolle **43**

- Lokaal Vitaal **60**
- Zwolle Centraal **68**
- Netwerkdelta **78**
- Soevereine Subregio's **88**

Bijlage bij 3: Veel voorkomende opgaven
Bijlage bij 3: De perspectieven uitgebreider beschreven

4. Reflectie op de oplossingen - Effectbepaling en 'lessons learned' **99**

Bijlage bij 4: Effectbepaling en resultaten dashboardanalyse

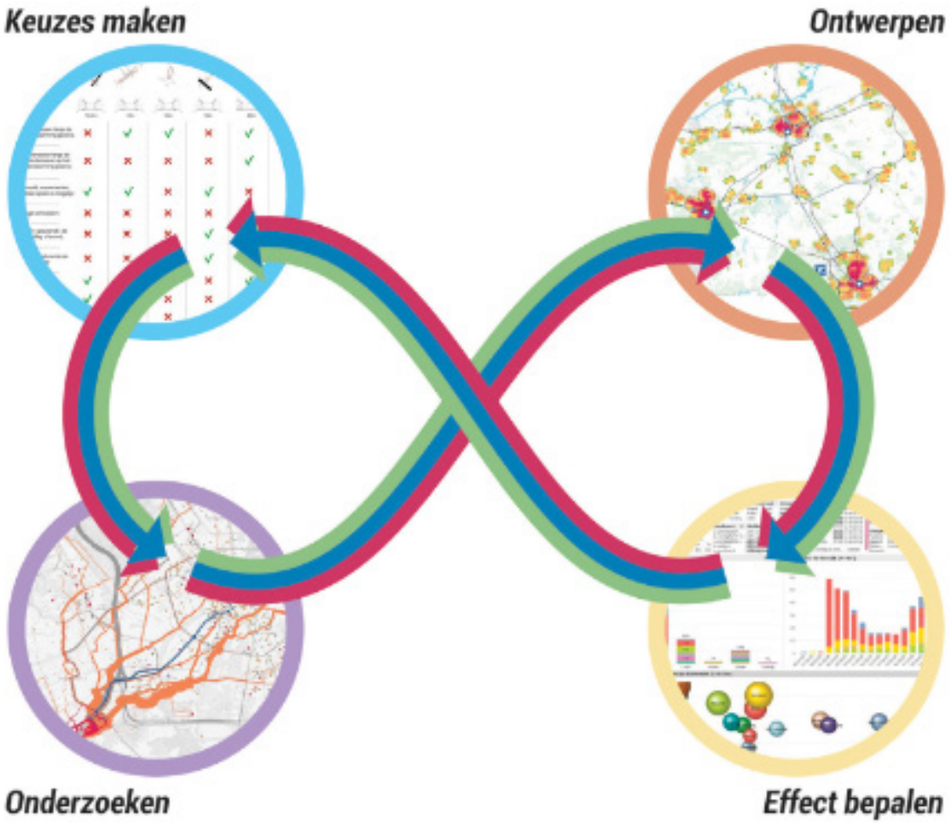
5. Ontwikkelrichting Regio Zwolle **129**

Proces
Ontwerpend
Onderzoek

Ontwerpend Onderzoek

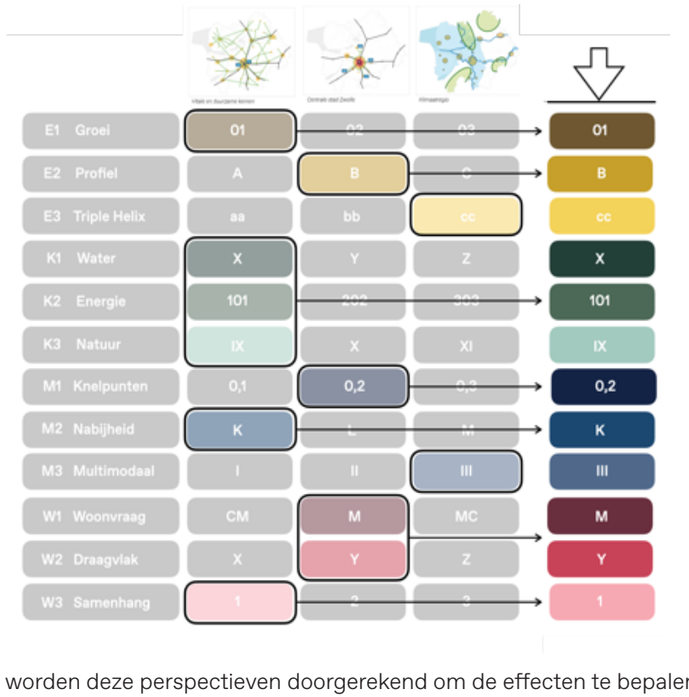
Ontwerpend Onderzoek is in eerste instantie een middel om – samen – te leren en te testen. Wij vragen door en zoeken verder totdat we de kern te pakken hebben. Om de opties in beeld te krijgen en goed af te wegen is het nodig om gebiedsgericht en multimodaal naar de gehele opgave voor ruimte, klimaat, economie en bereikbaarheid van de (brede) regio te kijken. De perspectieven worden in het ontwerpend onderzoek gebruikt om de juiste vraagstukken te verkennen en/of onderzoeken en dienen dus zeker niet om een keuze uit te maken. Ze beschrijven de hoeken van het speelveld.

Startpunt ontwerpen onderzoek: integrale doelstellingen en woningbouwscenario's
Op basis van het feitenrelaas en de analyse van de kansen en de bedreigingen zijn in fase 1 de integrale doelstellingen bepaald. Deze integrale doelstellingen vormen de basis voor het ontwerpend onderzoek.

Naast de integrale doelstellingen, is ook de hoogte van de ontwikkelopgave (het aantal te bouwen woningen) een belangrijke variabele bij het uitwerken van de perspectieven. In het ontwerpend onderzoek gaan we uit van een laag (aansluitend bij de PRIMOS prognose) van 40.000 woningen, een midden (aansluitend bij de gezamenlijke ambitie van de gemeenten binnen Regio Zwolle) van 65.000 woningen en een hoog scenario van 80.000 woningen. Deze scenario's worden toegepast op alle ontwikkelperspectieven. Naast deze scenario's, kijken we ook met een schuin oog naar de benodigde ontwikkelpogave voor een schaal- of systeemsprong ten aanzien van verstedelijking of mobiliteit.

Opbouw van de perspectieven
Op basis van de integrale doelstellingen zijn per thema de deelopgaven geformuleerd. Voor elke deelopgave zijn (met behulp van de werkateliers) verschillende mogelijke oplossingsrichtingen geformuleerd: de bouwstenen. Op basis van deze bouwstenen hebben we de perspectieven samengesteld, waarbij de belangrijkste vraag is of alle mogelijke bouwstenen onderdeel zijn van ten minste 1 perspectief. Zoals hierboven beschreven, gebruiken we de perspectieven voor het onderzoek en kiezen er niet tussen, het is dus belangrijk dat alle mogelijke bouwstenen een plek hebben, zodat de perspectieven daadwerkelijk het hele speelveld beschrijven.

Vervolgens worden deze perspectieven doorgerekend om de effecten te bepalen. Op basis van deze effectbepaling het worden de kansrijke bouwstenen gebundeld tot de gewenste ontwikkelrichting.

Betrokkenheid van de omgeving
Deze perspectieven zijn tot stand gekomen met inbreng van een groot aantal verschillende partijen. Regio Zwolle is groot en divers, dus het is belangrijk om de verschillende standpunten een plek te geven in deze verstedelijkingsstrategie. Tijdens de werkateliers hebben we ambtelijk gesproken over elke stap die we genomen hebben in het proces. Daarbij hebben we door middel van een Bestuurlijk Maatschappelijke Advies Groep ook vanuit de brede maatschappij terugkoppelingen gekregen op de inhoudelijke stappen in ons onderzoek. Tenslotte hebben we ook steeds een webinar georganiseerd rondom de mijlpalen om de overige partijen in Regio Zwolle (denk aan ambtelijk, maar ook Raden en Staten) bij te praten over de vorderingen in het opstellen van de verstedelijkingsstrategie. De input die wij hebben mogen ontvangen, heeft ons geholpen om te komen tot de huidige perspectieven met voldoende draagvlak en respect voor de breedte van Regio Zwolle.

Thema's aan de rand van de verstedelijkingsstrategie
Een verstedelijkingsstrategie is geen omgevingsvisie en tegelijkertijd is het ook niet goed om de ogen te sluiten voor ontwikkelingen en thema's, die verder gaan dan de verdeling van wonen en werken, klimaat- en mobiliteitsmaatregelen over Regio Zwolle. In ons Ontwerpend Onderzoek en zeker ook in het feitenrelaas als resultaat van fase 1, hebben we breed naar alle thema's gekeken.

Tegelijkertijd zijn we ons bewust geweest van het feit dat niet alle opgaven en toekomstige ambities kunnen en moeten landen in de verstedelijkingsstrategie. Richtlijn daarbij was dat we primair keken naar de impact op ruimte, keuze in locatie van wonen en werken, maar tegelijkertijd niet vooruitliepen op strategische discussies. Dit heeft geleid tot onderstaande aanpak:

<u>Economie</u>
We hebben in ons onderzoek in elk perspectief een ander antwoord gegeven hoe de regionale economie duurzaam te laten groeien. Door uitspraken te doen over (1) agglomeratiekracht, (2) bedrijventerreinen en (3) logistiek, (4) de stedelijke economie, (5) de economische profielen van de regio, (6) toerisme en (7) de rol van onderwijs om hiermee invulling te geven aan de doelstelling ten aanzien van de agglomeratiekracht. Hierbij hebben we binnen de verstedelijkingsstrategie de specifieke clusters niet ingevuld. Dit is een gesprek binnen de Economic Board van Regio Zwolle. Daarbij hebben we gekeken naar de plannen voor grootschalige logistiek. Deze zijn verenigbaar met de perspectieven, zeker in combinatie met meervoudig ruimtegebruik. De wenselijkheid van deze grootschalige logistiek zal in een regionaal (bestuurlijk) gesprek moeten worden besproken.

<u>Natuur & landbouw</u>
Natuur vormt een belangrijk onderdeel van de ruimtelijke kwaliteit in Regio Zwolle. In fase 1 is deze uitvoerig in beeld gebracht (met name ook de ligging van waardevolle natuurgebieden). Deze hebben een rol gespeeld bij de keuzes binnen perspectieven. In de effectbepaling hebben we de kwantitatieve impact op het ruimtegebruik (waaronder natuur) weergegeven en de toegankelijkheid, maar daarnaast ook een aantal kwalitatieve effecten in beeld gebracht bij de perspectieven.

Ook ten aanzien van de landbouw hebben we bekeken wat de impact van de perspectieven is op de ruimte voor landbouw en is breder gekeken naar de ontwikkeling van het landelijk gebied in de analyse voor de perspectieven. De landbouwtransitie en de stikstof-problematiek zijn echter geen onderdeel van de verstedelijkingsstrategie.

<u>Energie(transitie)</u>
De verstedelijkingsstrategie Zwolle loopt gelijk op met de ontwikkeling van een 5-tal Regionale Energie Strategieën (RES) binnen Regio Zwolle. Binnen deze RES wordt antwoord gegeven op welke wijze de vraag aan energie in de toekomst kan worden voldoen. Binnen het Ontwerpend Onderzoek hebben wij gekeken op welke wijze het toevoegen van woningen kan bijdragen aan het beperken van de toekomstige vraag naar energie en niet alleen voor de nieuwe, maar zeker ook voor de huidige woningen (meekoppelkansen). Ook geven we in de ontwikkelprincipes richting ten aanzien van energiezuinig verstedelijken, zoals *Accommoderen vraag (verbruik energie) en aanbod (opwekking duurzame energie) zo dicht mogelijk bij elkaar en passend bij eigenschappen en efficiëntie van het netwerk.*

Binnen de RES wordt op dit moment nog geen uitspraak gedaan over specifieke ruimtelijke locaties van toekomstige inwinning, dat moet op een later moment worden betrokken bij de uitwerking van de verstedelijkingsstrategie.

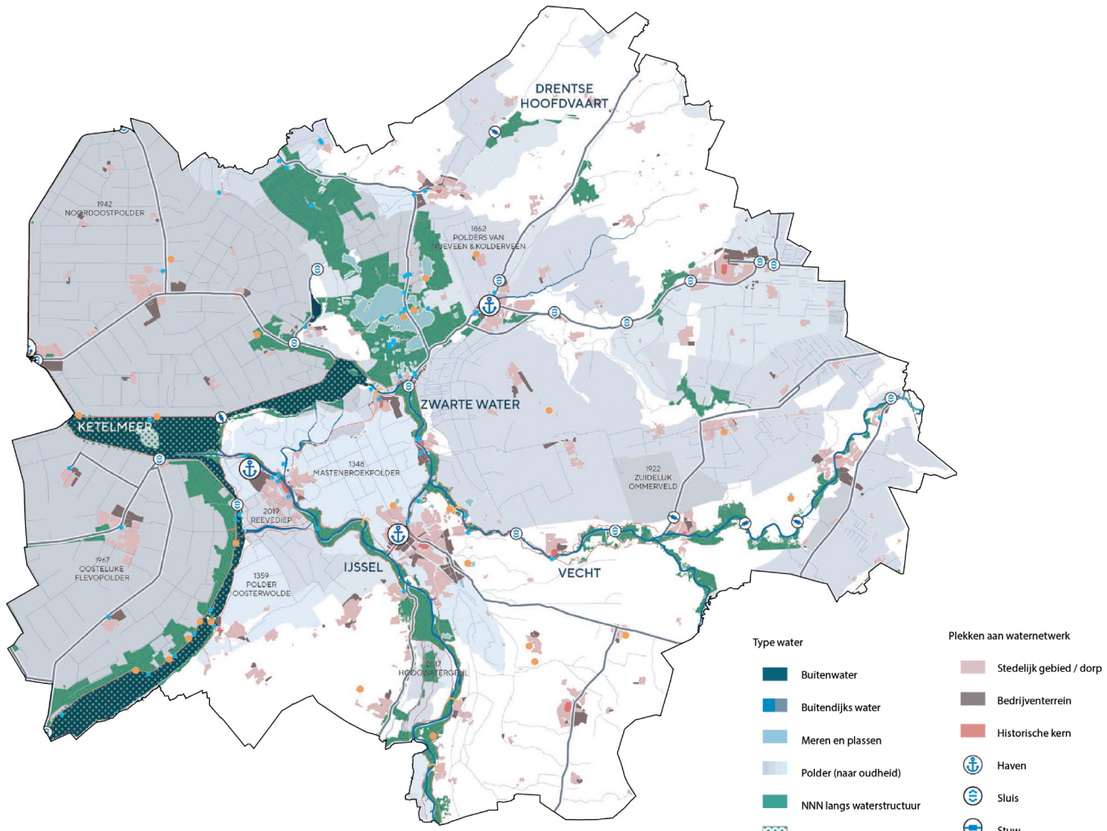
De vraag -

Het verhaal van de Regio Zwolle

Nederland in het klein

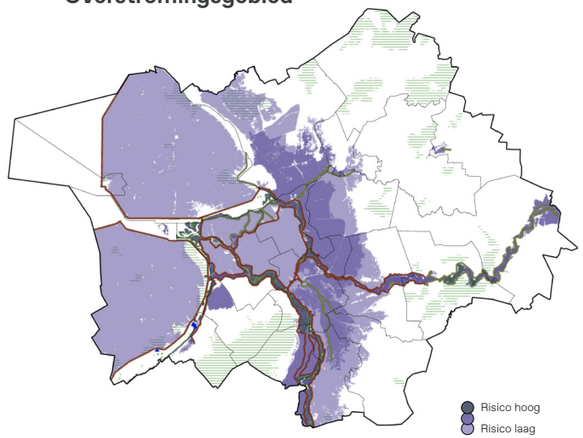
hoog & droog **en** laag & nat

Regio Zwolle dankt haar succes van oudsher aan Leven met water. De omgang met water bepaalde het grondgebruik en de inrichting van het landschap met de daarbij behorende noodzakelijke samenwerking. Denk aan de Hanzesteden Zwolle, Hattem, Kampen en Hasselt op dekzandruggen in de moerasdelta van Zuiderzee. Of de esdorpen met hooilanden langs de beken en akkerbouw op de essen. Door inzet van techniek werden de drooggelegde moerassen van Salland, Zuidwest Drenthe en de kop van de Veluwe productieve landbouwgrond en in de 20e eeuw werden de Flevopolders en de Noordoostpolder op de inmiddels afgesloten Zuiderzee gewonnen. Steden en dorpen konden overal worden gebouwd omdat waterpeilen worden aangepast en slappe gronden worden versterkt met van buiten aangevoerd zand.

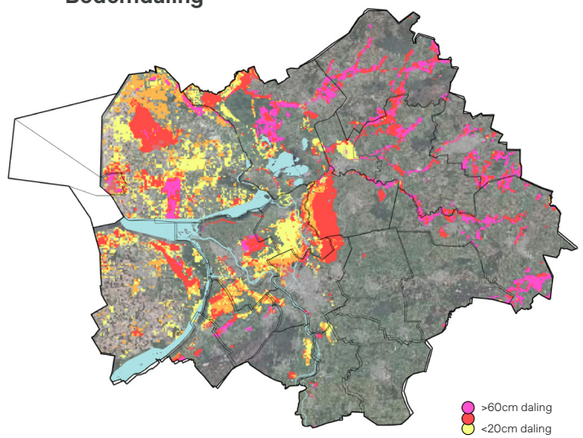

Kaart: MUST

Overstromingsgebied

Bodemdaling

Deze succesvolle ontwikkeling kent ook een keerzijde. De flexibiliteit om met waterextremen om te gaan in de inrichting én het gebruik van het landschap verdween. Laaggelegen gebieden blijven kwetsbaar voor overstromingen uit rivieren en IJsselmeer. De verdwenen sponswerking van de voormalige moerassen en beekdalen leidt tot versneld afvoeren van regenwater met wateroverlast en schade in steden en dorpen en in droge periode vervolgens tot droogteschade.

Klimaatverandering vergroot de extremen in rivierafvoer, neerslag en temperatuur, waardoor de kwetsbaarheid toeneemt. De flexibiliteit van steden, (kwetsbare) natuur en landbouw is beperkt en alleen met steeds meer techniek kunnen functies blijven bestaan. Zowel landelijke als regionale watersystemen in de Regio Zwolle lopen op verschillende schaalniveaus tegen hun grenzen aan. Bijvoorbeeld in en rond de stad Zwolle waar water uit de Sallandse Weteringen, de Vecht, het Zwarte Water en de IJssel samenkomen en afstromen naar het IJsselmeer.

Relatie met de NOVI

Meer informatie over de NOVI vindt u op de website van de nationale omgevingsvisie: www.denationaleomgevingsvisie.nl

Het versterken van de omgevingskwaliteit staat in de NOVI centraal. Dat wil zeggen dat alle plannen met oog voor de natuur, gezondheid, milieu en duurzaamheid gemaakt moeten worden. De NOVI maakt bij het maken van keuzes gebruik van drie afwegingsprincipes:
1) Combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
2) Kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal;
3) Afwentelen wordt voorkomen.

Regio Zwolle is een verzameling van landschappen waar de opgaven als gevolg van extremen in rivierafvoer, neerslag en temperatuur spelen. In de delta van IJssel en Vecht, in de Zuiderzeepolders, en op de zandgronden. Het belang van water en klimaatverandering in relatie met de woonopgave, mobiliteit, landbouw, economie enz. wordt onderkend in deze Regio. Als NOVI-gebied Regio Zwolle wordt gezamenlijk gewerkt om invulling te geven aan de ambitie van klimaatbestendige groei. In Regio Zwolle wordt geanticipeerd om de investeringen in de regio waardevast te laten zijn. Door Water & Ruimte met elkaar te verbinden en het creëren van een adaptief landschap, wat in staat is klimaatverandering op te vangen.

Principes voor het omgaan met het water

Water en klimaat hebben impact op verstedelijking. De woningen die gerealiseerd worden, zullen te maken krijgen met de effecten van klimaatverandering. Het belang en de urgentie van water en klimaat worden in Regio Zwolle. Regio Zwolle is daarom ook aangewezen als NOVI-gebied en zet zich in voor klimaatbestendige groei. In Regio Zwolle wordt geanticipeerd om deze enorme investering in de regio waardevast te laten zijn. Om dit concreet te maken binnen de verstedelijkingsstrategie fase 2 zijn daarom zeven principes voor water & klimaat in hedendaagse verstedelijkingsopgaven in de regio Zwolle gedestilleerd. Deze vormen de basis van de inbreng van water en klimaat in de verstedelijkingstrategie. Deze principes liggen ten grondslag aan de randvoorwaarden bij locatiekeuze, de ontwerpprincipes en de maatlat van klimaatbestendigheid. Deze principes komen later ook terug (mogelijk als trap) bij de ontwikkelprincipes.

1. **Vermijd verstedelijking op plekken die veel maatregelen vergen.** Plekken die niet aansluiten op het natuurlijke watersysteem en die bestaande bebouwing niet helpen bij haar opgaven.

2. **Verstedelijking volgt het watersysteem** met natuurlijke & meervoudige oplossingen. Gedacht vanuit de logica van het systeem en door ter plaatse opgaven te combineren.

3. **Houd een druppel: zo lang mogelijk, zo hoog mogelijk vast**, **en benut deze zo veelzijdig mogelijk,** vóór afvoer naar zee of verdamping.

4. **Denk op regionaal & systeemniveau. Handel locatie-specifiek.** Kies natuurlijke & meervoudig te gebruiken oplossingen.

5. **Gebiedsontwikkeling als blauw-groene klimaatmachine (zonder stekker)**: stedelijke ontwikkelingen leveren altijd een bijdrage aan klimaatadaptatie en helpen daarbij ook de directe omgeving. Zo worden gloeiende kooltjes in het stedelijk weefsel ijsklontjes. Bovendien dragen gebiedsontwikkelingen bij aan de gezondheid & het geluk van bewoners in de omgeving, en geeft de ruimtelijke verschijningsvorm expressie aan de specifieke lokale situatie.

6. **Zorg dat projecten bijdragen aan het helpen oplossen van regionale opgaven**. Door buiten het bouwhek en de projectgrens te denken en te borgen dat een ontwikkeling de regio als geheel bekeken op alle relevante onderdelen een verbetering .
7. **Het sponswerkend vermogen van een gebiedsontwikkeling neemt altijd toe.**

De regio kent een enorme landschappelijke kwaliteit...

De regio Zwolle kent maar liefst zeven verschillende landschappen. Van de oude stuwwallen tot de jonge droogmakerijen: allemaal zijn ze op relatief korte afstand van elkaar te ontdekken. Dwars door de regio loopt de 0 NAP-lijn, afgebeeld als een rode draad op de kaart. Langs deze lijn liggen onder meer de voormalige Zuiderzeehavens. Ook verklaart het de ligging en vorm van sommige dorpen en steden: kijk maar eens naar Staphorst en Rouveen.

bron: MUST

Natuurgebied omgeving Dalfsen

vechtdal Wijhe

Sallandse heuvelrug

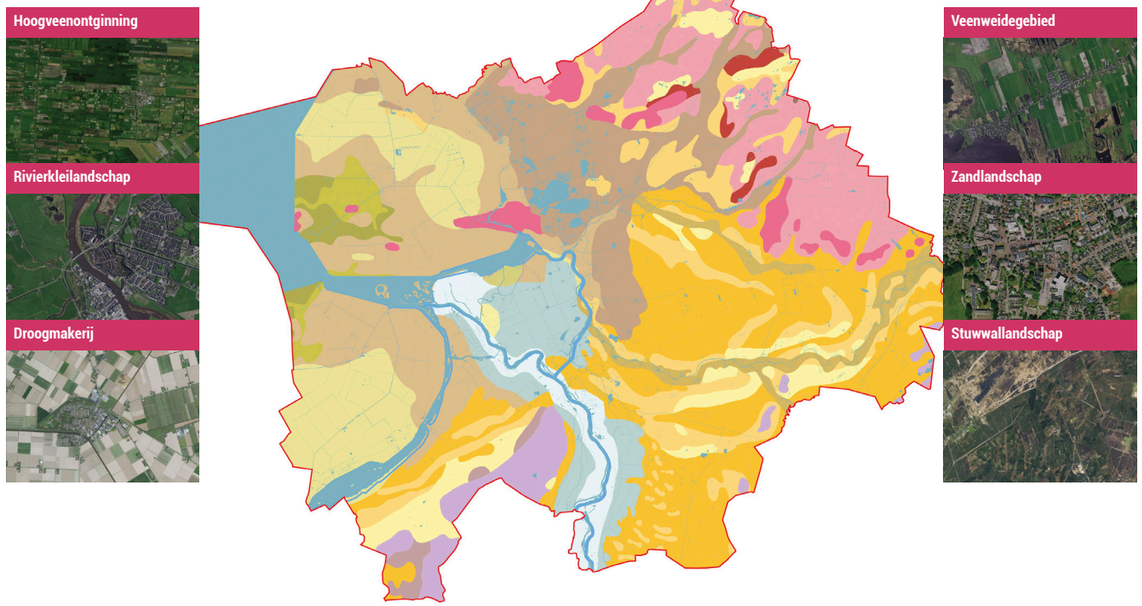

Wanneperveen

Feitenrelaas: Regio Zwolle is niet homogeen

6 verschillende landschappen met hun specifieke kenmerken *(klimaat en historie)*

Veluwe Hattem

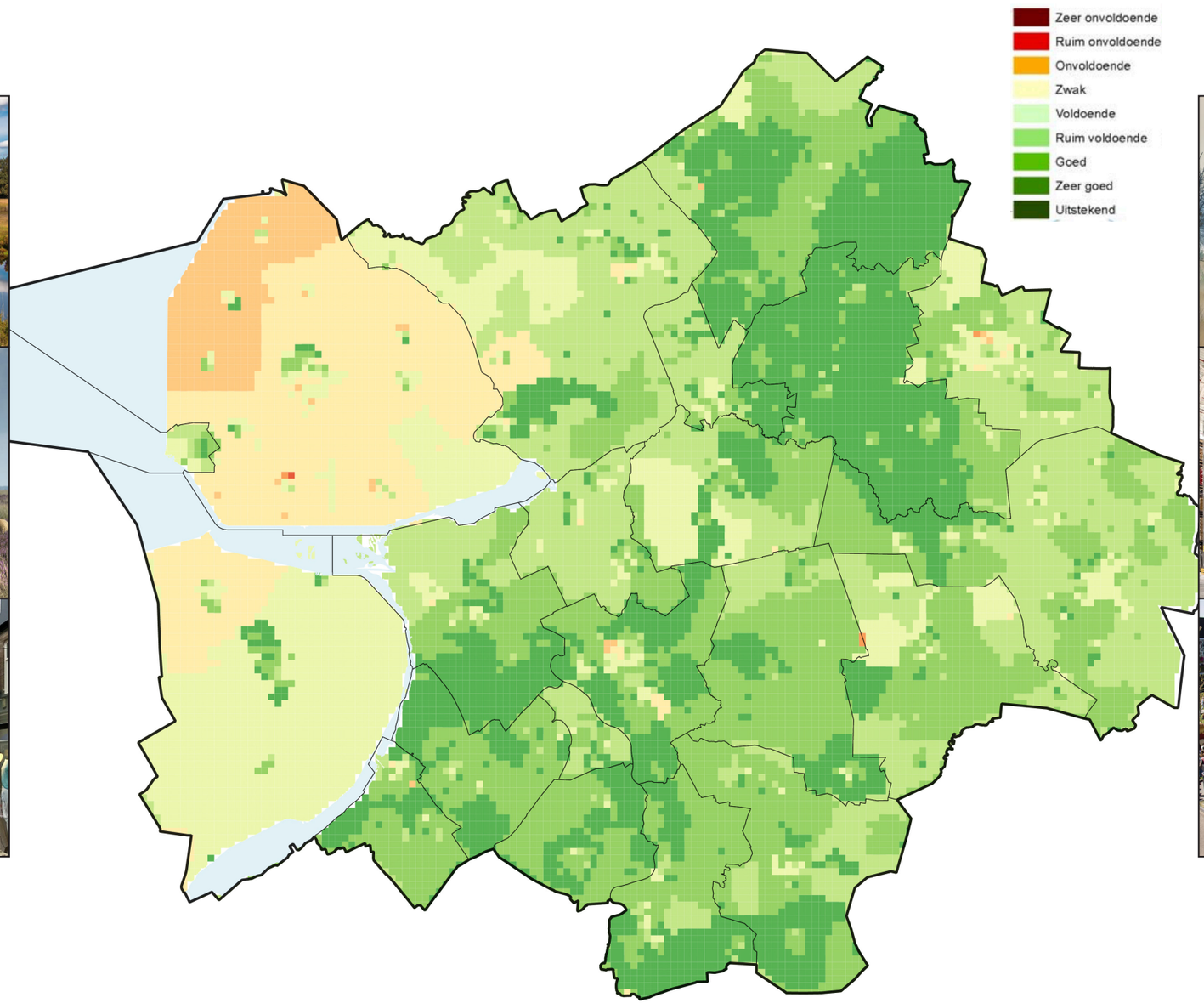

Landart Flevopolder Dronten

...wat bijdraagt aan de hoge leefkwaliteit

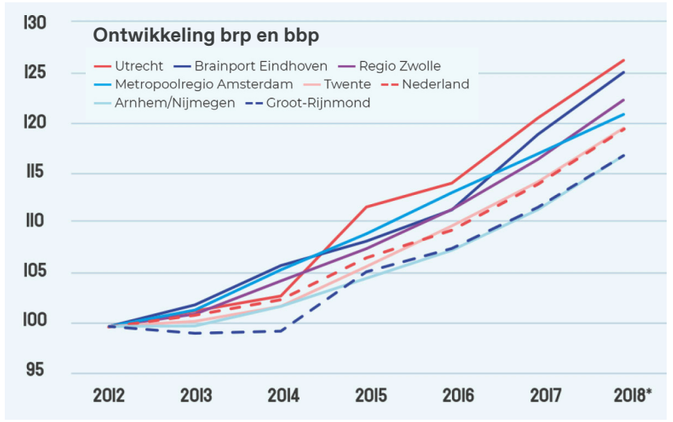

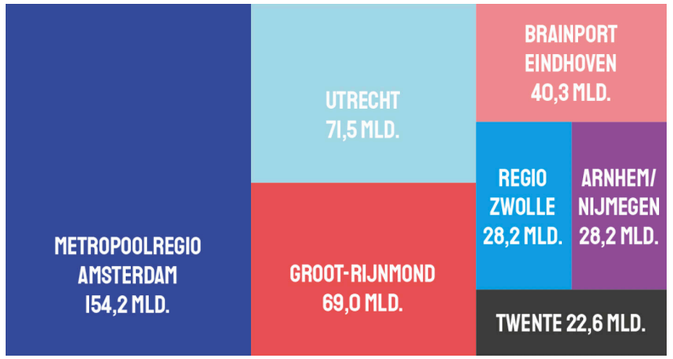

De regio Zwolle bloeit

Isala, groeiende studentenliefde voor Windesheim, ‘onze’ familiebedrijven (meer dan 76% van het regionale bedrijvenbestand is een familiebedrijf), exploderend toerisme voor onontdekte schoonheid van de Hanzesteden. **De economie bloeit en groeit in de Regio Zwolle harder dan gemiddeld**. Regio Zwolle werd het afgelopen decennium nationaal gezien als een sterk groeiende regio. Regio Zwolle richt zich op de topsectoren kunststoffen, gezondheid (health) en landbouw (agrofood). Met stijf daaronder logistiek, e-commerce en vrijetijdseconomie. Belangrijkste thema’s: innovatie, circulaire economie, internationaliseren en human capital.

De economie van de regio wordt gekenmerkt door vele kleinere bedrijven (90% van de vestigingen telt minder dan tien werknemers). Daarnaast is er een sterke verbondenheid van bewoners met de plek en hun werk. Over het algemeen is dat ook niet voor niets; de gemeenschappen zijn hecht en de onderlinge betrokkenheid is groot. Gedeeltelijk wordt dit verklaard door een religieuze signatuur die in grote delen van de Regio Zwolle aanwezig is, maar nog meer door een mentaliteit die bestaat uit een hoog arbeidsethos en doorzettingsvermogen.

Kaart rechts: Zwolle is het opleidingscentrum van de regio. Emmeloord, Urk, Dronten, Raalte en Hardenberg zijn kenniscentra van de agrarische industrie Hardenberg en Hoogeveen zijn subcentra voor de maakindustrie

Percentage aantal familiebedrijven

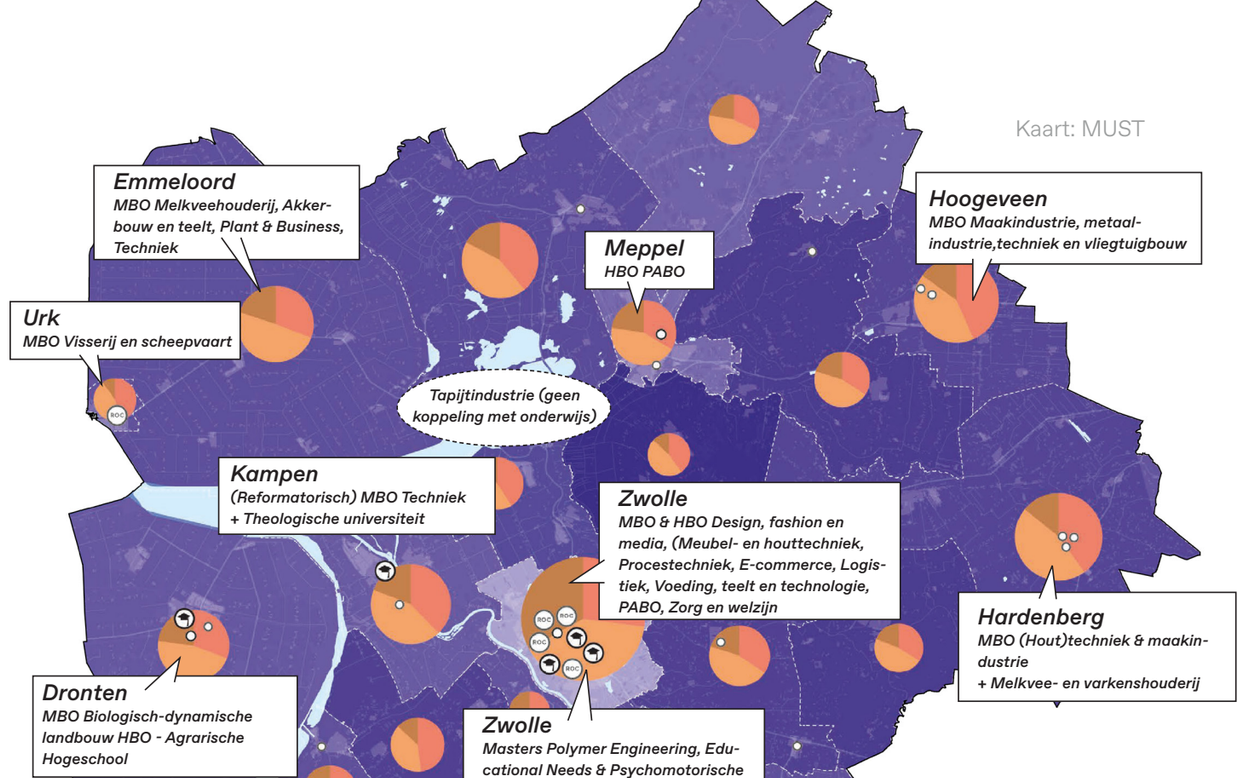
50 %
60%
70%
80%
90%
90%
Bron: CBS familibedrijven in Nederland

Percentage opleidingsniveau

Lager opgeleid
Middel opgeleid
Hoger opgeleid
Bron: CBS

Opleidingscentra

HBO + neveninstelling
ROC + neveninstelling

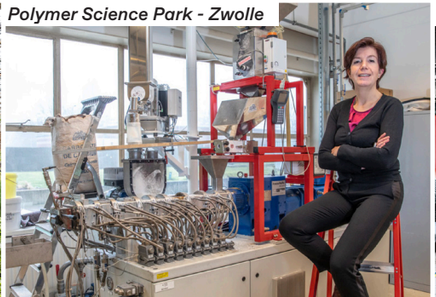

Maar is sterk afhankelijk van de stad Zwolle

De afstanden in de regio Zwolle zijn groot. Net als de dominantie van de stad Zwolle als belangrijkste concentratie van werkgelegenheid. Met name de middelgrote kernen aan de rand van de regio hebben meer ‘inwoners met een baan’ dan banen. Uitzondering vormt Hoogeveen en in mindere mate Meppel. Deze regionale onbalans dwingt inwoners tot grote pendelafstanden, die ze bijvoorbeeld niet op de fiets kunnen afleggen. Ook zijn part-time banen door de grote afstanden vaak onaantrekkelijk; het kost te veel tijd en geld.

Deze ‘suburbanisatie’ van de regio maakt haar kwetsbaar. Een betere balans tussen wonen en werken maakt een gemeente veerkrachtiger. Investeringen in onderwijs en triple-helixverbanden zouden hieraan kunnen bijdragen. Het roept ook de vraag op of dit wel de plekken zijn waar je veel extra woningen moet willen bouwen.

Woonregio's	Inwoners	Banen	Inwoners met baan	Saldo
Nederland	17.282	8.258	8.258	-
Regio Zwolle	773	361	380	-18,9
Zwolle	127	103,9	66	37,8
Hoogeveen	56	31,3	26	5,3
Meppel	34	18,3	17	1,8
Zwartewaterland	23	11,3	12	-0,4
Westerveld	19	7,3	8	-0,7
Staphorst	17	7,7	9	-0,8
Urk	21	9,4	10	-0,9
Nunspeet	27	12,2	13	-1,0
Ommen	18	6,7	9	-1,8
Elburg	23	9,1	11	-2,1
Noordoostpolder	47	20	22	-2,1
Hattem	12	3,7	6	-2,2
Heerde	19	5,8	9	-3,1
Oldebroek	24	7,8	11	-3,5
Dalfsen	28	10,4	14	-4,0
Olst-Wijhe	18	5	9	-4,1
Raalte	38	14,4	19	-5,0
De Wolden	24	6,3	11	-5,0
Kampen	54	21,1	27	-6,0
Hardenberg	61	23,8	30	-6,6
Dronten	41	12,8	20	-7,1
Steenwijkerland	44	12,8	20	-7,4

Bron: CBS

getallen x1000

Balans tussen bewoners van de regio en het aantal banen in de regio. Inwoners en/of werkenden kunnen uiteraard ook buiten de regio werk- of woonachtig zijn, dat staat dan niet in deze tabel.

Zwolle
Zwolle

Binnenring
Kampen, Zwartewaterland, Staphorst, Meppel, Ommen, Dalfsen, Raalte, Olst-Wijhe, Heerde, Hattem, Oldebroek

Buitenring
Dronten, Urk, NOP, Steenwijkerland, Westerveld, De Wolden, Hoogeveen, Hardenberg, Nunspeet, Elburg

Gemeenten met een concentratie van werkgelegenheid
bron: LISA.nl

- > 50.000 banen
- > 25.000 banen
- > 25.000 inwoners in kern

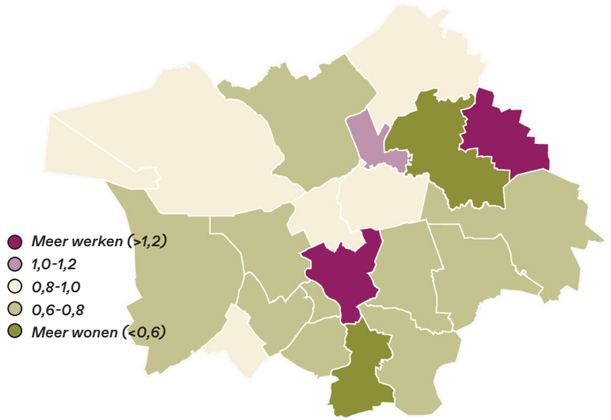
Verschillende snelheden

Niet alle delen van de regio groeien in dezelfde snelheid. Opvallend is dat er in de afgelopen jaren in alle gemeenten sprake is geweest van bevolkingsgroei. De grootste groei was waar te nemen in Urk (+15%). De (PBL-)prognose laat zien dat de grootste bevolkingsgroei richting 2050 zal landen in Urk (+15%) en Zwolle (+13%). Sterke krimp wordt er verwacht in Westerveld (-10% !), Olst-Wijhe (-6%), Heerde, Hoogeveen (-5%) en Hardenberg (-4%). Qua banen zat de grootste groei tussen 2008 en 2018 in Urk (+48%), Staphorst (+32%), De Wolden (+28%) en Noordoostpolder (+23%). Krimp van het aantal banen heeft plaatsgevonden in Meppel (-8%) en Hattem (-3%).

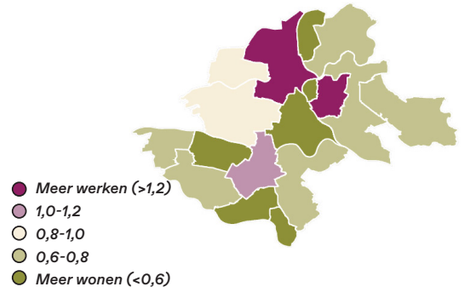
Voor voorzieningen is men in de regio vooral aangewezen op Zwolle en Kampen en in mindere mate op Meppel, Hoogeveen, Hardenberg, Dedemsvaart, Emmeloord en Dronten. In Meppel, Hoogeveen, Steenwijk, Olst, Wijhe en Ommen is qua bevolkingssamenstelling **zowel een ontgroening als een vergrijzing** waar te nemen (aandeel 65+ers is hier hoog, het aandeel 0-24 jarigen laag). Dit gaat samen met een groot aandeel eenpersoonshuishoudens in deze kernen. Het aandeel 25-44 jarigen is vooral groot in Zwolle en de Veluwe-gemeenten.

	Aantal inwoners	*Groei tussen 2010-2020*	*Prognose PBL 2018-2050*	*Banen (per 1.000 inwoners)*	*Groei tussen 2008-2018*
Zwolle	128.840	8%	13%	104.000	14%
Hardenberg	60.948	3%	-4%	24.300	10%
Hoogeveen	55.699	2%	-5%	30.600	13%
Kampen	54.319	9%	6%	21.000	15%
Noordoostpolder	47.291	3%	1%	22.900	23%
Steenwijkerland	44.126	2%	5%	12.300	4%
Dronten	41.555	4%	1%	13.900	17%
Raalte	37.712	2%	3%	14.600	12%
Meppel	33.920	5%	4%	19.100	-8%
Dalfsen	28.587	5%	-1%	10.000	11%
Nunspeet	27.851	4%	9%	12.000	7%
De Wolden	24.330	3%	-2%	5.900	28%
Oldebroek	23.646	4%	2%	7.400	10%
Elburg	23.161	4%	6%	8.800	4%
Zwartewaterland	22.658	3%	-2%	11.000	8%
Urk	21.031	15%	15%	9.300	48%
Westerveld	19.460	1%	-10%	7.300	14%
Heerde	18.589	2%	-5%	6.700	8%
Olst-Wijhe	18.252	4%	-6%	4.800	7%
Ommen	18.009	3%	0	6.500	2%
Staphorst	17.145	6%	2%	7.500	32%
Hattem	12.209	4%	7%	3.600	-3%

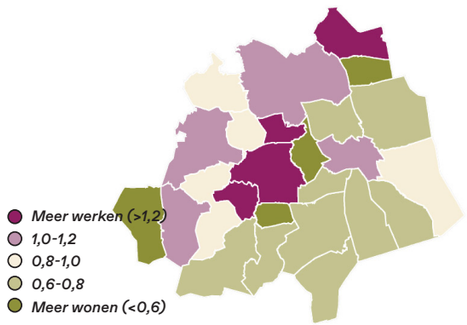
Regio Zwolle
CBS (2019) - Gemiddeld: 0,95

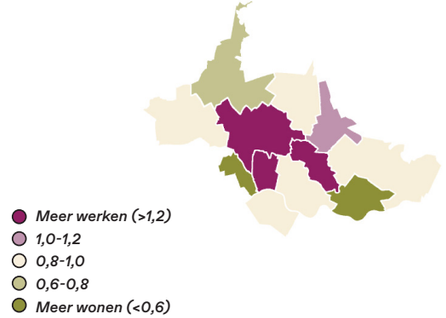
Regio Arnhem-Nijmegen
CBS (2019) - Gemiddeld: 0,93

Regio Eindhoven
CBS (2019) - Gemiddeld: 1,08

Regio Utrecht
CBS (2019) - Gemiddeld: 1,21

De kaartjes hierboven zijn een weergave van het aantal beschikbare banen per in de gemeenten woonachtige werknemer. **De regio is qua werkgelegenheid grotendeels afhankelijk van de economie van de stad Zwolle.** Zwolle is met 1,57 banen per in de gemeente woonachtige werknemer vergelijkbaar met Eindhoven (1,56) en Utrecht (1,57). Regio Zwolle telt momenteel 17.000 werknemers meer dan beschikbare banen. In een scenario met 40.000 extra woningen is er een ‘tekort’ van 37.000 banen. Bij 65.000 extra woningen is dit ‘tekort’ 62.000 banen en bij 80.000 woningen is dit 76.000 banen.

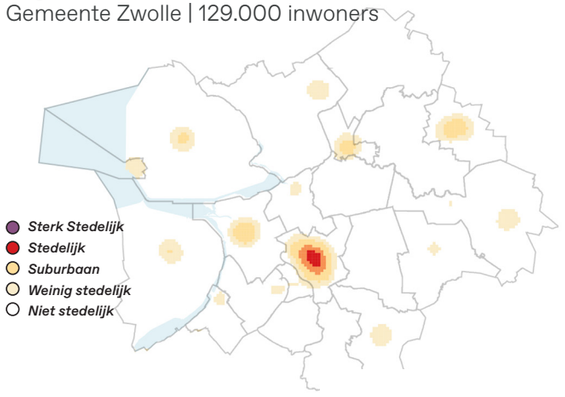
In Meppel en Hoogeveen zit veel werkgelegenheid. Hier zien we echter in toenemende mate dat hoogwaardige bedrijven (bijvoorbeeld Fokker) kampen met een tekort aan beschikbaar personeel. Hier lijkt een structurele mismatch het geval. Drenthe heeft immers te maken met een van de hoogste structurele werkeloosheidscijfers van Nederland. Een vergrijzende beroepsbevolking en het wegtrekken van studenten vanwege het ontbreken van een universiteit in de nabijheid zijn belangrijke oorzaken. Bovendien is het aanbod van voorzieningen en een kwalitatief hoogstaande stedelijkheid in deze regio beperkt waardoor de regio niet aantrekkelijk is voor hoger opgeleiden om naar Zuidwest Drenthe te verhuizen.

De regio is een suburbaan succes

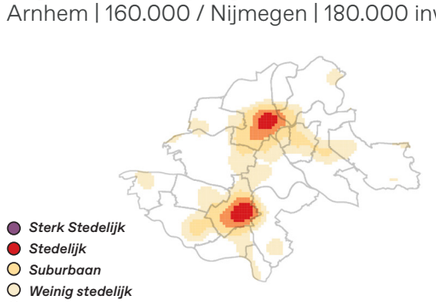
Regio Zwolle is nauwelijks stedelijk. Arbeidsplaatsen liggen in een lage dichtheid zeer verspreid over de regio. Ter illustratie: in Regio Zwolle zijn 47.000 banen te bereiken binnen 10km, in Regio Groningen-Assen zijn dit er 103.000 en in Metropoolregio Utrecht 261.000. Toch wordt er in dit suburbane en landelijke gebied goed geld verdiend met een beroepsbevolking die voor een groot deel uit MBO'ers bestaat. De sleutel? Een historisch gegroeid en verankerd bedrijfsleven met eigen niches in de wereldmarkt en de vaardigheid om snel en adequaat in te spelen op nieuwe omstandigheden.

In het succes van de regio schuilt echter ook haar kwetsbaarheid: talentvolle jongvolwassenen trekken in toenemende mate naar grote universiteitssteden en keren maar zeer gedeeltelijk terug. Vergrijzing en ontgroening betekenen dat er structurele krapte op de arbeidsmarkt ontstaat. En toekomstbestendig ondernemen in een globaliserende economie vraagt constante innovatie, investering, vernieuwing, interactie en samenwerking. Steden hebben een voorsprong in deze wedloop. Immers: hoe groter het aantal mensen, banen, kennis, toeleveranciers en voorzieningen nabij, des te groter de kans op succesvolle ideeën, kruisbestuiving en waardevolle contacten.

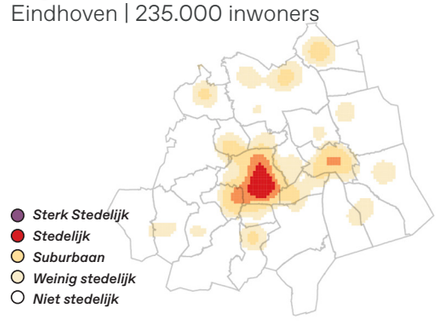
Regio Zwolle | 752.000 inwoners
Gemeente Zwolle | 129.000 inwoners

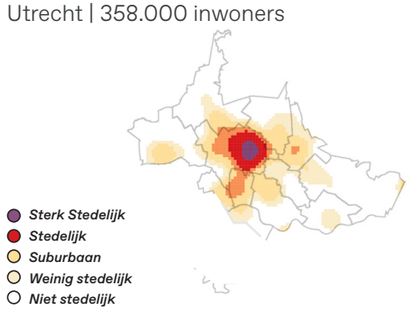
Regio Arnhem-Nijmegen | 790.000 inwoners
Arnhem | 160.000 / Nijmegen | 180.000 inw.

Regio Eindhoven | 950.000 inwoners
Eindhoven | 235.000 inwoners

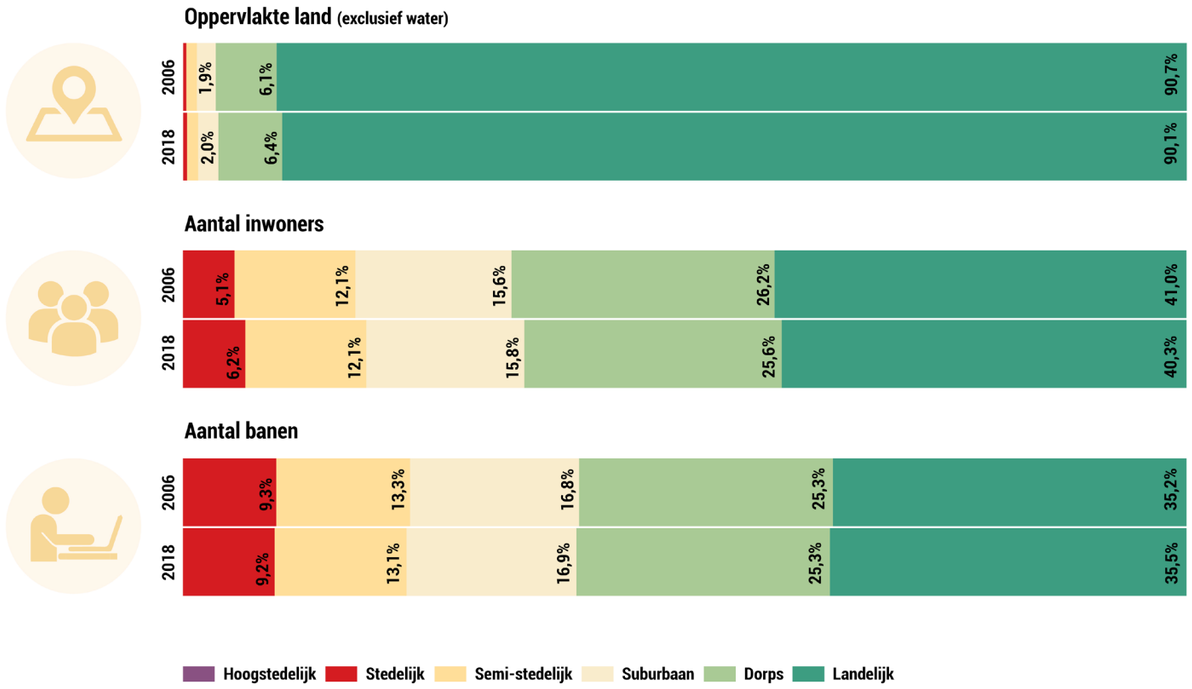

Regio Utrecht | 840.000 inwoners
Utrecht | 358.000 inwoners

2018: Aandeel van het suburbane / stedelijke Oost-Nederland* is 3,5%
In dit gebied: 40% van het totale aantal banen en 35% van het totale aantal inwoners

*Selectie = provincies Overijssel + Gelderland + Flevoland + Drenthe

Bron: Nabijheidsklasse Dashboard Verstedelijking + CBS en LISA 2006-2018

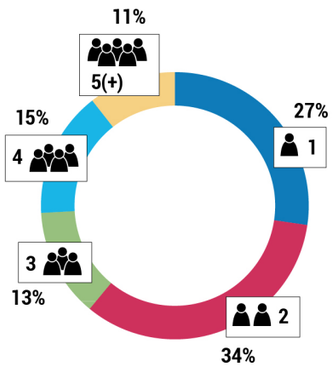
Trek naar de stad. Zwolle is de enige stedelijke kern in de regio en dankt mede daaraan haar succes. Zwolle is te kenmerken als een hoog productieve HBO-kenniseconomie. De stad is een populaire woon- en werkbestemming omdat het voorziet in een stedelijke vraag naar uitstekende OV, fiets en wandelbereikbaarheid, een acceptabele reistijd per auto, functiemenging, nabijheid, historie en moderne voorzieningen. Dankzij haar concentratie aan zorg, onderwijs, winkels en evenementen heeft de stad een verzorgingsgebied van 650.000 mensen (met een dagelijkse pendel van ruim 45.000 studenten richting de HBO- en MBO-scholen).

We leven langer en wonen vaker alleen

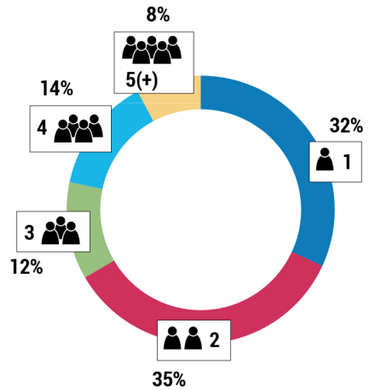
De komende tijd zien we in Zwolle, zowel in het stedelijke als in het landelijke gebied, het percentage eenpersoonshuishoudens toenemen en het percentage samenwonenden juist (verder) afnemen. Oorzaken zijn vergrijzing en individualisering.

Op tal van beleidsterreinen zullen de effecten van deze demografische ontwikkelingen merkbaar zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan onderwijs, gezondheidszorg, economie en arbeidsmarkt, maar zeker ook aan woningbouw en volkshuisvesting.

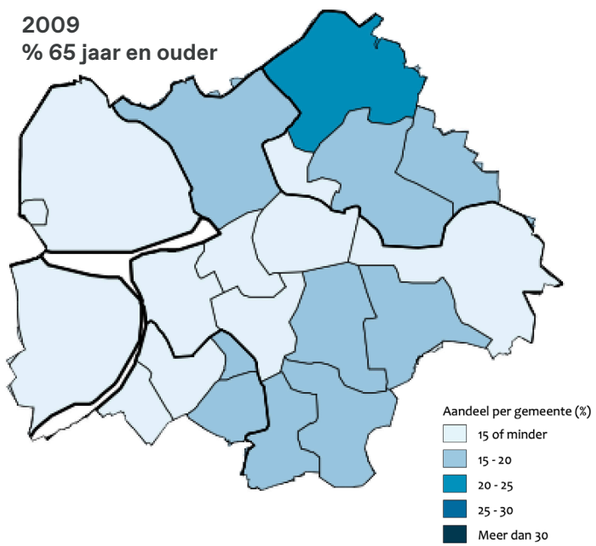
Regio Zwolle (CBS, 2000)

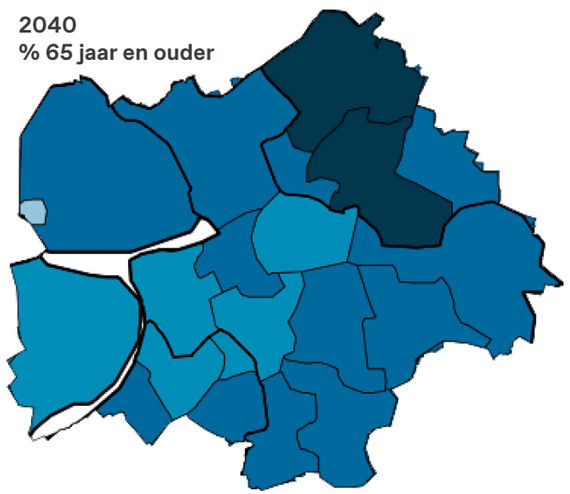
Regio Zwolle (CBS, 2020)

2009
% 65 jaar en ouder

2040
% 65 jaar en ouder

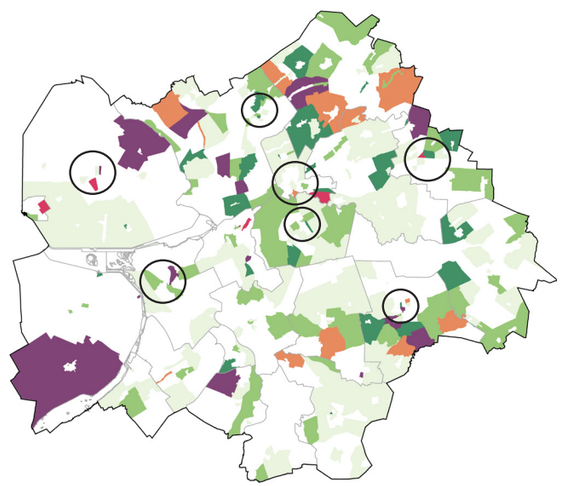

Verduurzamingsvraag bestaande wijken

Uitgaande van 65.000 nieuw te bouwen woningen is slechts 16% van de totale toekomstige woningvoorraad nieuw. Met andere woorden: we moeten het grotendeels doen met de bestaande stad. Hier liggen grote uitdagingen: leegstand (van winkels, kantoren, bedrijfspanden en boerderijen)- en kwetsbare wijken (vooral in Urk, Emmeloord, Hoogeveen en Steenwijk).

Het weer wordt extremer en de urgentie om ons aan te passen naar een duurzamere leefomgeving neemt toe. Hittegolven nemen toe, regen- en hagelbuien zijn heviger. Flinke plensbuien die kelders en tunnels blank zetten en akkers die in het voorjaar te nat zijn. Soms binnen enkele weken gevolgd door het omgekeerde beeld met langdurige droogte en hogere temperaturen. Hitte is een probleem, zowel voor de natuur als voor de gezondheid van mensen en dieren. In de stad krijgen we last van hittestress. De verdroging brengt schade toe aan landbouwgewassen en natuurgebieden. Onze gebouwde omgeving is slecht ingericht op deze veranderingen. Terug te zien in wateroverlast, verzakkingen, scheuren, etc.

Relatief veel leegstand in het buitengebied van Westerveld, Steenwijkerland, Staphorst, Hoogeveen, Dalfsen en Ommen

Bron: CBS buurten, 2018

- <5
- 5-8
- 8-11
- 11-14
- 14-17
- 17-20
- >20

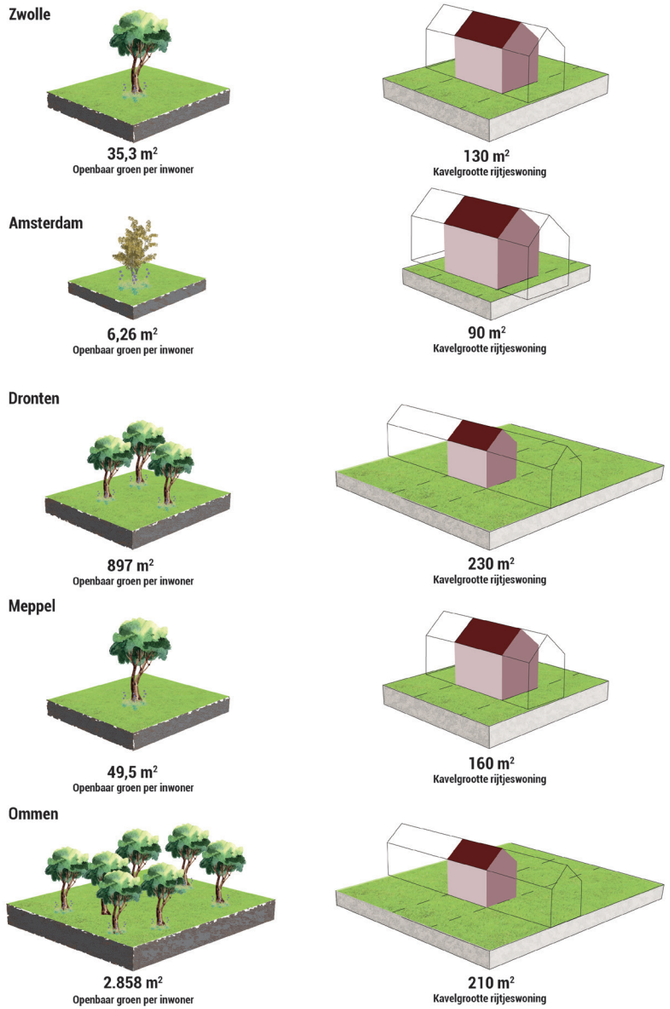
In de Regio Zwolle is het ruim leven

De stad Zwolle is een prettig alternatief voor de krapte op de woningmarkt in de Randstad. Voor Groningers is Zwolle een aantrekkelijk alternatief, op de schakel tussen Randstad en het Noorden. Ook trekt Zwolle nieuwe inwoners vanuit de regio. Dit zorgt voor druk op de woningmarkt van Zwolle met uitstralingseffecten naar de ‘stadsregio’.

Zwolle kent een netto instroom vanuit Groningen, Amsterdam, Utrecht, Hardenberg, Zwartewaterland en Oldebroek. En een netto uitstroom richting Kampen, Meppel, Dalfsen, Raalte, Olst-Wijhe en Hattem.

Motivaction heeft in 2019 de motieven voor verhuizing vanuit de Randstad naar Oost-Nederland onderzocht. De belangrijkste bevindingen:

- Gezinnen zoeken meer ruimte, gepensioneerden willen dichter bij de natuur wonen.
- Aantrekkingskracht van Oost is rust en natuur.
- 25% behoudt baan in de Randstad, men gaat meer met de auto reizen.
- Nieuwe woningen zijn vaak groter, liefst ook met tuin (67%)
- Vaak duurdere woning na verhuizing.
- Verhuizing biedt kans op een frisse start.

Dronten

Meppel

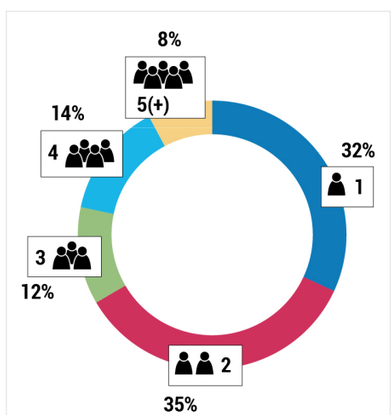

Wezep

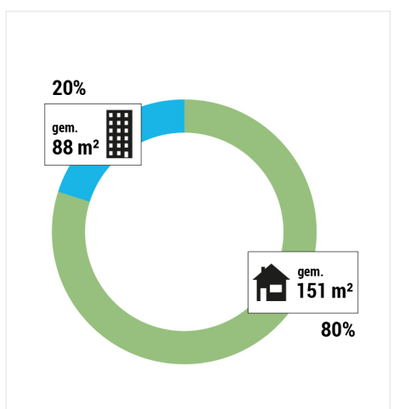
Gemiddelde oppervlakte (m2)

	Totaal	*Eengezins*	*Meergezins*
Oldebroek	*228*	*240*	*155*
Staphorst	*204*	*204*	*206*
Westerveld	*190*	*197*	*128*
Noordoostpolder	*169*	*184*	*73*
De Wolden	*169*	*177*	*118*
Dalfsen	*156*	*164*	*103*
Ommen	*150*	*160*	*101*
Raalte	*147*	*156*	*95*
Zwartewaterland	*146*	*153*	*96*
Hardenberg	*142*	*151*	*85*
Olst-Wijhe	*142*	*150*	*96*
Hattem	*138*	*149*	*84*
Steenwijkerland	*138*	*144*	*106*
Dronten	*137*	*144*	*90*
Heerde	*136*	*144*	*98*
Elburg	*129*	*136*	*91*
Hoogeveen	*128*	*145*	*79*
Nunspeet	*128*	*136*	*88*
Kampen	*123*	*134*	*88*
Urk	*121*	*128*	*79*
Nederland	*119*	*140*	*81*
Meppel	*113*	*127*	*76*
Zwolle	*111*	*130*	*76*

80% van de woning-dichtheden is <20woningen per hectare

Regio Zwolle (CBS, 2020)

De regio Zwolle bestaat voor 67% uit 1 en 2 persoonshuishoudens. Tegelijkertijd bestaat de woningvoorraad voor 80% uit eengezinswoningen van gemiddeld 151 vierkante meter. Met andere woorden: het is ruim wonen in de regio.

In vergelijking met Nederland valt op dat Zwolle, Meppel, Urk en Kampen qua woonoppervlak op het Nederlands gemiddelde zitten. De rest van de gemeenten zitten daar (ver) boven. Vooral in Westerveld, Staphorst en Oldebroek is het ruim wonen met gemiddelde oppervlakten van circa 200m2 per woning.

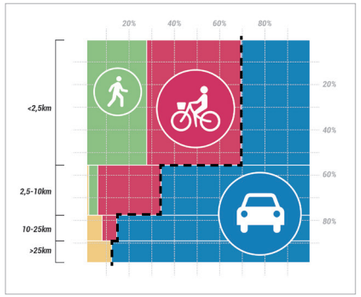
Sterk afhankelijk van automobiliteit

De stedelijkheid (vertaald in nabijheid van inwoners en banen) is vrijwel overal in de regio Zwolle beperkt. Dit zorgt er voor dat de regio behoorlijk auto-georiënteerd is. Terug te zien aan congestie op de A28, de (buiten)ring van Zwolle en de N35. Ondanks het gebrek aan nabijheid en de grote fietsafstanden tussen de verschillende kernen wordt er toch relatief veel gefietst, mede dankzij een kwalitatief goed netwerk met vrijliggende fietspaden in Zwolle en snelfietspaden tussen Zwolle, Kampen, Hattem en Dalfsen.

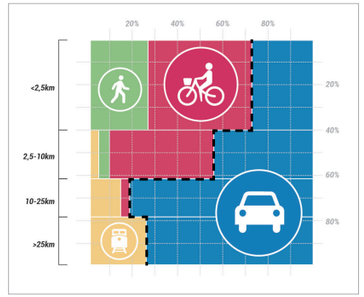
OV-locaties in de Regio Zwolle zijn beperkt geprogrammeerd. Soms liggen ze aan de randen van het stedelijk gebied (Stadshagen, Kampen-Zuid, Wijhe, Hoogeveen en Raalte), soms zelfs (ver) buiten het stedelijk gebied (Heino, Dalfsen, Ommen).

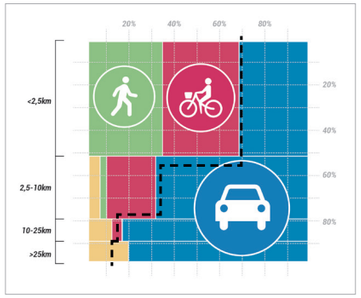
Regio Zwolle

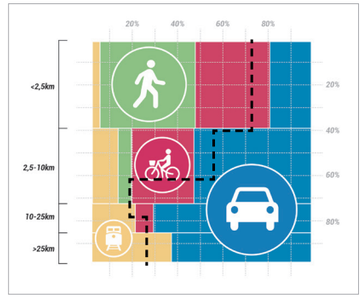
Zwolle centrum

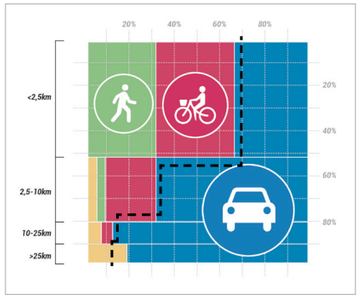
Regio Arnhem-Nijmegen

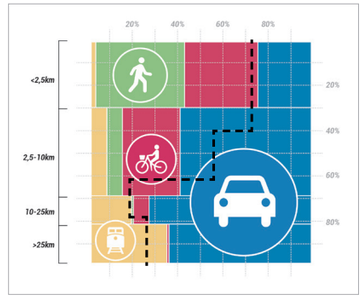
Nijmegen centrum

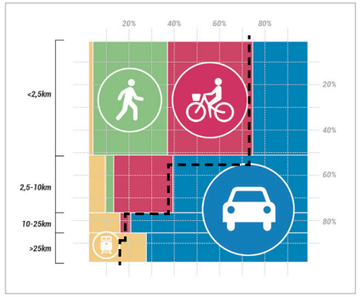
Regio Eindhoven

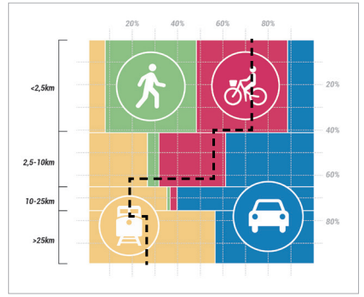
Eindhoven centrum

Regio Utrecht

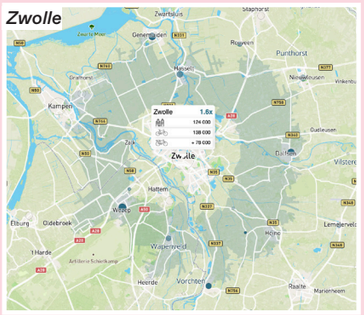

Utrecht centrum

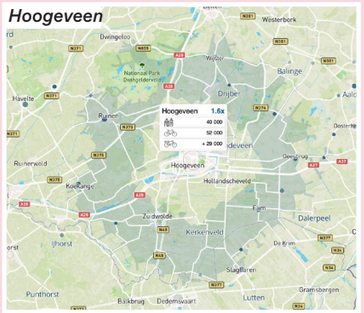

Afstand tussen de kernen zijn groot. Verlenging van fietsafstanden (met E-bike) levert beperkte winst op

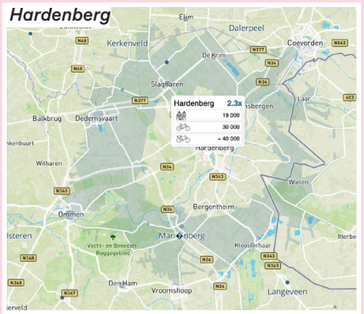
Zwolle

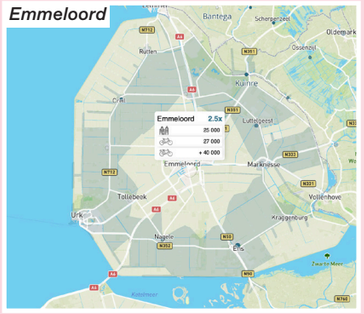
Hoogeveen

Hardenberg

Emmeloord

Integrale doelstellingen voor de regio

Onderstaande doelstellingen zijn bepaald op basis van het feitenrelaas en de analyse van kansen en bedreigingen. Deze integrale doelstellingen vormen de basis voor de vraag waarop de verschillende perspectieven in dit boek een mogelijk antwoord geven. Gedurende de looptijd van het onderzoek is het belang van water en klimaat, en daarmee van een klimaatbestendige groei, groter geworden door de aanwijzing van Regio Zwolle als NOVI-gebied.

Accommoderen van de ontwikkelopgave (woningen en bedrijvigheid) met behoud van de huidige **ruimtelijke kwaliteit** op basis van een **klimaatadaptieve** (verstedelijkings)strategie

Versterken van de concurrentiekracht van de Regio Zwolle door een **sterk en duidelijk economisch profiel** in combinatie met een **aantrekkelijk vestigingsklimaat**

Bereikbaar houden van (huidige en toekomstige) economische toplocaties op regionaal (Regio Zwolle) en nationaal niveau (REOS - Ruimtelijk Economische Ontwikkelstrategie) in combinatie met een goed functionerend daily urban system

Benutten en versterken van huidige en toekomstige ambities op het gebied van **leefbaarheid, landschap en de energietransitie.**

3 scenario's voor alle perspectieven:

40.000 - 65.000 - 80.000 woningen

Mogelijke antwoorden
-
Vier verschillende ontwikkelperspectieven voor de regio

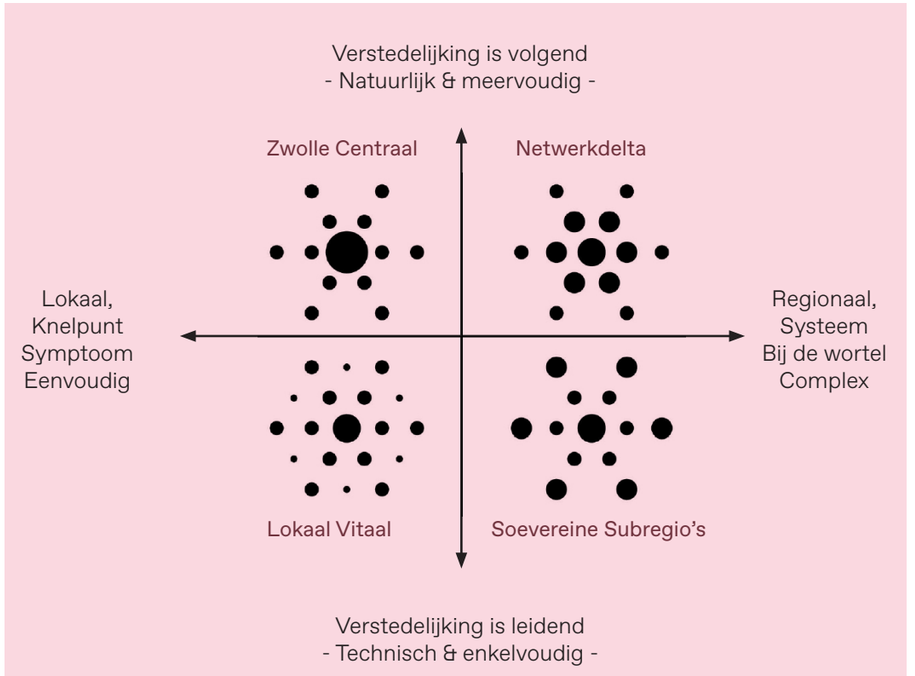
Vier perspectieven op verstedelijking

Introductie op de perspectieven

Aan een verstedelijkingsopgave kan op verschillende manieren invulling gegeven worden. Om deze mogelijkheden voor de Regio Zwolle goed in beeld te krijgen zijn er vier perspectieven opgesteld. Om de breedte aan oplossingsrichtingen in beeld te krijgen is gebruik gemaakt van twee belangrijke afwegingen. Dit zijn de belangrijkste verschillen tussen de vier perspectieven.

Ten eerste de afweging om te gaan voor een hoofdzakelijk ‘lokale’ of een ‘regionale’ aanpak. Problemen die zich voordoen, kun je aan pakken door verschillende lokale knelpunten individueel op te lossen. Dit is vaak het makkelijkst en overzichtelijkst op korte termijn. Tegelijk zijn lokale knelpunten over het algemeen symptomen van van een grotere, regionale opgave. Die systemen zijn complexer, maar biedt wel de kans om de wortel van het probleem te vinden en aan te pakken. En profiteert de gehele regio van de oplossing.

De tweede afweging gaat over de balans tussen verstedelijking en de overige thema’s in de context. Wanneer verstedelijking leidend is, wordt dit aangepakt met technische en vaak enkelvoudige of sectorale oplossingen. Wanneer de verstedelijking volgend is, is er ruimte voor meervoudige oplossingen, waarbij meer ruimte is voor een natuurlijke of integrale aanpak.

De opbouw van alle ontwikkelperspectieven

De ontwikkelperspectieven in dit boek bestaan uit meerdere elementen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de basis: de gemeenschappelijke deler van alle perspectieven.

De basis is voor elk perspectief hetzelfde en bestaat uit de volgende elementen:

1) De overkoepelende opgave voor de regio Zwolle, zoals geformuleerd in de opgaveverkenning en samengevat in hoofdstuk 2. Elk perspectief start met het ***formuleren van een antwoord op dezelfde vraag: op welke manier kunnen we de verstedelijkings-, mobiliteits- en klimaatopgave van de regio Zwolle het beste inrichten?***

2) De bestaande plannen in de regio (realisatie t/m 2027). Deze zijn door de gemeentes aangeleverd per mail en in de ateliersessies. ***De bestaande plannen zijn in elk perspectief hetzelfde,*** de zachte plannen en eventuele nieuwe plannen zijn per perspectief verschillend.

3) Een overzicht van veel voorkomende opgaven in de hele regio, die kunnen bijdragen aan de verstedelijkingsstrategie. Deze zijn een resultaat van de gebiedsanalyse en de casusdagen. Elke opgave heeft daarin een ander accent en potentie voor de regio en soms botsen de opgaven een beetje met elkaar. ***Elk perspectief adresseert daarom een andere combinatie van veelvoorkomende opgaven*** die van grote waarde zijn voor de strategie.

Het variabele deel van de perspectieven laat zien hoe de verschillen in de aanpak een andere toekomst voor de verstedelijking van de regio kunnen brengen. Elk van de vier perspectieven kent een andere invulling van de overkoepelende opgave en een andere combinatie van zachte plannen, mobiliteitsaanpak en klimaatoplossingen.

Om de perspectieven te illustreren, laten we zien op welke verschillende principes en gedachten ze gestoeld zijn. In elk perspectief wordt ook een of twee ***sleutelgebieden benoemd: een specifiek gebied waarin meerdere opgaven samenkomen in een complexe situatie waar veel partijen bij betrokken zijn.*** Met een meervoudig antwoord op deze opgaven kunnen deze sleutelgebieden een grootse impact op de rest van de regio hebben. Deze sleutelgebieden geven een mogelijke invulling van de opgave en zijn illustratief voor de belefte van het desbetreffende perspectief.

De basis: dit deel is in elk perspectief als constante opgenomen

Een ruimtelijke vertaling van de integrale doelstelling in ontwikkelopgave en maatregelen:

1. de bouw van 40.000 (basisscenario) tot 80.000 (plus-plus scenario) woningen;
2. de accomondatie van de groei van werkgelegenheid (20.000 tot 40.000 banen);
3. de nodige maatregelen voor mobiliteit; en
4. de klimaatadaptieve maatregelen.

Bestaande plannen, *zoals door de gemeenten aangeleverd in de ateliersessies.*

De identiteit van de regio *staat voor de kwaliteiten waar de perspectieven op voort kunnen bouwen. Deze zijn beschreven in H2 en de vorige fase.*

Illustratie van de vier perspectieven, waarmee duidelijk wordt hoe de keuzes kunnen gaan uitpakken

Perspectief met onderscheidende keuzes, principes en invulling van de thema's
Elk perspectief komt voort uit de keuzes en principes waarmee de verstedelijkingsopgave benaderd wordt. Daaraan zijn de keuzes voor wonen, werken, klimaat en mobiliteit gekoppeld. Hieronder valt de invulling van zachte plannen en de per thema de toepassing van de eerder in het proces geformuleerde bouwstenen.

'wenskaart' per regio

regio in context

principes

Invulling van de sleutelgebieden:
plekken in de regio waar (i) de meeste opgaven samenkomen, (ii) de situatie het meest complex is en (iii) de belofte van een grootse impact op de rest van de regio het grootst is. Het slagen van het perspectief wordt versneld door een goede invulling van de sleutelgebieden.

Invulling van de veelvoorkomende regionale opgaven
In elk perspectief ligt een ander accent op een andere combinatie van lokale, veelvoorkomende opgaven waarin gemeenten van elkaar kunnen leren.

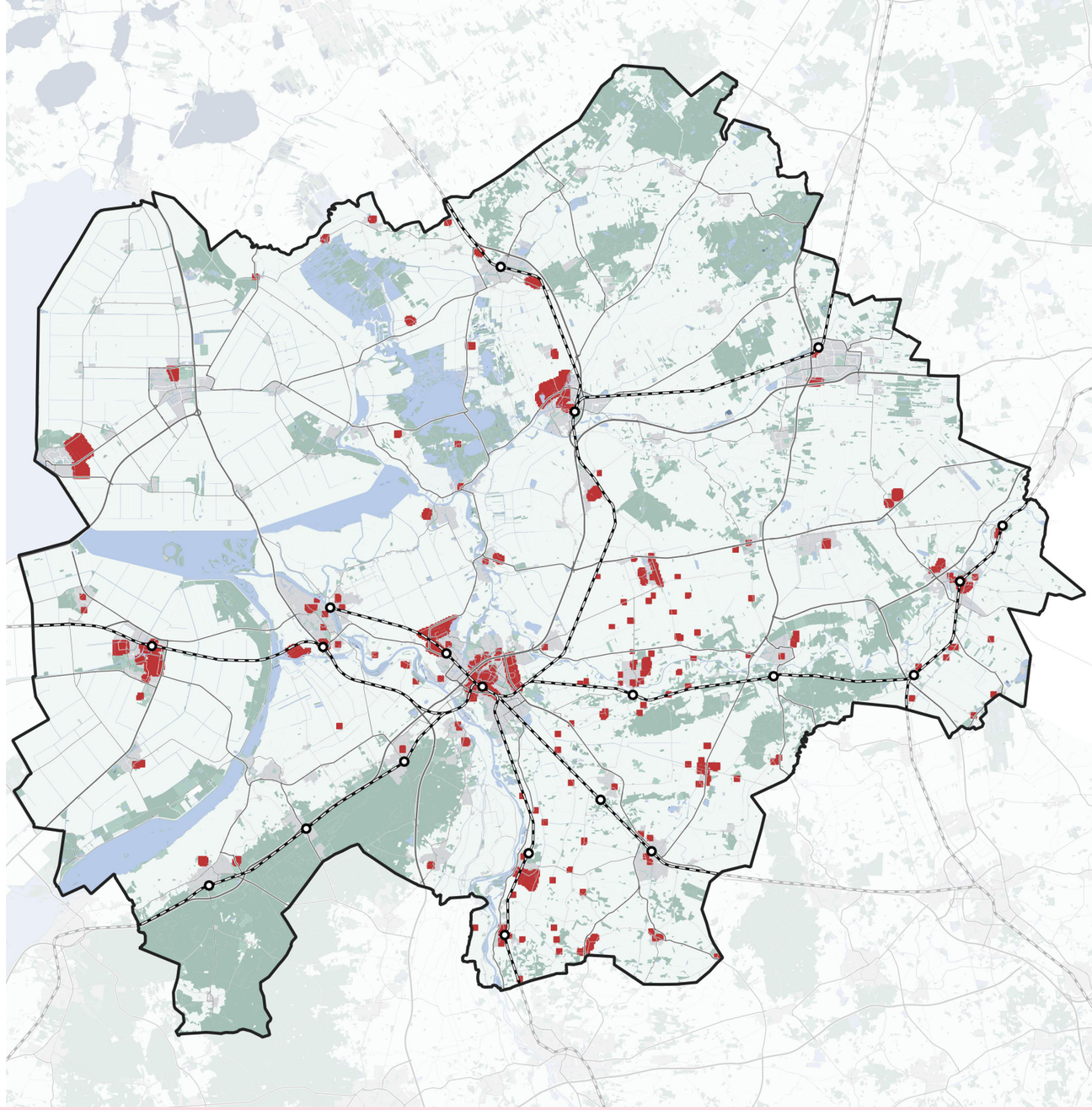
De bestaande plannen vormen de basis

Overzicht van basis planvoorraad
In naaststaande tabel en kaart hiernaast zijn de bestaande woningbouwplannen per gemeente weergegeven. Deze zijn aangeleverd door de gemeenten en provincies. Plannen gepland voor 2027 worden beschouwd als bestaande (vaste) plannen. Eventuele latere fasen worden als zacht beschouwd.

Daarnaast is in de tabel de verwachte groei in banen opgenomen. Afhankelijk van de situatie verschilt de verhouding tussen wonen en werken: in stedelijke omgeving is de banendichtheid hoger dan in dorpse omgevingen.

NB.1
Plannen met minder dan 100 woningen zijn niet zichtbaar op de kaart
NB.2
Plannen zijn afgerond naar de dichtsbijzijnde 50-tal

Gemeente	*Bestaande Plannen (w)*	*Verwachte groei van banen*
Dalfsen	1850	1250
De Wolden	-	-
Dronten	2100	950
Elburg	250	
Hardenberg	1650	900
Hattem	500	450
Heerde	100	100
Hoogeveen	500	200
Kampen	2650	1950
Meppel	2450	650
Noordoostpolder	800	200
Nunspeet	750	700
Oldebroek	100	100
Olst-Wijhe	950	450
Ommen	500	400
Raalte	550	500
Staphorst	450	150
Steenwijkerland	900	350
Urk	1300	350
Westerveld	-	-
Zwartewaterland	550	300
Zwolle	12650	5750
Totaal	**31450**	**15700**

Modellen zijn opgebouwd met een binnenring en een buitenring rondom Zwolle
Geografisch kunnen rondom Zwolle, de grootste stad, twee ringen met grotere kernen worden onderscheiden die dichtbij of juist wat verder weg van Zwolle af liggen: een *Binnenring* en een *Buitenring*. Daarbij is de binnenring sterk op Zwolle geörienteerd, op grofweg 15 minuten reistijd met het OV. De buitenring ligt verder weg en heeft naast een relatie met Zwolle ook relaties met andere steden die buiten de regio liggen. De kleinere, landelijke kernen spelen vanzelfsprekend ook mee in de verstedelijkingsstrategie, maar omat hun individuele bijdrage beperkt is, zijn deze niet zichtbaar op de kaarten.

Zwolle
Zwolle

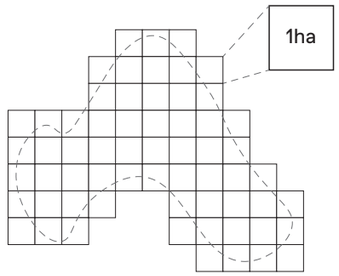
Binnenring
Kampen, Zwartewaterland, Staphorst, Meppel, Ommen, Dalfsen, Raalte, Olst-Wijhe, Heerde, Hattem, Oldebroek

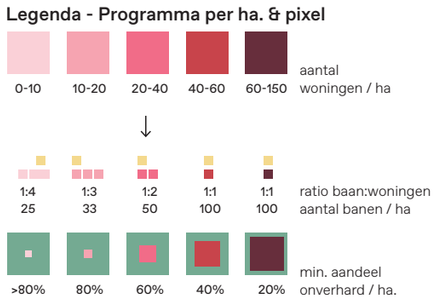
Buitenring
Dronten, Urk, NOP, Steenwijkerland, Westerveld, De Wolden, Hoogeveen, Hardenberg, Nunspeet, Elburg

Dichtheid & stedelijkheid van bestaande plannen

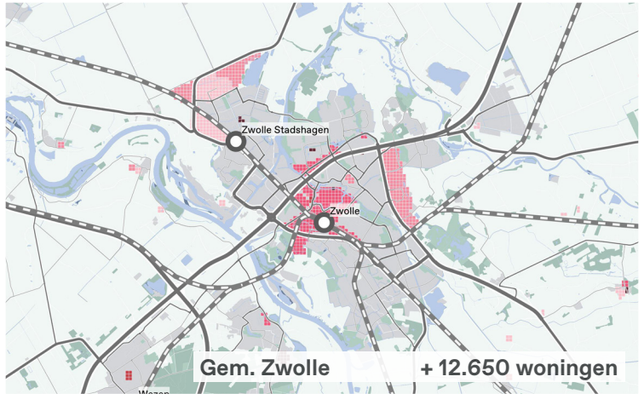
Schematische weergave van de plannen ten opzichte van bestaand stedelijk gebied
Om nieuwe plannen ten opzichte van de bestaande stad te kunnen laten zien, hebben we een werkwijze opgesteld waarmee de plannen geabstraheerd zijn tot pixels van 100 bij 100 meter (1 hectare groot). Daarmee kunnen we een indicatie geven van de grootte en dichtheid van de plannen. We hanteren daarbij een schaal van 5 tinten: de lichtste pixel van 0-10 woningen per hectare tot aan de donkere pixels met 60 tot 100 woningen per hectare.

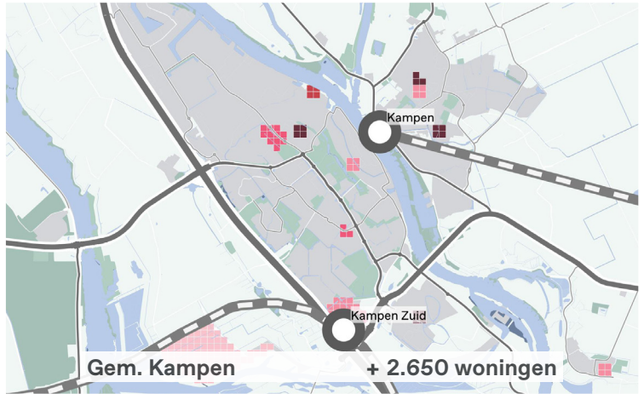
Hoe groter de woningdichtheid, hoe stedelijker de omgeving. Met deze maatstaf kunnen we ook vuistregels hanteren om een schatting voor werkgelegenheid en groen te kunnen maken. Onderstaande legenda laat deze verhoudingen en werkwijze goed zien.

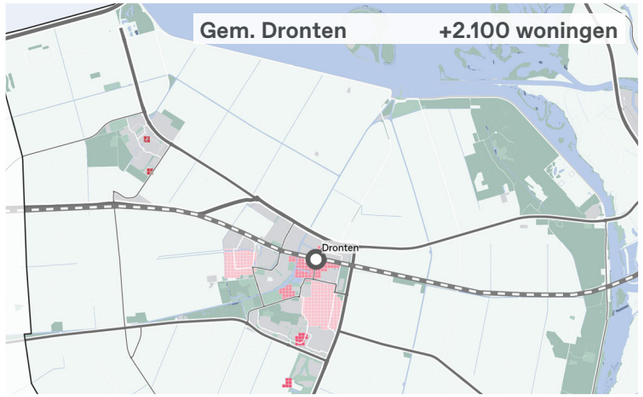

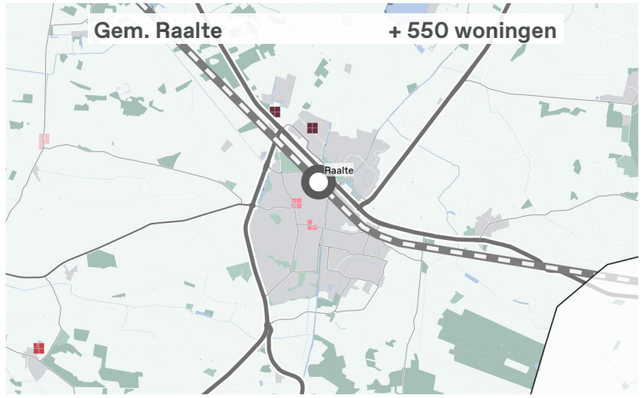

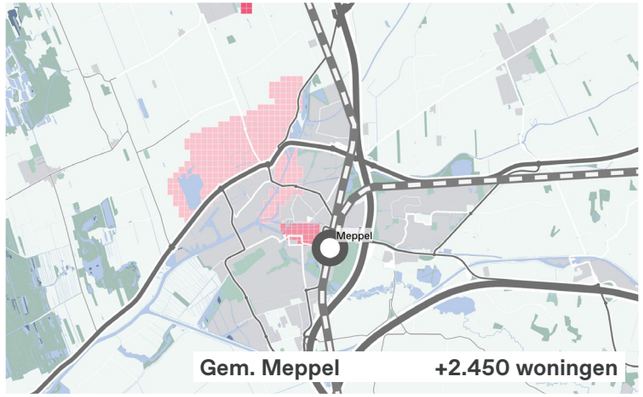
Naaststaande kaarten geven voor de grotere kernen in de regio weer uit welke dichtheid de ingediende plannen bestaan, waar ze liggen en wat de plannen voor effect hebben op bestaand stedelijk gebied.

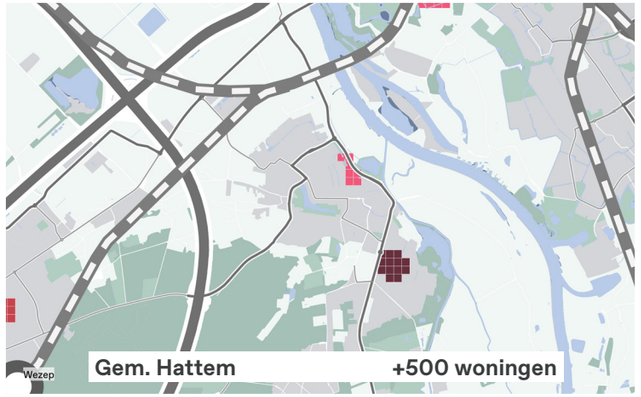

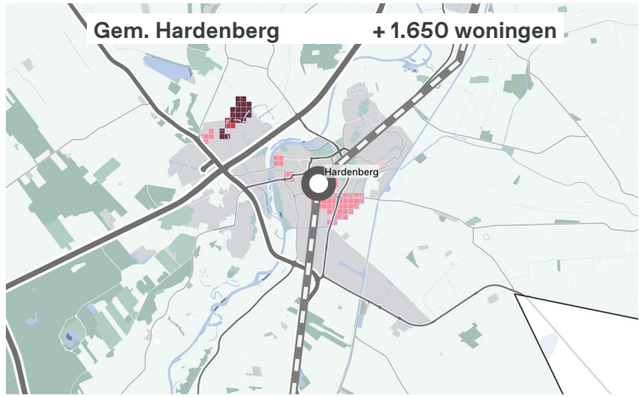

Van opgaven naar bouwstenen

De strategie en interventies per thema zijn beschreven in de bouwstenenatlas die in het proces is opgesteld. De bouwstenen geven per deelopgave een serie aan verschillende oplossingsrichtingen.

Alle bouwstenen worden in ten minste één van de perspectieven benut en zijn zodanig geselecteerd dat ze het antwoord bieden wat het beste bij de strategie van het perspectief past. Het kan daarbij voorkomen dat er voor eenzelfde opgaven meerdere goede bouwstenen passen, zonder dat ze elkaar tegen gaan werken. In dat geval zijn meerdere bouwstenen in het perspectief opgenomen.

De bouwstenen laten voorbeelden zien hoe een (water) opgave kan worden ingevuld. De bouwstenen zijn deeloplossingen. Oplossing Willemsvaart is een heel mooi voorbeeld hoe de stad als spons eruit ziet (hoosbuien, droogte), maar lost het waterveiligheidsprobleem niet op.

De bouwstenen zijn uitgebreid beschreven in de bouwstenenatlas, die als bijlage is opgesteld.

Hoe gaan we om met...	deelopgaves	bouwstenen				
Water, klimaat & energie	K1. WATER VEILIGHEID	K1A. Afvoeren naar de IJssel	K1B. Eeuwige bron: Opvangen op Sallandse Heuvelrug	K1C. Zwolle: plan Willemsvaart als Spons	K1D. Stroomgebiedsaanpak Waterstad Herfte	
	K2. KLIMAATADAPTATIE	K2A. Lokale technische oplossingen	K2B. Aanpak Deltawerken	K2C. Lokale sponzen: parken, wadis, groene daken	K2D. Ruimte voor het water	
	K3. WATERBESCHIKBAARHEID	K3A. Waterbergingen om voldoende water voor landbouw en drinkwater in	K3B. Decentrale drinkwater-buffers, rivierwater naar landbouw	K3C. Eén stads-waterbuffer in Zwolle	K3D. Water vasthouden op hoge plekken, lage plekken laten vernatten > maar wel	
	K4. ENERGIE TRANSITIE	K4A. Eigen dorp haar kleine energie - windmolens, alle daken zonnepanelen	K4B. Regionale zonnecentrales & windparken	K4C. Nieuwbouw levert energie voor oudbouw	K4D. Per subregio de beste oplossing: Waterkracht-centrale, aquathermie,	
	K5. ENERGIEBRON	K5A. Zonneladder	K5B. Energieopwek in stedelijk gebied	K5C. Geothermie/ Aquathermie	K5D. Windbossen	
	K6. NATUUR	K6A. Versterken van lokale recreatie en ecologisch akkerland	K6B. Mens staat centraal (versterken recreatieve landschappen tbv gebruik en beleving)	K6C. versterken van natuurlijke netwerken in de stad: voor verbindingen met buiten maar ook voor aanpakken hitte-eiland-effect	K6D. natuurbescherming / kwaliteit staat centraal	
	K7. KLIMAAT GOVERNANCE	K7A. Huidige organiisatievorm / Business as usual	K7B. Deltawerken in de stad	K7C. Gebiedsgericht werken met lokale coalities	K7D. Gebiedsgericht op region-ale schaal	
Woning-bouw	W1. WONINGLOCATIE	W1A. Elke kern groeit naar ratio	W1B. Bouw voornamelijk in de kernen die goed bereikbaar (gaan) zijn tov Zwolle	W1C. Build everything in Zwolle (city centre, rond A28, herstrurering)	W1D. Add 10% more houses in every high-altitude-town and rest in Zwolle, and build new towns in high areas	
	W2. WOONMILIEU	W2A. Meer van dezelfde woonmilieus in de regio	W2B. Alles een trapje meer stedelijk in middelgrote steden	W2C. Highly urban woonmileus (hoogstedelijk) in Zwolle	W2D. Combinatie van stedelijke en dorpse milieus, alles groen en klimaatadaptief	
	W3. DRAAGVLAK VOOR KLIMAATADAPTATIE	W3A. Bij nieuwe ontwikkelingen alleen buitenruimte klimaatadaptief meenemen	W3B. Nieuwe ontwikkelingen helpen bestaande bebou-wing te verduurzamen	W3C. Alleen nieuwe ontwikkelin-gen zijn zelfvoorzienend		
	W4. DRAAGVLAK VOOR ARBEIDSPLAATSEN GROEI	W4A. Rechtevenredig met (nieuwe) woningbouwlo-caties	W4B. Op basis van bestaande concentraties arbeidsp-laatsen	W4C. Strategische nieuwe locaties sturend ontwikkel-en		
Economie	E1. KENNISLOCATIES	E1A. Nabijheid stimuleren	E1B. Zwolle als uitwisselingshub	E1C. Brainport Zwolle: stap maken naar universite-itsstad	E1D. Universitaire opleiding naar kernen in de rand van de regio	
	E2. BEDRIJVENTERREIN	E2A. Geen uitbreiding van BT's maar verbeteren kwaliteit-Bescherm alle BT's, Laag geschoold werk	E2B. Bescherm alle BT's met HMC > 4 Alleen grote BT mogen groeien om versnippering te voorkomen	E2C. broedplaats/innovatieve milieus. Beperkt uitbreiden BT bij Zwolle (volgend WLO hoog)	E2D. Verouderde BT trans-formeren naar woning-bouw / naar gemengde GO (kantoorparks)	E2E. Bedrijventerreinen onder randvoorwaarden wel uitbreiden
	E3. VRIJE TIJD ECONOMIE	E3A. Elke kern zijn eigen specialiteit	E3B. Subregionale specialiteiten van vrije tijd en recreatie	E3C. Stadse voorzieningen in Zwolle, daaromheen recreatief netwerk		
	E4. VOORZIENINGEN	E4A. Dagelijks in de kernen, niet-dagelijks in Zwolle	E4B. Dagelijks en niet-dagelijks per subregio verdelen			
	E5. GEMENGDE ONTWIKKELINGEN	E5A. Gescheiden houden	E5B. (Diensten)economie toevoegen in woonge-bieden	E5C. Wonen toevoegen in werkgebieden		
Mobiliteit	M1. HOOFDWEGEN NET	M1A. Sterk inzetten op N35/N50, A28 verbreden	M1B. Bypass oost	M1C. A28 tunnelen	M1D. Geen grote investeringen in het wegennet	
	M2. PARKEREN / AUTOBEZIT	M2A. deelauto hubs vanaf stations	M2B. Autohubs aan de rand	M2C. Lagere normen > nabijheid		
	M3. OV	M3A. Spoorzones versterken	M3B. Lelylijn	M3C. Inzetten op HSL hub	M3D. Sprinternetwerk	
	M4. FIETS	M4A. OV hubs vanaf stations	M4B. E-bike vanaf Zwolle (15 km)	M4C. Regionaal fietsnetwerk		
	M5. DUURZAME BELEIDSMAATREGELEN	M5A. Werkgeversaanpak	M5B. Deelmobiliteit stimuleren	M5C. Zero-Emissie	M5D. Thuiswerken	

10 opgaven die veel voorkomen in de regio

Naast de bouwstenen voor de grote, regionale aanpak lopen veel kernen tegen kleinere, vergelijkbare opgaven aan. Door deze met elkaar op slimme wijze aan te pakken, hebben deze opgaven samen een grote impact.

De verstedelijking van de regio zal veel verandering met zich meebrengen. De opgaven die op de regio afkomen vragen veelal om maatwerk en gemeentelijke keuzes. Toch kunnen er ook een aantal algemene opgaven geformuleerd worden die voor veel gemeenten in de regio van toepassing zullen zijn. Deze opgaven gaan vooral over het slim inrichten van de waardevolle ruimte zodat verschillende opgaven op meerdere plekken kunnen landen en ruimtes, beter, efficiënter en meervoudig gebruikt kunnen worden.

Deze veelvoorkomende opgaven zijn vaak klein en hebben individueel een beperkte bijdrage, maar omdat ze vaak voorkomen bieden ze leermomenten als casus voor andere gemeenten en zijn ze goed onder te brengen in een groter regionaal programma. Onderstaande tien opgaven komen voort uit zowel de ruimtelijke analyse van het onderzoek als uit de vele gesprekken en ateliers die gedurende het proces zijn gehouden.

▲ 1. Toerisme & Recreatie: kan mogelijk leiden tot meer banen en aantrekkelijker leefomgeving

▲ 2. Transformatie verouderde industrielocaties binnen de bebouwde kom

▲ 3. Stationsgebieden: verder verdichten rondom stations in Regio Zwolle

▲ 4. Meervoudig ruimtegebruik op nieuwe logistieke terreinen

▲ 5. Bedrijfscampus als economisch hart van de subregio

▲ 6. Lokale vormen van waterberging

▲ 7. Warm hart voor kleine kernen om voorzieningen op peil te houden

▲ 8. Woonwijk in de wei: bouwen met aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit

▲ 9. Leegstand van maatschappelijk & landelijk vastgoed gebruiken voor woningen

▲ 10. Beter benutten bestaande woningmarkt

Bovenstaande opgaven staan uitgebreider beschreven in bijlage 2B behorend bij dit hoofdstuk.

▲ 1.

▲ 2.

▲ 3.

▲ 4.

▲ 5.

▲ 6.

▲ 7.

▲ 8.

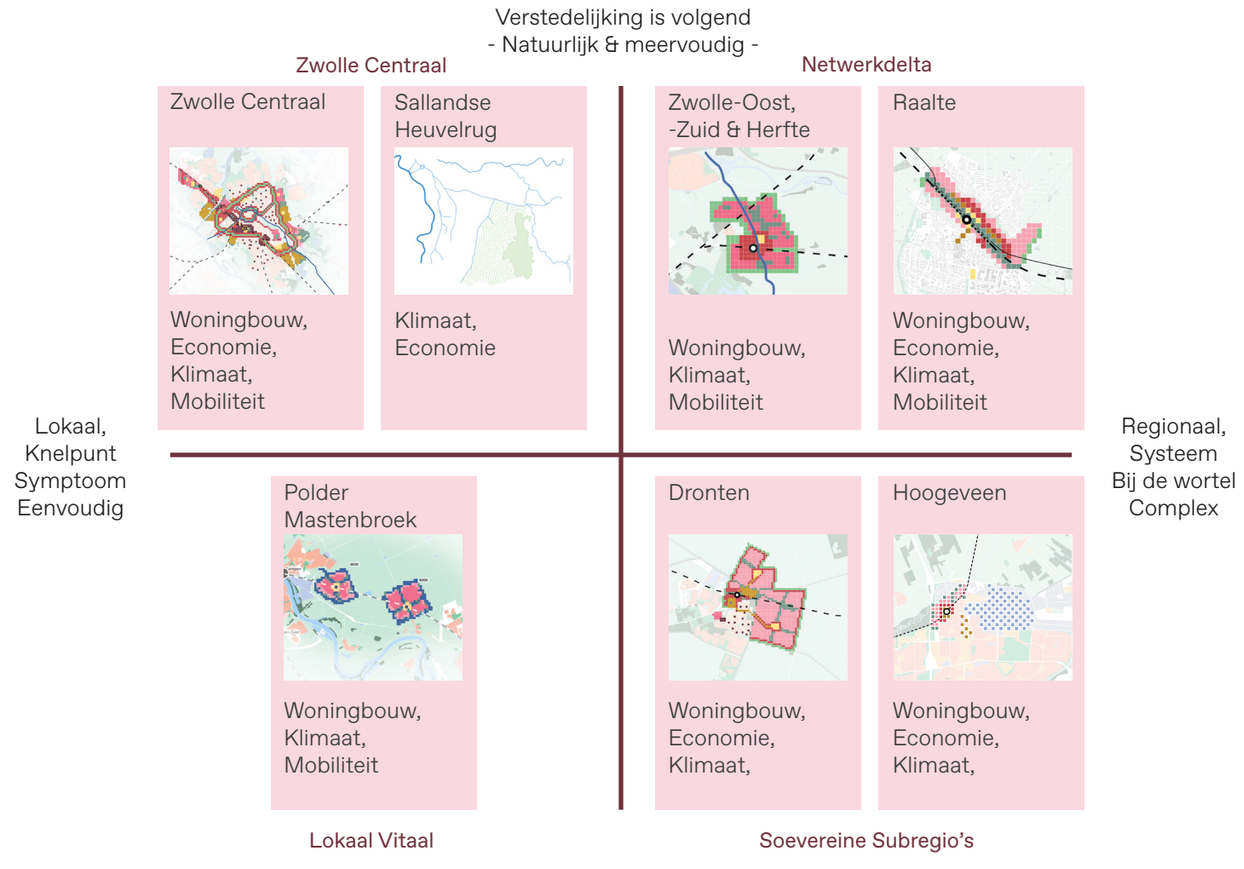

▲ 9

▲ 10.

Sleutelgebieden: complexe situaties met grootse beloften.

Buiten de generiekere opgaven die vaker in de regio voorkomen zijn er ook een aantal locaties die om een specifieke en vaak complexe aanpak vragen. Dit zijn de ***sleutelgebieden***. In de sleutelgebieden komen meervoudige opgaven samen en zorgen vele belangen voor een complexe situatie.

Het zijn vraagstukken die vragen om een slimme intensieve gebiedsontwikkeling en hebben de potentie een grootse belofte te bieden voor de regio of zelfs op nationaal niveau. Zo kan bijvoorbeeld een gebiedsontwikkeling rondom een station leiden tot een beter verbonden regio.

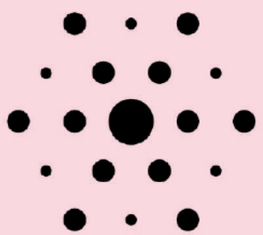
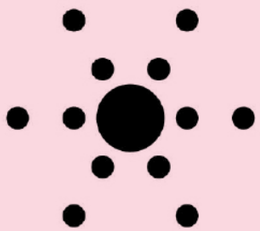
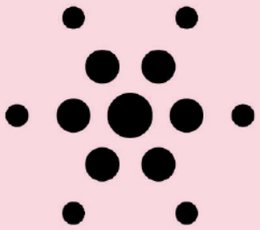
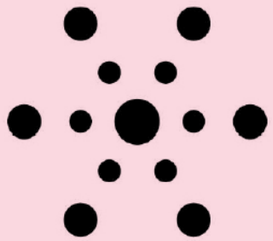
PM schema'tjes toevoegen

De perspectieven vertegenwoordigen de breedte aan oplossingsrichtingen.

In dit hoofdstuk behandelen we volgens een vast ritme welke onderdelen ieder perspectief bevat, zodat ze goed met elkaar te vergelijken zijn.

Voor elk perspectief wordt eerst op hoofdlijnen de aanleiding en inzet beschreven. Daarna worden per thema (klimaat, wonen, economie en mobiliteit) de strategie en interventies toegelicht. Elk perspectief kent ook een voorzet voor een (of meer) cruciaal ontwikkelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de perspectieven, zie de bijlage.

	Lokaal Vitaal	Zwolle Centraal	Netwerkdelta	Soevereine Subregio's
				
De basisplannen	Voor alle perspectieven is de basis gelijk: de plannen in uitvoering, de typische opgaven en thematische ontwikkelprincipes.			
Verhaal in een notendop	Met spreiding van verstedelijking wordt in de regio het wegtrekken van talent, werk en voorzieningen voorkomen en een hefboom geboden voor lokale oplossingen.	Alle opgaven komen samen in Zwolle, daarom pakken we daar alles in samenhang op voor een zo groot mogelijke sprong in stedelijkheid.	Klimaatadaptatie, duurzaamheid en gezondheid van de regio zijn leidend voor de manier waarop verstedelijking in de regio wordt georganiseerd.	De suburbane afhankelijkheid op Zwolle wordt verminderd door te investeren in de zelfstandigheid van de grotere kernen buiten Zwolle.
Concept	Lokale kwesties worden lokaal opgelost	Combineer de opgaven en maak het sterke sterker	Veerkrachtig netwerk levert balans in de regio	Krachten worden gespreid en de subregio krijgt meer autonomie
Klimaat	Kleinschalige & Technische maatregelen (X)S	Natuurlijke oplossingen (X)XL in en om Zwolle	Natuurlijke oplossingen, op stroomgebied en systeemniveau S en M	Technische oplossingen op systeemniveau (X)XL
Verstedelijking	**Overal**: iedere kern een nieuwe vleugel	**Focus op Zwolle**: Concentratie in Zwolle leidt tot een schaalsprong	**Focus op Binnenring**: Focus op Zwolle en kernen vlakbij Zwolle (fietsafstand of 15 min. OV)	**Focus op Buitenring**: Focus op de grotere kernen aan de randen van de regio
Economie	Business as usual, iedere kern haar eigen bedrijventerrein	Agglomeratiekracht en innovatiekracht van Zwolle versterken	Zwolle als educatieve en innovatiehub met gespecialiseerde subregio's	Subregio's onafhankelijker maken op gebied van educatie en bedrijfsclusters
Mobiliteits-investeringen	Focus op individuele mobiliteit - auto & fietsen -	Focus op nabijheid en gezondheid - lopen & fietsen -	Focus op multimodaal en inclusief - fiets & OV -	Focus op doorstroming - auto & OV -
Veelvoorkomende regionale opgaven	1. Toerisme & Recreatie 4. Bedrijventerreinen & Logistiek 8. Nieuwe buitenwijken in de wei 9. Transformeren van leegstand 10. Beter benutten van de bestaande voorraad	1. Toerisme & Recreatie 2. Transformatie verouderde industrie 6. Singels & Wadi's 7. Warm hart voor kleine kernen 9. Transformeren van leegstand 10. Beter benutten van de bestaande voorraad	1. Toerisme & Recreatie 2. Transformatie verouderde industrie 3. Stationsgebieden 5. Bedrijfscampus 6. Singels & Wadi's 7. Warm hart voor kleine kernen 9. Transformeren van leegstand 10. Beter benutten van de bestaande voorraad	1. Toerisme & Recreatie 3. Stationsgebieden 4. Bedrijventerreinen & Logistiek 5. Bedrijfscampus 8. Nieuwe buitenwijken in de wei 9. Transformeren van leegstand 10. Beter benutten van de bestaande voorraad

Lokaal Vitaal

Lokaal Vitaal

Lokale kwesties lokaal oplossen: verstedelijking sturen en verdelen over de regio, om overal van de hefboomwerking van investeringen te profiteren.

Waarom dit perspectief?
De verstedelijking willen we in alle kernen, van klein tot groot, kunnen inzetten. De natuurlijke trek naar de stad krijgt wat meer tegengewicht, waarmee het platteland meer leefkwaliteit en vitaliteit moet krijgen blijven.

Globale verdeling woningaantallen

Lokaal Vitaal	woningen x 1.000		banen x 1.000	
	40,0	**80,1**	**20,0**	**41,3**
Zwolle	16,0	20,3	7,2	9,1
Binnenring	11,5	30,0	6,7	16,8
Buitenring	12,5	29,8	6,1	15,5

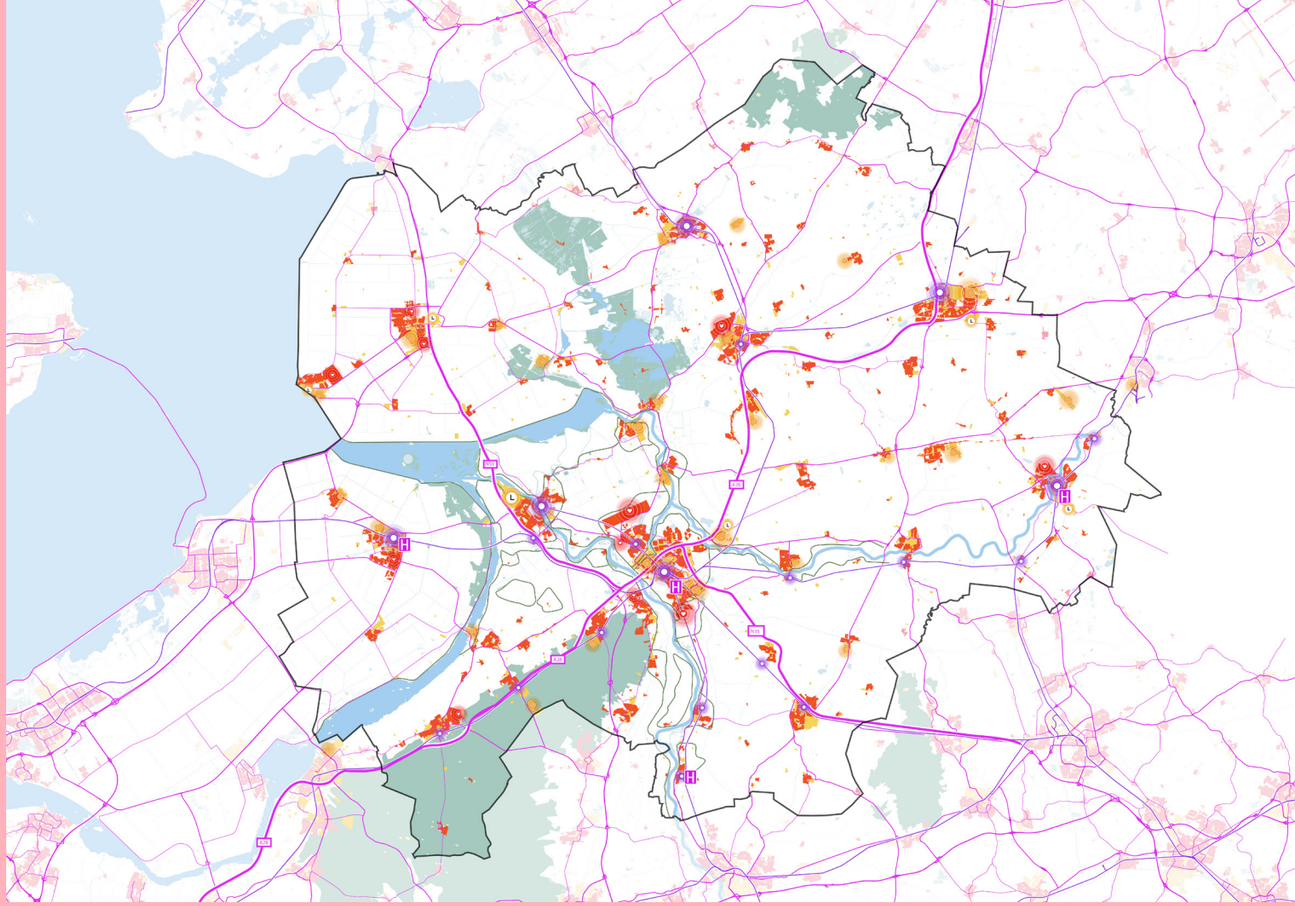
Klimaat
Kleinschalige & Technische maatregelen (X)S

Verstedelijking
Overal: iedere kern een nieuwe vleugel

Economie
Business as usual, iedere kern haar eigen bedrijventerrein

Mobiliteitsinvesteringen
Focus op individuele mobiliteit, auto & fietsen

Typische projecten
1. Toerisme & Recreatie
4. Bedrijventerreinen & Logistiek
8. Nieuwe buitenwijken in de wei

▲ Wenskaart van het perspectief Lokaal Vitaal

Wat is de inzet?
Het versterken van het landelijk gebied, waar iedere kern zijn eigen sterke punten inzet om een antwoord te geven op de vraagstukken die er spelen. In dit perspectief staat de kracht van de lokale samenwerking centraal. De verstedelijking wordt naar rato verdeeld over de kernen in de regio.

Dat geeft ruimte om lokaal bedrijvigheid en huisvesting aan te bieden en voorzieningen op peil te houden, om te voorkomen dat talent, werk en voorzieningen steeds meer wegtrekken naar de grootste stad. Maar ook dat iedere kern zo veel mogelijk op lokaal niveau zelf oplossingen zoekt voor mobiliteits-, klimaat- en energievraagstukken. Individueel vervoer blijft dominant en daardoor is minder ruimte voor uitbreiding OV, maar waarschijnlijk noodzaak om knelpunten op het lokaal wegennet op te moeten lossen.

Overlast door water, droogte of hitte wordt per kern bestreden door kleine buffers, fonteinen en andere lokale maatregelen. Grootschaliger klimaatproblematiek wordt op een ander schaalniveau geadresseerd, wat de waarborging van het kwalitatieve landschap onzeker maakt.

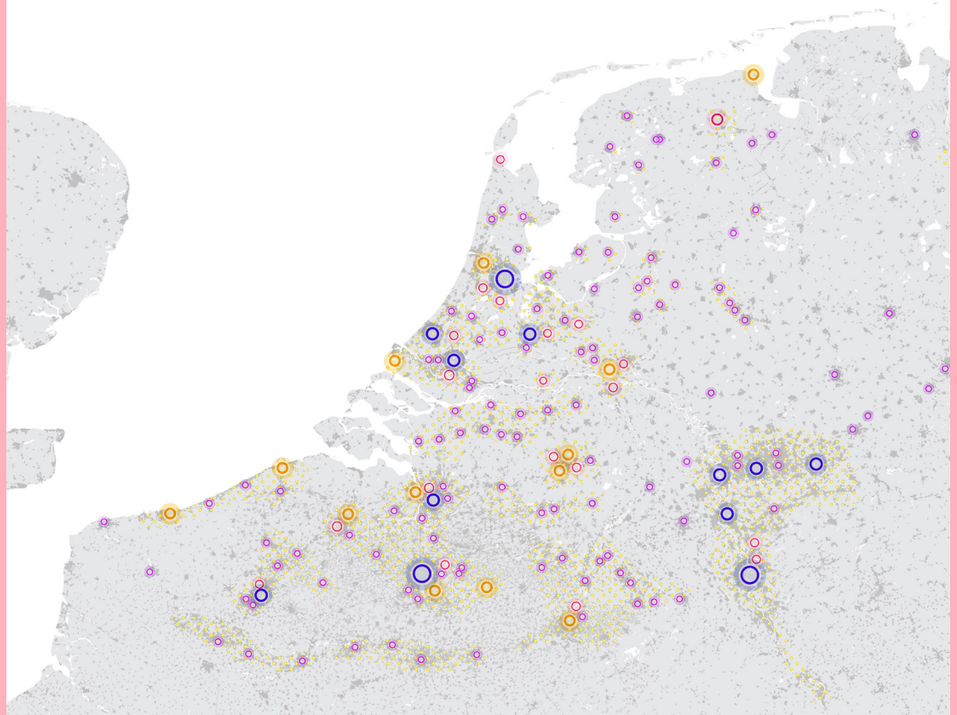
Sturingsprincipes op brede welvaart

Met als doel om de leefbaarheid tussen stad en regio in balans te brengen krijgen kleinere kernen meer lokale autonomie. De natuurlijke trek naar de stad blijft bestaan, maar krijgt wat meer tegengewicht, waarmee het platteland vitaler moet blijven. Dat vraagt ook om een strenge, remmende regie voor de stad Zwolle.

Deze strategie gaat zich vooral uiten in een sterkere brede welvaart buiten de steden.

Positionering in de context

In dit perspectief wordt als sterke eigenschap van de regio benadrukt dat alle grotere voorzieningen, zoals een vliegveld, haven, grote musea of universiteiten binnen 2 tot 3 uur te bereiken zijn. Deze relatieve nabijheid biedt de regio Zwolle zelf zijn kleinschalige kwaliteiten kan behouden.

Sleutelgebieden
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

&

Veel voorkomende opgaven
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

Sleutelgebieden zijn de plekken waar (1) de meeste opgaven samenkomen, (2) de situatie het meest complex is en (3) de belofte van een grootse impact op de rest van de regio het grootst. In het perspectief Lokaal Vitaal zijn deze niet aanwezig, maar worden ingevuld door de veel voorkomende opgaven

Typische projecten die veel kunnen bijdragen aan het succes van dit perspectief betreffen:
1. Toerisme & Recreatie
4. Logistieke terreinen met meervoudig ruimtegebruik
8. Nieuwe buitenwijken in de wei
9. Transformeren van leegstaand vastgoed
10. Beter benutten van de bestaande voorraad

Leidraad voor de klimaat aspecten	Business as usual: lokale aanpak van problemen met voornamelijk technische, enkelvoudige oplossingen.
Leidraad voor de woningbouw aspecten	Inzetten op verminderen woningbouwvraag d.m.v. ‘niet-bouwen’ maatregelen en activiteiten. Zoals: fiscale prikkels voor samenwonen, ook voor alleenstaande ouderen in bv ‘friends’-concept, woning-delen of ‘knarrenhof’, tranformatie van lege winkelpanden en kantoren naar woningen en zelfwoonverplichting bij koop.
Leidraad voor de economische aspecten	Stimuleer vitale dorpskernen door ruimte te faciliteren en de trek naar de stad dempen. Er is ruimte-aanbod en ruimtevraag. Er komt geen prikkel om te intensiveren en ondernemers wordt het niet moeilijk gemaakt.
Leidraad voor de mobiliteitsaspecten	Individueel vervoer -auto & fietsen- zijn en blijven de belangrijkste vervoersvormen in een uitgestrekte weinig verstedelijkte regio als Zwolle. Investeer hierin om inwoners in staat te stellen hun behoeften te bereiken

Een uitgebreidere beschrijving en verbeelding van de perspectieven is opgenomen in bijlage 3B behorend bij dit Perspectievenboek.

Voorzet cruciaal sleutelgebied

Lokaal vitaal

Mastenbroekerpolder

Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Investeringen in de infrastructuur uit het verleden kunnen beter benut worden door de verstedelijkingsopgave hierlangs te concentreren. In dit geval langs de Kamperlijn tussen Stadshagen en IJsselmuiden. Deze lijn zou als waterkering ook de waterveiligheid voor de huidige inwoners kunnen vergroten.

Deze ontwikkeling biedt tevens de gelegenheid om Polder Masterbroek klimaatproof in te richten door de CO2-uitstoot van de veenpolder te beperken door het waterpeil te verhogen en zelfs CO2 vast te leggen door ruimte voor broekbossen te creëren; de oorspronkelijke betekenis van Mastenbroek: moerasbos.

Ontwikkeling Reeve

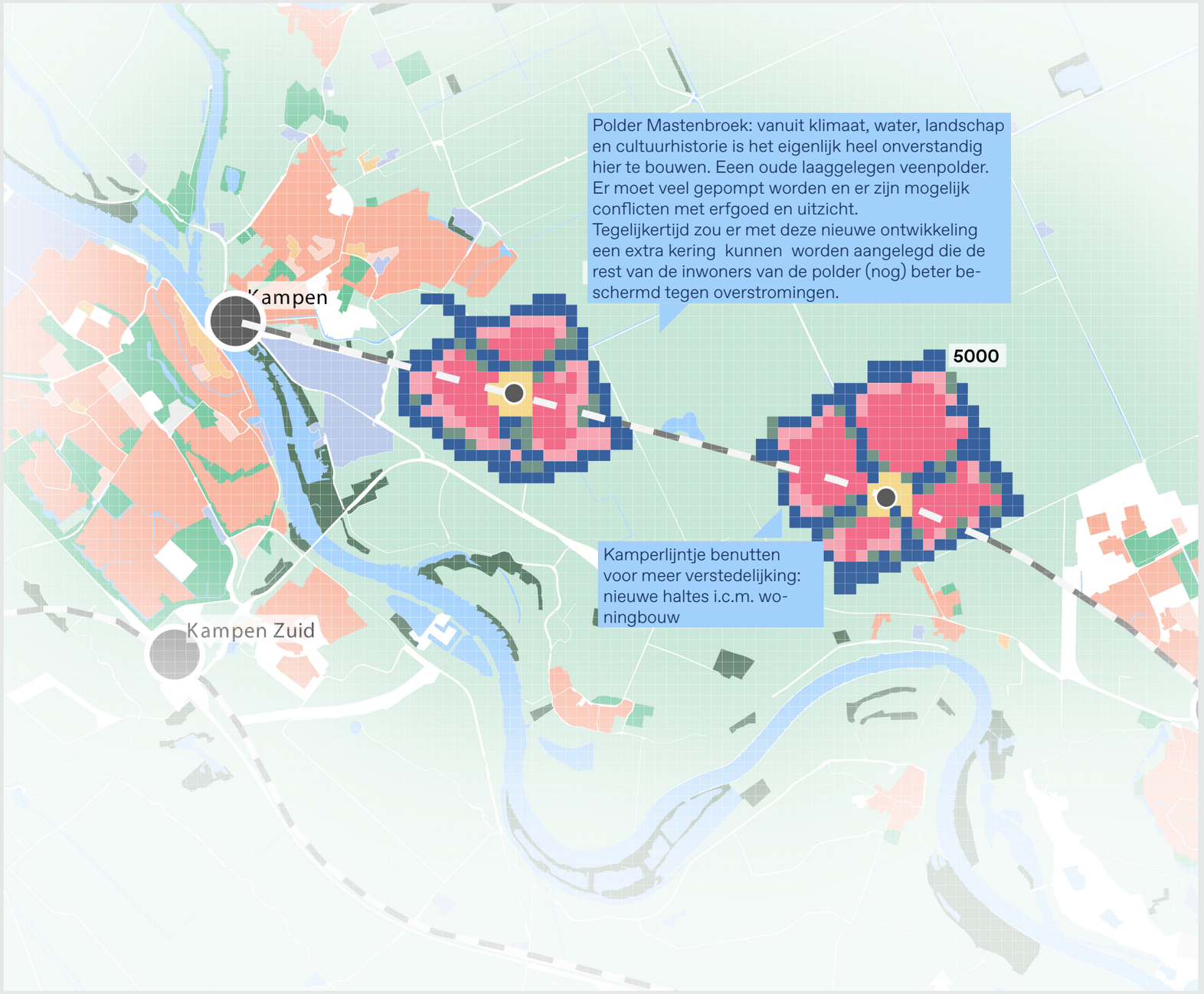

Klimaat, energie & water

Economie

Woningbouw

Mobiliteit

Zwolle Centraal

Zwolle Centraal

Een schaalsprong voor stad Zwolle: vieren van stedelijk succes, investeringskracht bundelen om de gehele regio te versterken met een metropolitaner hart.

Waarom dit perspectief?
Het stedelijk wonen en werken in Zwolle is in trek. Nu ligt er de kans om met deze brede belangstelling voor de stad de economie te versterken en de agglomeratiekracht te vergroten: een schaalsprong voor de stad op alle fronten.

Globale verdeling woningaantallen

	Zwolle Centraal			
	woningen		banen	
	x 1.000		x 1.000	
	40,0	**80,1**	**21,7**	**46,0**
Zwolle	22,4	35,8	11,6	18,8
Binnenring	9,2	25,0	5,8	15,1
Buitenring	8,4	19,3	4,4	12,1

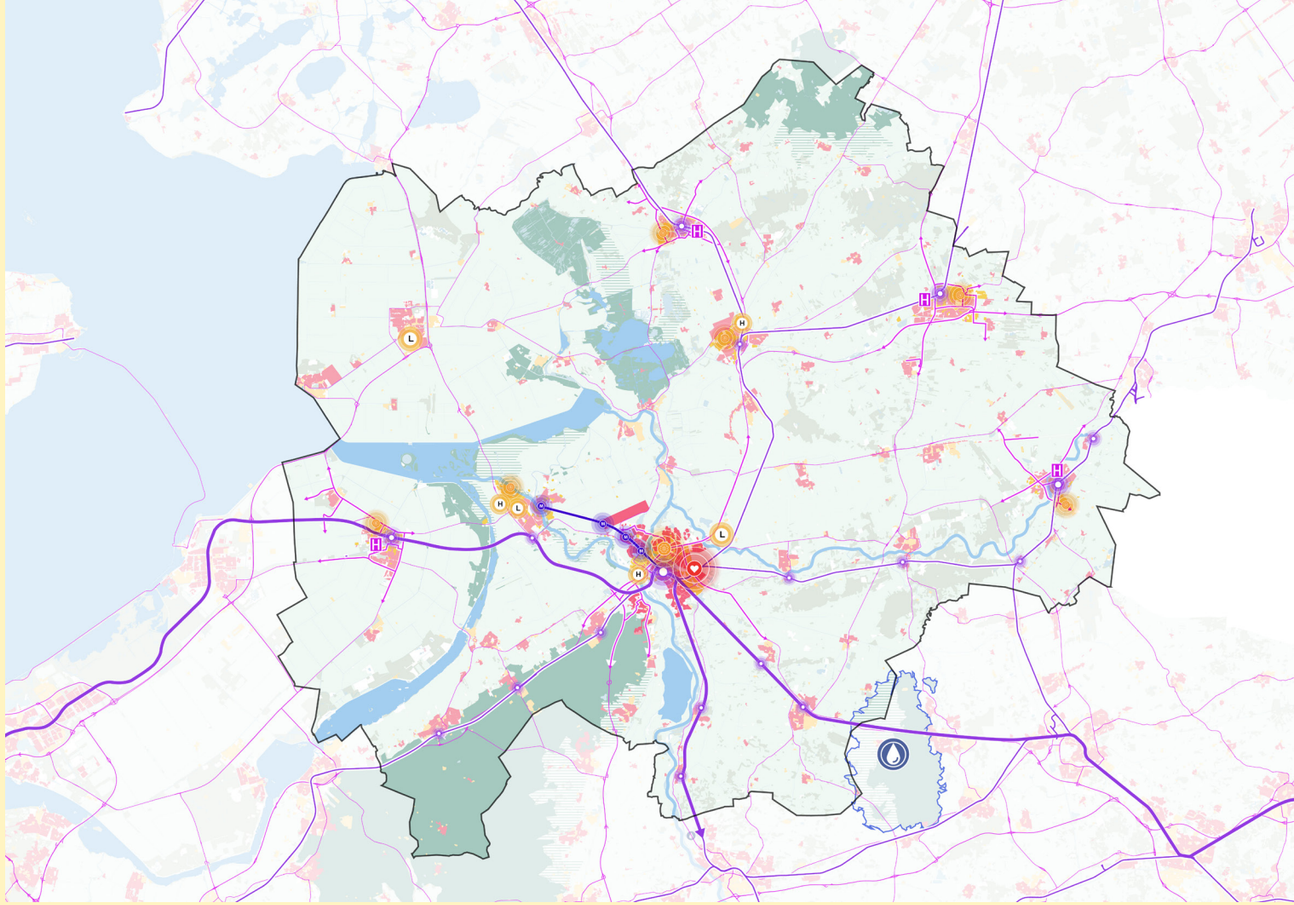
Klimaat
Natuurlijke oplossingen (X)XL in en om Zwolle

Verstedelijking
Concentratie in Zwolle leidt tot een schaalsprong

Economie
Agglomeratiekracht en innovatie-kracht van Zwolle versterken

Mobiliteitsinvesteringen
Focus op nabijheid en gezondheid: lopen & fietsen

Typische projecten
1. Toerisme & Recreatie
2. Transformatie veevoederindustrie
6. Singels & Wadi's
7. Warm hart voor kleine kernen

▲ Wenskaart van het perspectief Zwolle Centraal

Wat is de inzet?
Het zo veel mogelijk faciliteren van de trek naar de stad en daarmee het behoud van ruimte en groen in de regio. Door de grote opgaven te bundelen in en om Zwolle, kan de stad een stap zetten naar investeringen in innovatievermogen en agglomeratiekracht. Daar kan de hele regio van profiteren: meer werkgelegenheid, een rijker voorzieningen- en opleidingsaanbod en betere vervoersopties.

Het oplossen van knelpunten in het watersysteem en mobiliteitsnetwerken in en rondom Zwolle krijgt prioriteit. De complexiteit daarvan omarmen we: de combinatie van opgaven in een bewoonde omgeving biedt allerhande kansen om tot grotere meerwaarde te komen, een breed draagvlak te verwerven, of kosten te besparen.

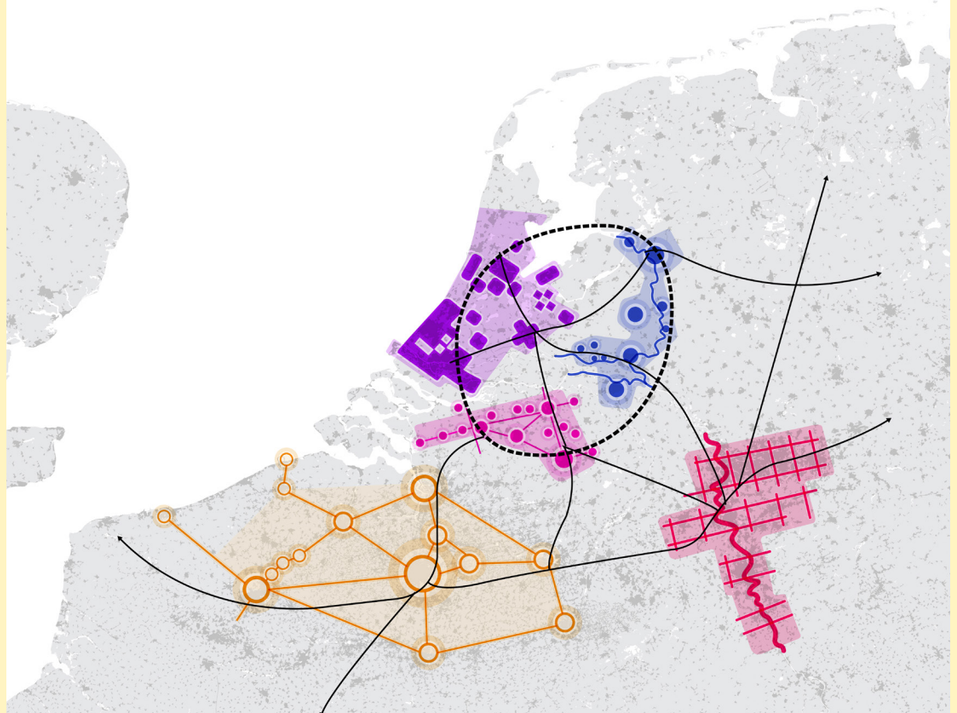
Het klimaatprobleem wordt aangepakt waar het pijn doet: hittestress en wateroverlast worden aangevallen door de stad in te richten als een spons: zo veel mogelijk water vasthouden in droge tijden en afvoeren vlak voordat de neerslag valt. De stad heeft de samenwerking met de Sallandse Heuvelrug daarbij nodig om het water buiten te kunnen houden wanneer afvoer naar IJssel of Vecht niet mogelijk is.

Sturingsprincipes op brede welvaart

Om de agglomeratiekracht te vergroten wordt de reeds bestaande trek naar de stad Zwolle verder gestimuleerd. De stad wordt verdicht en krijgt een kwaliteitsimpuls op het gebied van economie, woningbouw, mobiliteit en klimaat. De focus ligt op groei in werkgelegenheid en het bereiken van een hoger regionaal BBP. Sterke bestuurlijke regie vanuit stad en regio is daarbij vereist: de benodigde agglomeratiekracht vraagt om nabijheid en clustering, waarmee makkelijker en verder gelegen locaties zullen moeten worden geremd.

Positionering in de context

Als een van de economische topregio's van Nederland is Zwolle in haar oriëntatie sterk naar buiten gericht. Haar speelveld is de grootstedelijke delta van ABC (Amsterdam-Brussels-Cologne), waar 50 miljoen mensen wonen.
De stedelijke regio's van Overijssel en Gelderland langs de IJssel verenigen zich tot IJsselstad, om zich te kunnen verhouden tot de grootstedleijke regio's binnen ABC, zoals Randstad, Brabantstad, het Ruhgebied en de Vlaamse Ruit. Dit vergt ook sterke verbindingen met deze stedelijke brandpunten voor de broodnodige uitwisseling van frisse ideeën en vers bloed.

Sleutelgebieden
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

&

Veel voorkomende opgaven
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

Sleutelgebieden zijn de plekken waar (1) de meeste opgaven samenkomen, (2) de situatie het meest complex is en (3) de belofte van een grootse impact op de rest van de regio het grootst. In het perspectief Zwolle Centraal lijken deze, zoals de naam al doet vermoeden, vooral midden in Zwolle samen te komen. En daarnaast net buiten de regio op de Sallandse Heuvelrug om dit mogelijk te maken.

Typische projecten die veel kunnen bijdragen aan het succes van dit perspectief zijn:
1. Toerisme & Recreatie
2. Transformatie stedelijke locaties veevoederindustrie
6. Wadi's en Singels
7. Warm hart voor de kleine kernen
9. Transformeren van leegstaand vastgoed
10. Beter benutten van de bestaande voorraad

Leidraad voor de klimaat aspecten

Omarm complexiteit. De combinatie van opgaven in een bewoonde omgeving biedt allerhande kansen om tot grotere meerwaarde te komen, een breed draagvlak te verwerven, of kosten te besparen.

Leidraad voor de woningbouw aspecten

Stimuleren met niet-bouwen maatregelen en activiteiten om de woningbouwvraag te verminderen: fiscale prikkels voor samenwonen, ook voor alleenstaande ouderen in bv 'friends'-concept, woning-delen of 'knarrenhof', tranformatie van lege winkelpanden en kantoren naar woningen, zelfwoonverplichting bij koop etc.

Leidraad voor de economische aspecten

Zet in Zwolle in op een sprong in agglomeratiekracht, met universitair onderwijs en sterke samenwerking tussen onderwijs, overheid en bedrijfsleven. De regionale economie groeit voornamelijk door de sterkte toename van het aantal inwoners. Zwolle zal hierin stedelijker en kennisintensiever worden; daarbuiten zijn er enkele gespecialiseerde knooppunten voor bedrijventerreinen. Terreinen daarbuiten worden afgeschaald en getransformeerd tot wonen of natuur i.c.m. energie of klimaat.

Leidraad voor de mobiliteitsaspecten

Gezonde leefomgeving staat hoog in het vaandel. Daarom wordt geïnvesteerd in lopen & fietsen als serieuze vervoersalternatieven in een aantrekkelijke omgeving. inwoners in staat te stellen hun behoeften te bereiken

Een uitgebreidere beschrijving en verbeelding van de perspectieven is opgenomen in bijlage 3B behorend bij dit Perspectievenboek.

Sleutelgebied

Zwolle Centraal

Singelstructuren

Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Centrale opgave
De stad als spons. Verdichting en vergroening kunnen hand in hand gaan. Door verdichting van het centrum van Zwolle wordt ook het autogebruik gereduceerd. Hiermee onstaat veel ruimte voor water en vegetatie.

Zo kunnen opgaven op de meest cruciale plek gecombineerd en gevierd worden. De historische Willemsvaart wordt in ere hersteld gecombineerd met een grootstedelijke ontwikkeling. Idem in het Park Weezenlanden en ook de Potgieterssingel wordt flink vergroend. Zo maakt Zwolle een schaalsprong; als stad en spons. En dat mag gezien en gevierd worden!

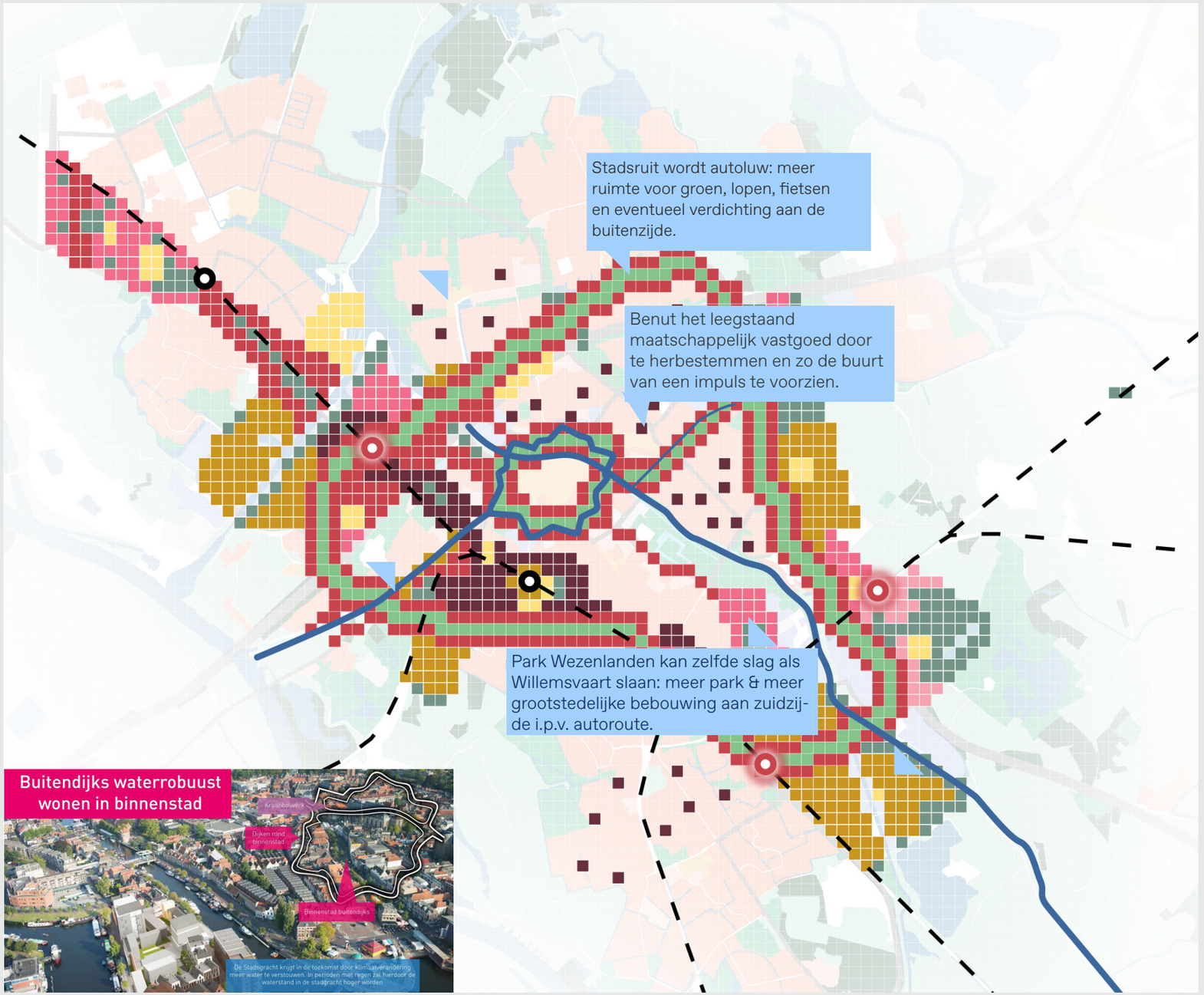
Voordelen die behaald worden in dit sleutelproject:
- Weerbaarheid van de stad tegen het klimaat
- Vergroten van woningvoorraad
- Nabijheid van functies zorgt voor duurzamer mobiliteit
- Agglomeratiekracht in sterk stationsgebied

Klimaat, energie & water

Economie

Woningbouw

Mobiliteit

Sleutelgebied

Zwolle Centraal

Sallandse Heuvelrug

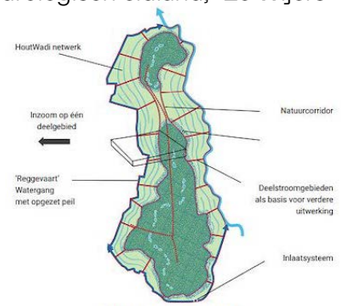
Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Centrale opgave
Water zo hoog, zo lang mogelijk vast houden én zo veelzijdig mogelijk benutten: voor natuur, drinkwater, landbouw en recreatie.

Water langer vasthouden op de Sallandse heuvelrug en in Salland kan onderdeel zijn van een systeemoplossing voor de opgave van het regionaal watersysteem Sallandse Weteringen. Door het water in de Heuvelrug langer vast te houden wordt Zwolle ontlast.

Waarschijnlijk bieden de maatregelen binnen Zwolle met o.a. de Willemsvaart onvoldoende soelaas, maar in combinatie met maatregelen om het water langer op de Heuvelrug vast te houden is dit mogelijk wel voldoende.

Sallandse Heuvelrug als hydrologisch eidland, Eo Wijers

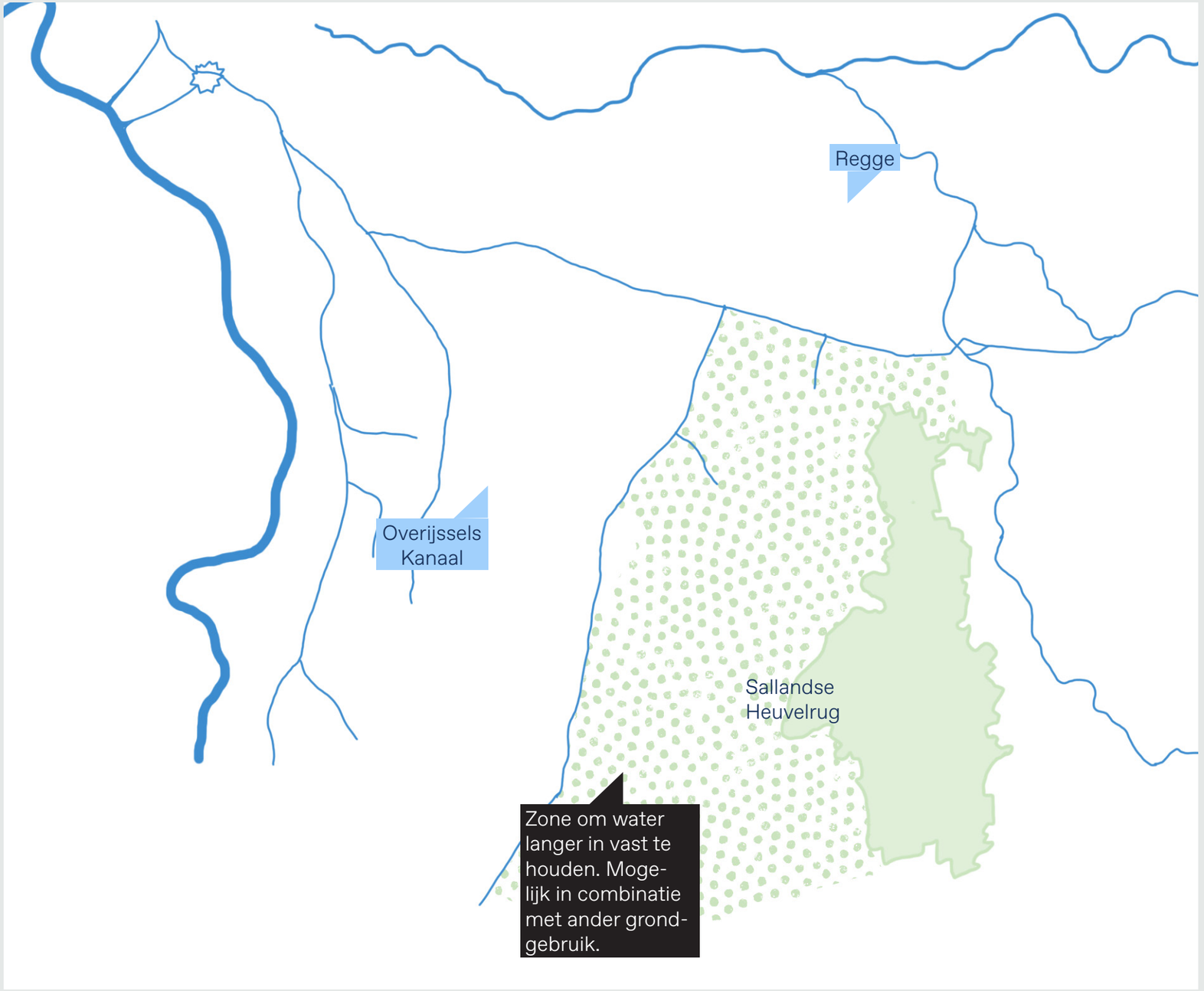

Klimaat, energie & water

Economie

Woningbouw

Mobiliteit

Zwolle Centraal

Netwerk delta

Netwerk delta

Een veerkrachtig netwerk: de regio in balans brengen, op fietsafstand, waarbij gebiedsontwikkeling fungeert als blauwgroene klimaatmachine.

Waarom dit perspectief?
Alle opgaven komen samen in Zwolle. De oplossingen daarvoor hoeven echter niet allemaal daar gevonden te worden: de direct omliggende gebieden kunnen daar een strategische rol in spelen.

Klimaat
Natuurlijke oplossingen, op stroomgebied en systeemniveau S en M

Globale verdeling woningaantallen

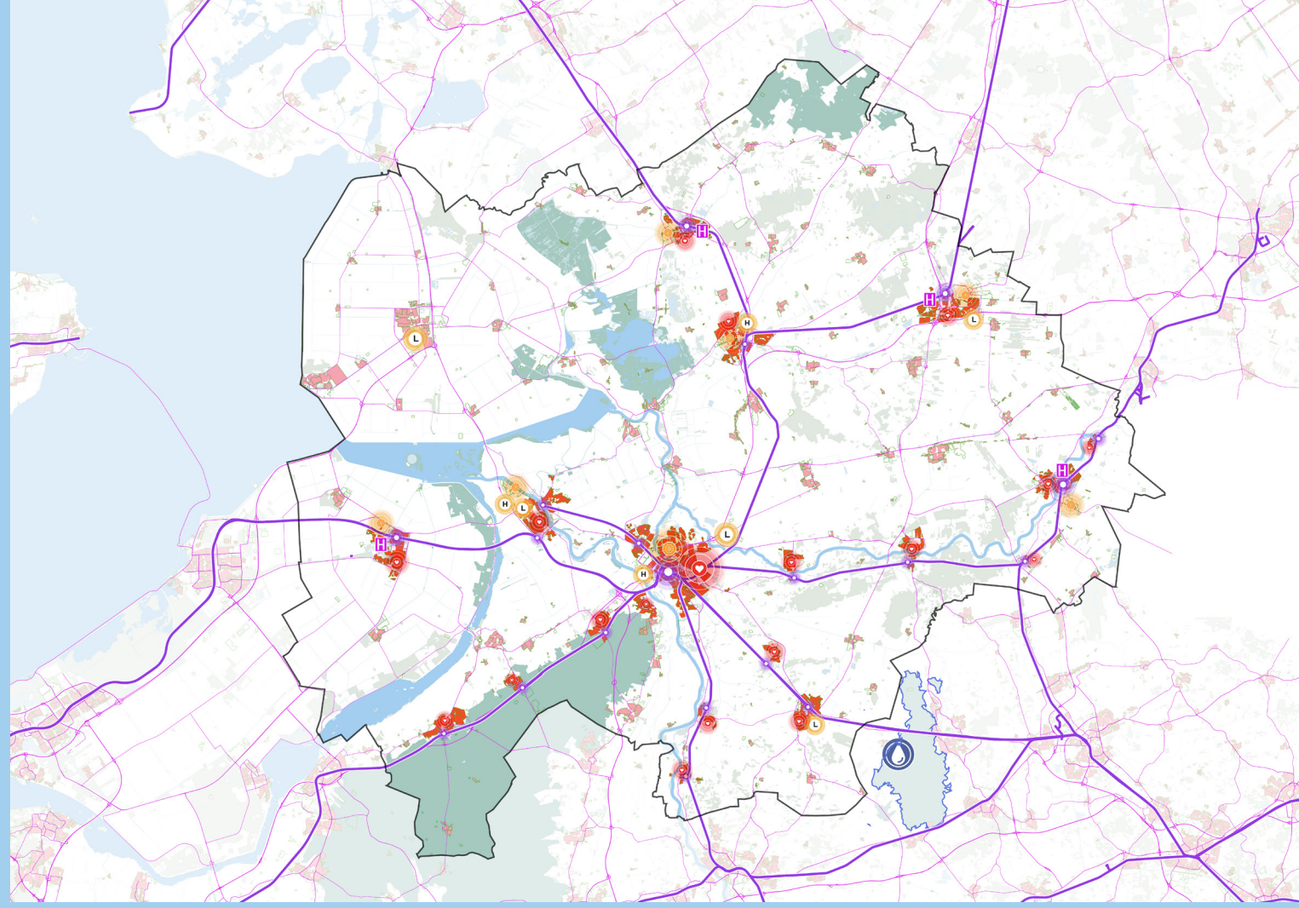
	Netwerkdelta			
	woningen		banen	
	x 1.000		x 1.000	
	40,0	**80,1**	**20,4**	**41,9**
Zwolle	17,0	20,5	7,7	9,3
Binnenring	14,6	30,0	8,7	17,1
Buitenring	8,5	29,6	4,0	15,5

Verstedelijking
Focus in Zwolle en kernen vlakbij Zwolle

Economie
Zwolle als educatieve en innovatiehub met gespecialiseerde subregio's

Mobiliteitsinvesteringen
Focus op multimodaal en inclusief: fiets & OV

Typische projecten
1. Toerisme & Recreatie
2. Transformatie veevoederindustrie
3. Stationsgebieden
5. Bedrijfscampus
6. Singels & Wadi's
7. Warm hart voor kleine kernen

▲ Wenskaart van het perspectief Netwerkdelta

Wat is de inzet?
Het inzetten op gebiedsontwikkelingen op strategische multimodaal ontsloten locaties met name in Zwolle en de kernen in de binnenring[1], met OV en fiets als belangrijke dragers. Steeds laat de regio daarin zien hoe verstedelijking geïntegreerd kan worden met klimaatadaptatie, duurzaamheid en gezondheid.

Om de kernen in de binnenring duurzaam te verbinden is de inzet een beter hoogfrequenter netwerk van sprinter-treinen (op bestaande lijnen), complementair aan het IC-netwerk. In Zwolle zelf blijven de stedelijke voorzieningen geconcentreerd, maar ook rond stationslocaties in de regio liggen kansen voor economische ontwikkelingen.

We zetten in op natuurlijke oplossingen in het watersysteem per stroomgebied. Langs deze 'blauwe vingers' maken we aantrekkelijke routes die het landschap en woon- en werkgebieden verbinden. Zo adresseren we de klimaatadaptatie, droogte en hitte op systeemniveau.

1 *Binnenring: kernen die binnen ca. 15 minuten met OV vanaf station Zwolle bereikbaar zijn of op fietsafstand liggen en sterk onderdeel van stedelijk systeem Zwolle.*

Sturingsprincipes op brede welvaart

In dit perspectief is brede welvaart synoniem met een duurzame leefomgeving. Dat wil zeggen dat iedere inwoner de gelegenheid krijgt zijn dagelijks leven op fietsafstand te organiseren. En dat de regio als een duurzame demonstratie delta hét voorbeeld geeft van een klimaatbestendige regio. Waarin met natuurlijke oplossingen per stroomgebied, maatregelen worden getroffen die meerdere doelen tegelijk dienen. Dat is niet alleen kosteneffectief, maar vergroot ook het draagvlak voor de maatregelen: voor elk wat wils.
Gebiedsontwikkelingen rond stations worden gestimuleerd en gefaciliteerd, omdat dit de meest sociaal-inclusieve plekken zijn. Waar iedereen kan komen, ongeacht zijn of haar favoriete vervoermiddel, leeftijd of inkomen. Ontwikkelingen hierbuiten worden zo veel mogelijk tegengehouden om zuinig met ruimte om te gaan en de focus en druk op gewenste ontwikkelingen te houden.
In kleinere kernen wordt gekozen voor een 'warm hart' in plaats van een nieuwe vleugel.

Positionering in de context

Als een netwerkregio verbindt de Regio zich graag met de netwerken van aangrenzende regio's zoals die van Twente, de Clean tech regio, de regio Zuidoost Drenthe en de Friese Elf Steden.

Sleutelgebieden
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

&

Veel voorkomende opgaven
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

Cruciale Ontwikkelgebieden zijn de plekken waar (1) de meeste opgaven samenkomen, (2) de situatie het meest complex is en (3) de belofte van een grootse impact op de rest van de regio het grootst. In het perspectief Netwerkdelta lijken ten oosten van Zwolle de grootste opgaven en kansen samen.

Typische projecten die veel kunnen bijdragen aan het succes van dit perspectief betreffen:
1. Toerisme & Recreatie
2. Transformatie stedelijke locaties veevoederindustrie
3. Stationsgebieden
5. Bedrijfscampus als hart van de subregio
6. Wadi's en Singels
7. Warm hart voor de kleine kernen

Leidraad voor de klimaat aspecten

Houd een druppel: zo lang mogelijk, zo hoog mogelijk vast
Gebiedsontwikkeling fungeert als blauw-groene klimaatmachine. Denk op regionaal & systeemniveau. Handel locatie-specifiek. Zorg dat projecten bijdragen aan het helpen oplossen van regionale opgaven. Het aandeel waterbergingscapaciteit in een gebiedsontwikkeling neemt altijd toe.

Leidraad voor de woningbouw aspecten

Stimuleren met niet-bouwen maatregelen en activiteiten om de woningbouwvraag te verminderen: fiscale prikkels voor samenwonen, ook voor alleenstaande ouderen, tranformatie van leegstand naar woningen, zelfwoonverplichting bij koop. Ruimte om kleinschalige in elke buurt of straat enkele woningen bij te bouwen (onder nader te bepalen randvoorwaarden)

Leidraad voor de economische aspecten

Clustering en intensivering moet leiden tot slimmer ruimtegebruik. Dit speelt over twee ordeningen: als eerste worden de goed verbonden locaties ingezet als meer kennisintensieve plekken, in samenhang met Triple-Helix verband en een hoge dichtheid van mensen en faciliteiten. Als tweede orde worden plekken aangewezen met specialisatie zoals Port of Zwolle of A28 locaties voor logistiek.

Leidraad voor de mobiliteitsaspecten

Stationsgebieden zijn de best bereikbare gebieden van een regio, ongeacht je leeftijd, inkomen, achtergrond of favoriete vervoersmiddel. Ze staan daarmee voor het brede welvaartsbegrip en een inclusieve ontwikkeling van de regio. Investeer daarom in het OV, fietsnetwerken en stationsgebieden om de afhankelijkheid van de auto te verminderen.

Sleutelgebied

Netwerkdelta

Zwolle-Oost, Zwolle-Zuid & Herfte

Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Centrale opgave
Zwolle kan ontlast worden door een integrale gebiedsontwikkeling aan de oostzijde bij Herfte: door de Sallandse weteringen via een nieuwe ‘Zwolse Vecht’ om te stad te leiden en dit te combineren met een waterfront verstedelijking, gecombineerd met een station. En eventueel een nieuwe randweg die de N35 met de N340/ A28 verbindt, zodat bovenlokaal verkeer niet langer door de stad hoeft. Een nieuwe stadsrand voor Zwolle.

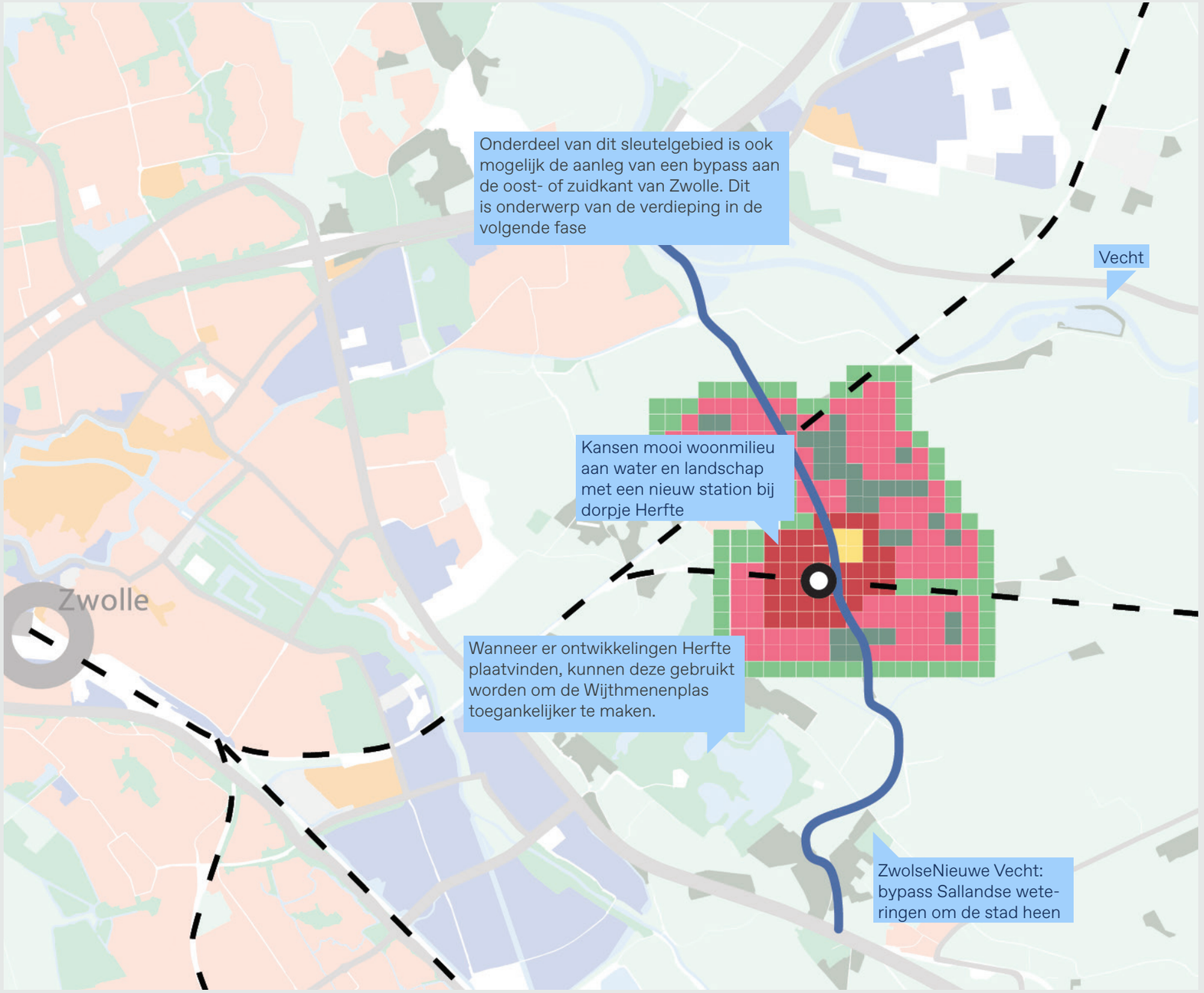

Klimaat, energie & water

Economie

Woningbouw

Mobiliteit

Sleutelgebied

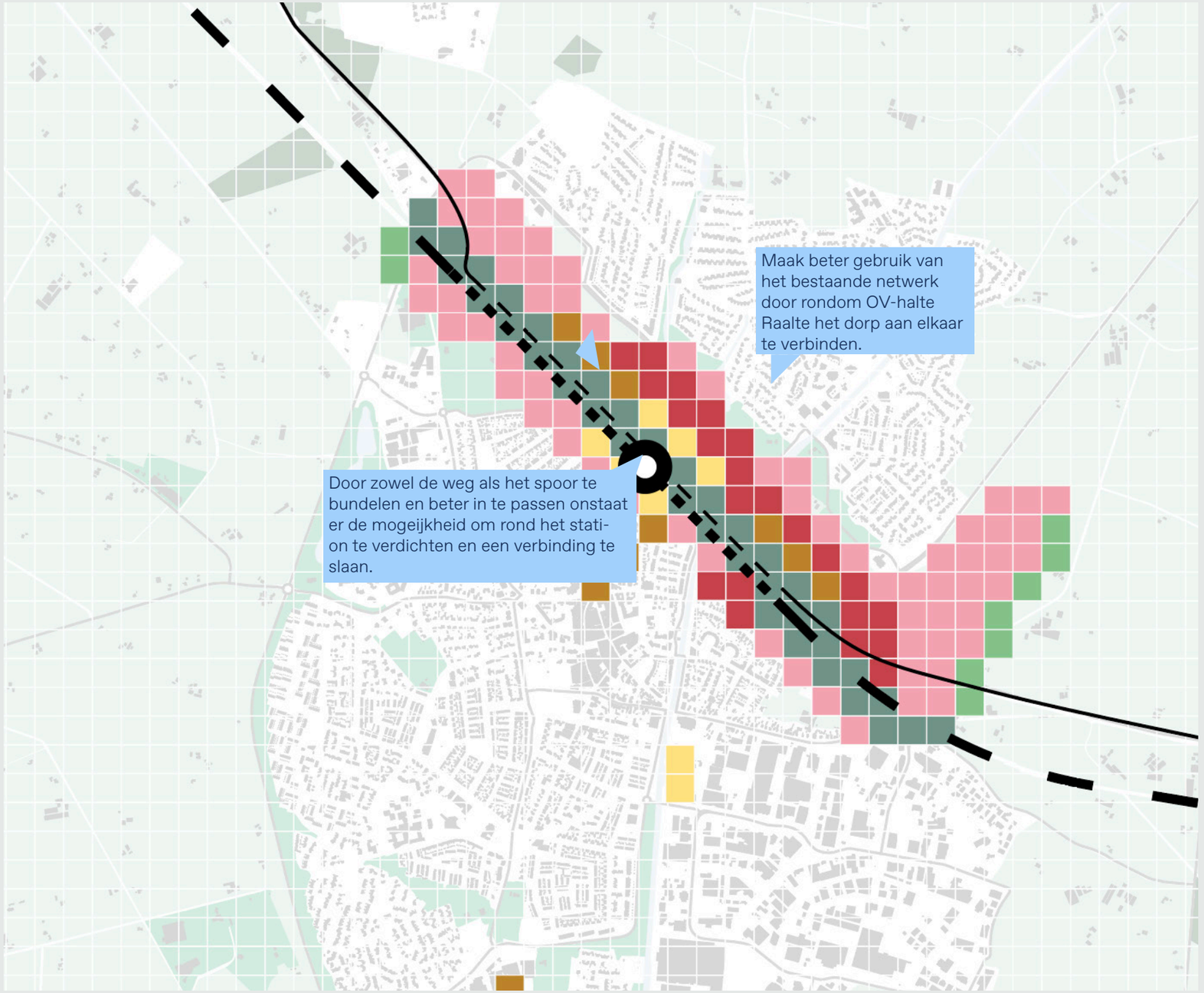
Netwerkdelta

Raalte

Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Centrale opgave
De N35 en het spoor vormen een enorme barrière tussen Raalte en het Raan. Een enkele doorgang, een groot te overbruggen afstand en veel geluidshinder liggen hieraan ten grondslag. Door deze infra-bundeling beter in te passen onstaat er de mogelijkheid om de twee gebieden met elkaar te vervlechten en een ontwikkeling in gang te zetten rond het stationsgebied.

Zo onstaat er meer capaciteit voor wonen, een beter verbonden stadswijk en minder geluidshinder.

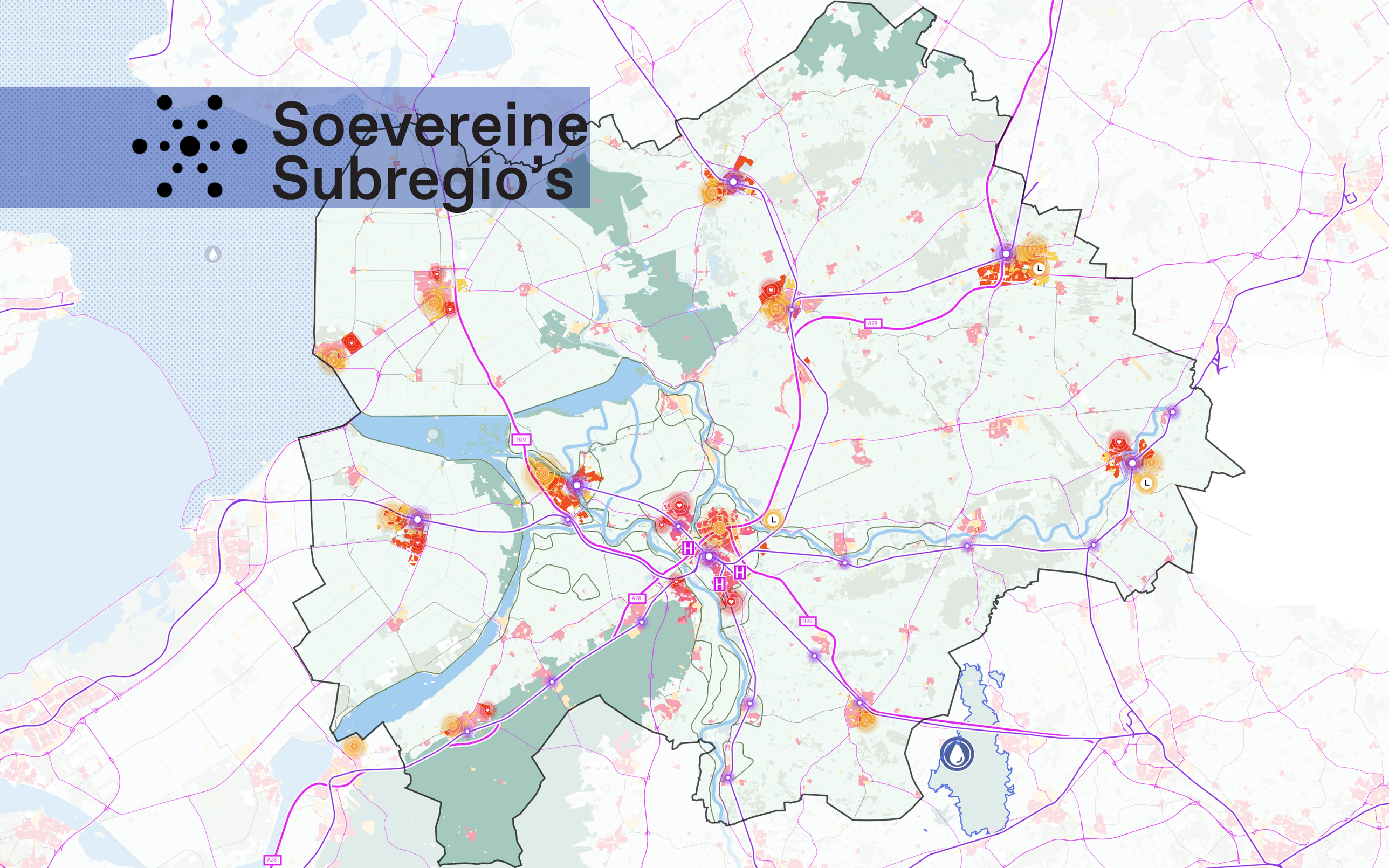
Klimaat, energie & water

Economie

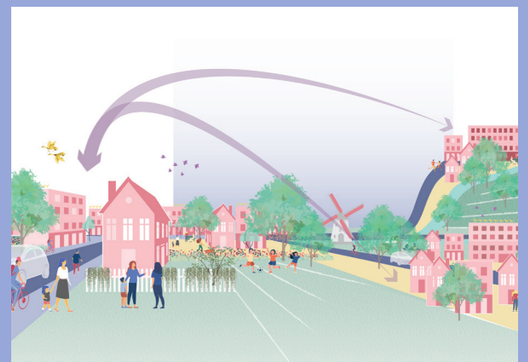
Woningbouw

Mobiliteit

Soevereine Subregio's

Soevereine Subregio’s

De emancipatie van de periferie: spreiding van krachten zorgt voor meerdere sterke subregio’s met alzijdige oriëntatie naar buiten.

Waarom dit perspectief?
De suburbane afhankelijkheid van grotere kernen in de regio Zwolle is relatief groot, terwijl de afstanden fors zijn. Dat zorgt voor meer ongewenste knelpunten op het mobiliteitsnetwerk.

Globale verdeling woningaantallen

	Soevereine Subregio's			
	woningen		banen	
	x 1.000		x 1.000	
	40,0	**80,1**	**20,6**	**43,3**
Zwolle	15,8	23,0	7,5	11,9
Binnenring	9,2	23,0	5,5	13,9
Buitenring	15,0	34,1	7,6	17,6

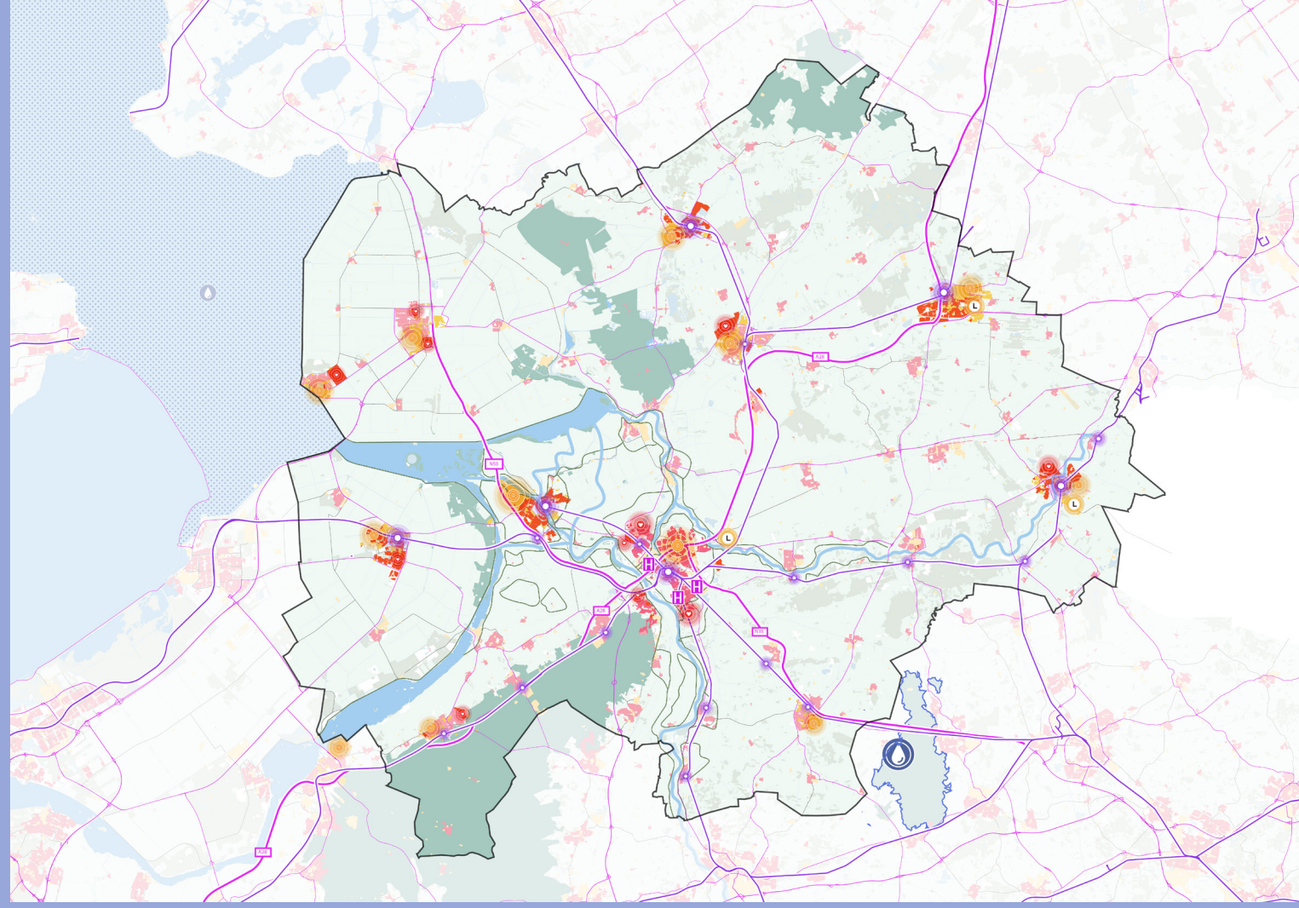
Klimaat
Technische oplossingen op systeemniveau (X)XL

Verstedelijking
Focus in de kernen in de **buitenring** en Zwolle

Economie
Subregio’s onafhankelijker maken op gebied van educatie en bedrijfsclusters

Mobiliteitsinvesteringen
Focus op doorstroming auto & OV

Typische projecten
1. Toerisme & Recreatie
3. Stationsgebieden
4. Bedrijventerreinen & Logistiek
5. Bedrijfscampus
8. Nieuwe buitenwijken in de wei

▲ Wenskaart van het perspectief Soevereine Subregio’s

Wat is de inzet?
Het stimuleren van economische groei van met name de kernen in de buitenring[1] kan zorgen voor meer autonomie en een hoger voorzieningenniveau nabij in de hele regio.

Dat doen we door te investeren in opleidingen die aansluiten op het lokale werkgelegenheidsprofiel en nieuwe relaties te leggen vanuit de subregio’s met gebieden buiten de regio:

1 *Buitenring: de grotere regionale kernen op afstand van Zwolle met eigen verzorgingsgebied: in ieder geval Dronten, Emmeloord, Steenwijk Hoogeveen, Hardenberg, Nunspeet/ Harderwijk. Evt. ook Meppel en Raalte.*

de Randstad, Deventer, Arnhem, Twente, Groningen en Friesland.

Iedere subregio krijgt zo een sterkere positie in het stedelijk netwerk met een eigen profiel. Dit leidt tot meer keuze binnen een uur reizen. Een strategie met meer spreiding over de regio vraagt ook om grootschaligere oplossingen op systeemniveau voor mobiliteit (steviger op de lange afstand auto en IC-netwerk op het spoor) en klimaatadaptatie.

Overlast van water, droogte en hitte pakken we op systeemniveau aan met technische oplossingen: sterkere dijken, grote waterbuffers en landschappelijke ingrepen in de stad.

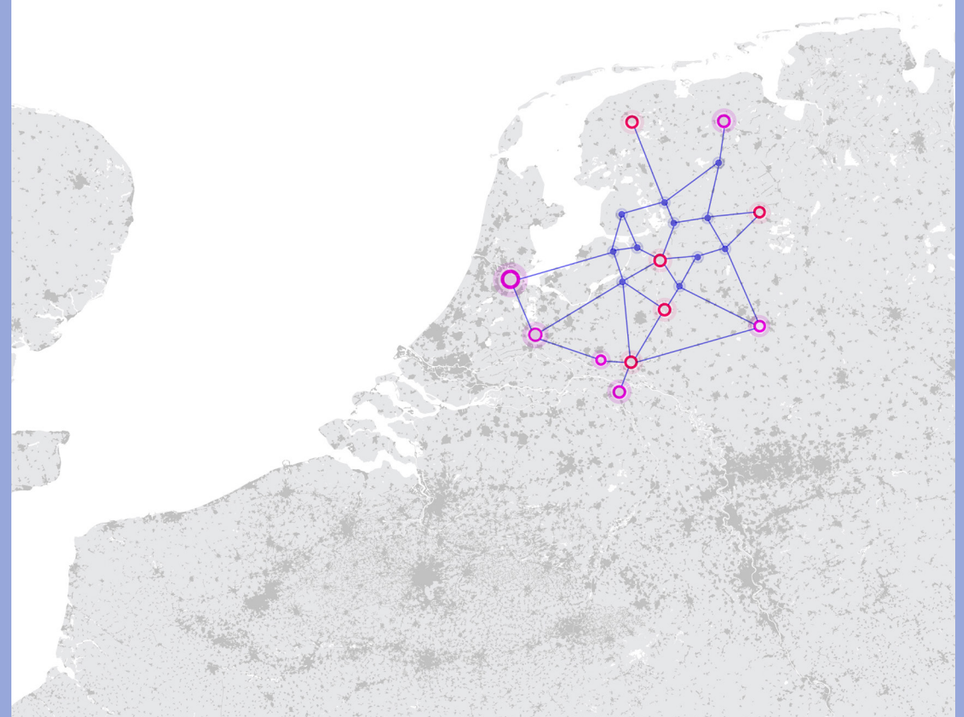
Sturingsprincipes op brede welvaart

De overheid faciliteert met infrastructuur door knelpunten in deze netwerken op te lossen. De nadruk ligt hierbij op autoverkeer en openbaar vervoer. De markt en burgers benutten deze netwerken op eigen wijze.
Zelf-ontplooiing wordt gestimuleerd door zo veel mogelijk gebieden binnen een uur reizen te brengen. Zo wordt de keuze van burgers en bedrijven maximaal vergroot.

Daarnaast wordt per subregio de balans tussen wonen en werkgelegenheid bewaakt. Door hier ook te investeren in werkgelegenheidsontwikkeling in combinatie met onderwijs. Dat betekent met name wat voor de middelgrote kernen in de buitenring.

Positionering in de context

Met name de middelgrote kernen aan de rand van de regio, die inzetten op meer werkgelegenheid mede door sterkere inbreng van kennis, ontwikkelen een sterkere blik naar buiten en versterken de banden met universiteitssteden en andere kenniscentra: Groningen, Enschede, Amsterdam, Utrecht, Delft, Wageningen, Deventer, Arnhem en Leeuwarden.

Sleutelgebieden
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

&

Veel voorkomende opgaven
voor verdere uitwerking zie bijlagen.

Cruciale ontwikkelgebieden zijn de plekken waar (1) de meeste opgaven samenkomen, (2) de situatie het meest complex is en (3) de belofte van een grootse impact op de rest van de regio het grootst. In het perspectief Soevereine Subregio's lijkt Hoogeveen hierbij de grootste opgaven en kansen te bieden.

Typische projecten die veel kunnen bijdragen aan het succes van dit perspectief betreffen:
1. Toerisme & Recreatie
3. Stationsgebieden
4. Logistieke terreinen met meervoudig ruimtegebruik
5. Bedrijfscampus als hart van de subregio
8. Woonwijken in de wei

Leidraad voor de klimaat aspecten	Technische oplossingen op systeemniveau (X)XL: Hogere dijken, bypasses. Nevengeulen en stuwen voorkomen overstromingen. Met de nadruk op het meest stedelijke en kwetsbare gebied: Zwolle
Leidraad voor de woningbouw aspecten	Stimuleren met niet-bouwen maatregelen en activiteiten om de woningbouwvraag te verminderen: fiscale prikkels voor samenwonen, ook voor alleenstaande ouderen in bv 'friends'-concept, woning-delen of 'knarrenhof', tranformatie van lege winkelpanden en kantoren naar woningen, zelfwoonverplichting bij koop etc.
Leidraad voor de economische aspecten	Versterk de kernen op afstand van Zwolle met een wisselwerking met andere regio's, eigen onderwijs en een breed economisch profiel. Sterke regionale clusters met een MBO/HBO profiel zijn noodzakelijk om heel de regio vitaal te houden.
Leidraad voor de mobiliteitsaspecten	Mobiliteitsknelpunten oplossen door capaciteitsuitbreidingen. Meer mobiliteit = meer keuzevrijheid = beter.

Een uitgebreidere beschrijving en verbeelding van de perspectieven is opgenomen in bijlage 3B behorend bij dit Perspectievenboek.

Sleutelgebied

Soevereine subregio

Hoogeveen

Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Centrale opgave
Het ontwikkelen van de stationsomgeving kan voor een levendig entreegebied voor Hoogeveen zorgen dat het stationsgebied als vitaal onderdaal maakt van de stad. Los van de directe omgeving rond het station kunnen ook omliggende gebieden als bedrijventerreinen en de binnenstad hiervan profiteren.

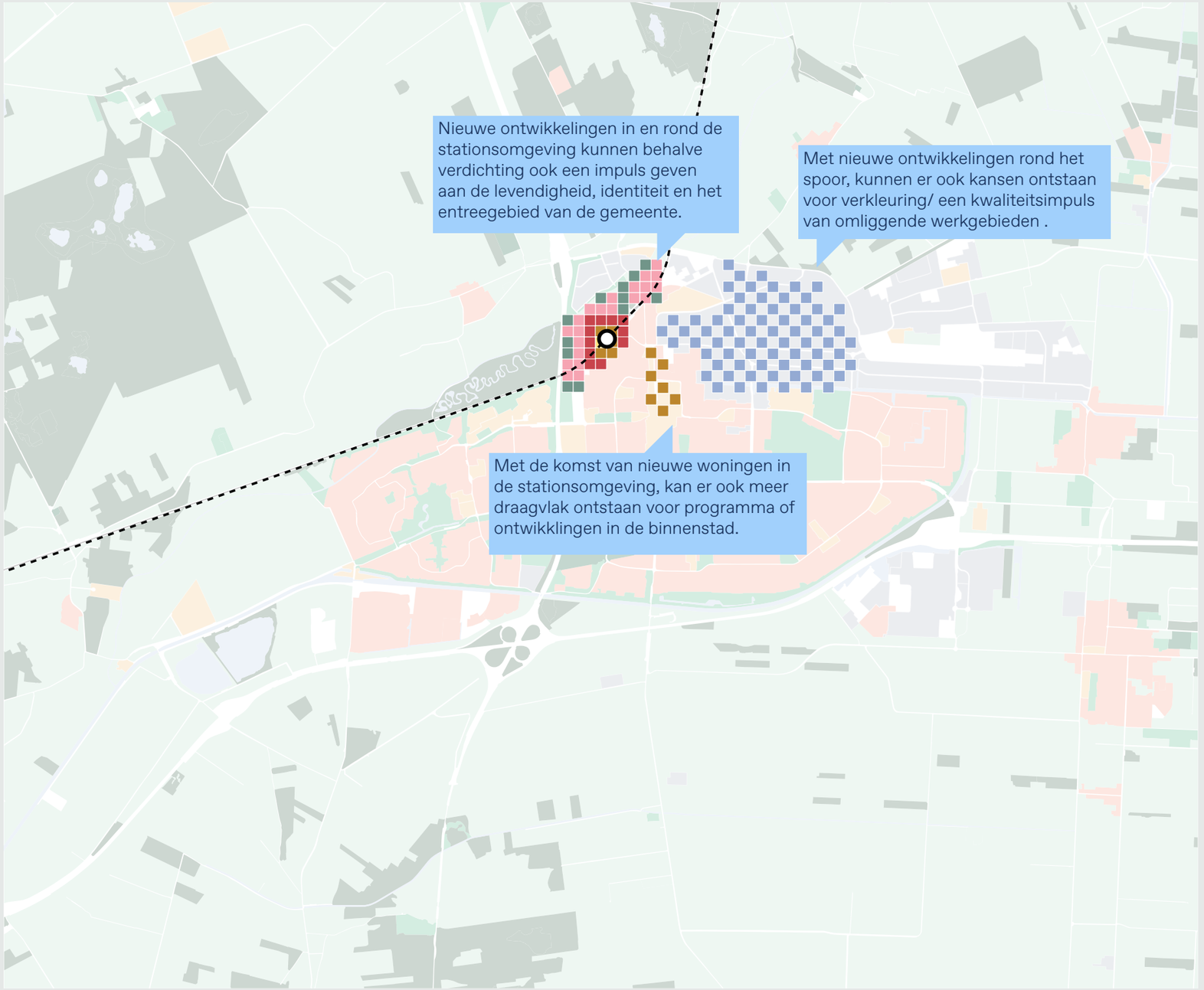
Station Europark Groningen

Klimaat, energie & water

Economie

Woningbouw

Mobiliteit

Sleutelgebied

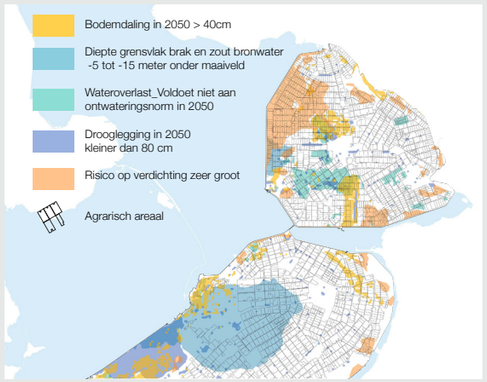
Soevereine subregio

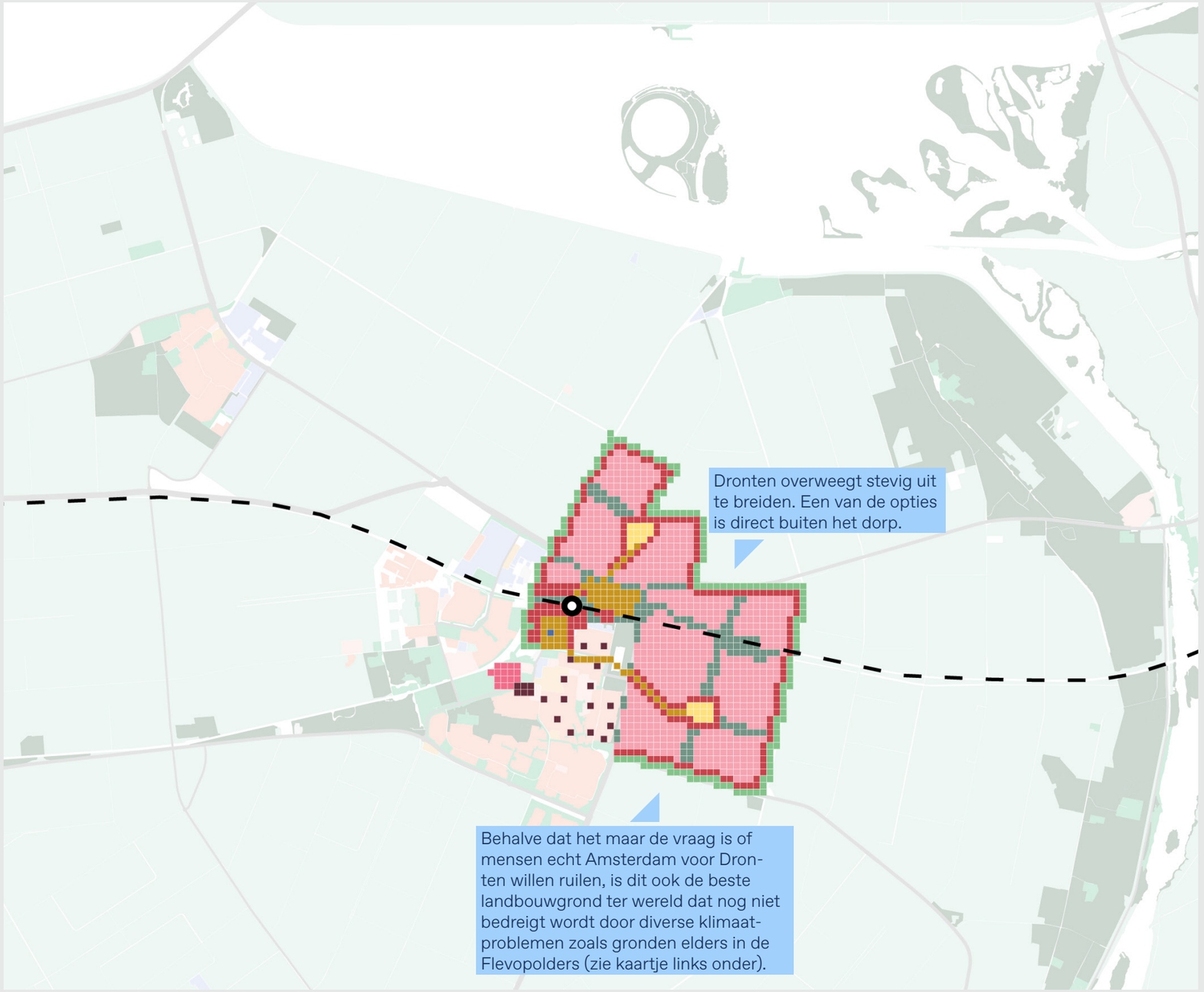
Dronten

Sleutelgebied: de plek waar in dat perspectief de meeste opgaven samenkomen, de situatie het meest complex is en de belofte van een grootse impact op de regio het grootst is.

Centrale opgave
Een verdubbeling van de kern Dronten in relatie tot kwalitatief hoogwaardige landbouwgrond in de Flevopolder.

Deze landbouwgrond behoort tot de top van de wereld. Op andere plekken in Flevoland verslechtert die als gevolg van klimaatverandering (verzilting, bodemdaling, ‘verdichting’ van de bodem).

Soevereine Subregio’s

- Klimaat, energie & water
- Economie
- Woningbouw
- Mobiliteit

4

Reflectie op de oplossingen - Effectbepaling en ‘lessons learned’

Methodiek van de effectbepaling

De effectbepaling bouwt voort op de ontwikkelperspectieven uit het vorige hoofdstuk. Eerst is gekeken wat het effect is van de verstedelijkingskeuze (wonen en werken) op Regio Zwolle.

Eerst verstedelijkingsstrategie, daarna pas grote ingrepen in het netwerk
In de effectbepaling zijn we gestart met alleen de verstedelijking (dus zogenaamde maatregelarme scenario's ten aanzien van mobiliteit en water). We zien daardoor eerst het effect van verstedelijking en kunnen daarna gericht maatregelen toevoegen in de netwerken en systemen. Hierbij denken we ook aan gebiedsmaatregelen. Hiermee modelleren we het effect van parkeer-, fiets- en openbare ruimte maatregelen die in de perspectieven gekoppeld worden aan hoogstedelijke ontwikkeling. Door eerst specifiek de impact van verstedelijking te bekijken en vervolgens de noodzakelijke maatregelen is het makkelijker om de resultaten zuiver te interpreteren en leidt ook tot een goede onderbouwing van nut en noodzaak.

Gebruikte modellen: Dashboard Verstedelijking en verkeersmodellen
Om de ruimtelijke impact van de verstedelijkingskeuzes binnen de perspectieven weer te geven hebben we gebruik gemaakt van het Dashboard Verstedelijking. Dit instrument is ontwikkeld door het CRa in opdracht van het ministerie van BZK. Vervolgens zijn ook de mobiliteitseffecten bepaald met behulp van het nationale model (het NRM), waarbij gebruik is gemaakt van een hoog economisch groeiscenario (WLO HOOG). De toename van woningen en arbeidsplaatsen, zoals bepaald in het perspectief, zijn vervolgens vertaald naar dit economsiche groeiscenario. Resultaten van het NRM zijn vervolgens geanalyseerd in de Mobiliteitsscan.

Beoordelingskader

Het doel van deze fase is om vast te stellen welke ontwikkelrichtingen aantrekkelijk zijn en welke niet. Middel hiertoe is het onderling vergelijk van de perspectieven. Het gaat dus primair niet om de absolute waarden maar om verschillen tussen de perspectieven waaruit geleerd kan worden. Het beoordelingskader geeft een overzicht van de criteria waarop de perspectieven worden geëvalueerd. Het beoordelingskader is een operationalisatie van de in fase 1 **vastgestelde doelstellingen**.

Het beoordelingskader is weergegeven in nevenstaand figuur.

- Per doelstellingen zijn indicatoren opgesteld. Hierbij is in eerste instantie aansluiting gezocht bij de beschikbare indicatoren vanuit de Dashboard Verstedelijking en de Mobiliteitsscan.
- Voor het onderdeel 'water en klimaat' waren vanuit deze tools geen indicatoren beschikbaar. Gezamenlijk met de experts uit de werkgroep effectbepaling (ook betrokken bij de Quicksan Water) zijn daarom indicatoren en een 'teken en rekenmethode' opgesteld.
- Het beoordelingskader is vervolgens thematisch gesorteerd om dubbellingen eruit te halen. In de matrix in de figuur is de koppeling met de doelstellingen toegelicht.

Indicatoren per thema	**Type indicator**	Wonen en werken met behoud kwaliteit en klimaatadaptie	Concurrentiekracht en vestigingsklimaat	Bereikbaarheid (toplocatie en Daily Urban System)	Leefbaarheid, landschap en energietransitie
Wonen					
Realisatie woonopgave					
Aantal woningen naar gemeente	Kwantitatief	■			
Stedelijkheid nabijheid	Kwantitatief	■			
Woonmilieu (op basis van woningdichtheid)	Kwalitatief obv indicator	■			
Ruimtelijk effect					
Landgebruik woningbouwopgave	Kwantitatief	■			■
Nabijheid van groen	Kwantitatief	■			■
Verlies van groen	Kwantitatief	■			■
Interactie bestaande woongebied					
Meekoppelkans: kwetsbare wijken	Kwalitatief obv indicator				■
Beschikbaarheid voorzieningen	Kwalitatief obv indicator				■
Meekoppelkans energie	Kwalitatief obv indicator				■
Werken					
Realisatie					
Aantal arbeidsplaatsen (naar gemeente)	Kwantitatief	■	■		
Oppervlakte werklocaties en dichtheid arbeidsplaatsen (o.b.v. typologie)	Kwantitatief	■	■		
Landgebruik arbeidsplaatsen	Kwantitatief	■	■		
Extern profiel					
Stedelijke nabijheid	Kwantitatief		■	■	
Bereikbaarheid personen (economische potentie) per fiets, auto en OV.	Kwantitatief		■	■	
Multimodaal profiel goederen (weg, spoor, water)	Kwalitatief obv indicator		■	■	
Water en klimaat					
Waterveiligheid					
Natuurlijke kwetsbaarheid	Kwantitatief	■			
Overstromingsrisico	Kwalitatief obv indicator	■			
Evacuatiemogelijkheden	Kwalitatief obv indicator	■			
Robuustheid: zone langs hoofdsysteem	Kwantitatief	■			
Watersysteem					
Kwetsbaarheid voor wateroverlast en grondwater (kwel)	Kwantitatief	■			■
Grondwater	Kwalitatief obv indicator	■			■
Drinkwater	Kwalitatief obv indicator	■			■
Risico en meekoppelkansen					
Bodemdaling	Kwalitatief obv indicator	■			■
Piekbuien	Kwalitatief obv indicator	■			■
Hittestress	Kwalitatief obv indicator	■			■
Droogtebestreiding	Kwalitatief obv indicator	■			■
Mobiliteit					
Aantal bereikbare banen per fiets, OV en auto.	Kwantitatief			■	
Netwerkprestatie (voertuigkilometers en voertuigverliesuren)	Kwantitatief			■	
Knelpunten auto en OV netwerken (relatief tov analyse).	Kwalitatief obv indicator			■	
OV-kwaliteit (obv nabijheid knoop en kwaliteit verbindingen vanaf die knoop)	Kwantitatief			■	
Verdeling over vervoerswijzen (modal split)	Kwantitatief			■	■

(*) Kwalitatief obv indicator betekent dat er de score tot stand komt op basis van een expertoordeel. Bij al deze criteria is wel een kwantitatieve indicator beschikbaar las onderlegger voor het expertoordeel. Deze indicatoren vragen echter een interpretatieslag en hebben daarom alleen een signalerende en onderbouwende functie voor een expertoordeel.

		2006	2018	Vaste plannen	40 - Zwolle Centraal	40 - Netwerkdelta	40 - Lokaal Vitaal	40 - Soevereine subregio's	80 - Zwolle Centraal	80 - Netwerkdelta	80 - Lokaal Vitaal	80 - Soevereine subregio's
Nabijheidsindex	Landelijk	46%	42%	35%	34%	33%	34%	34%	29%	28%	29%	30%
	Dorps	27%	28%	26%	23%	22%	23%	21%	19%	17%	17%	18%
	Laag suburbaan	18%	21%	23%	24%	27%	26%	29%	29%	32%	32%	31%
	Suburbaan	6%	4%	5%	6%	7%	6%	5%	9%	11%	12%	10%
	Stedelijk	3%	6%	11%	13%	12%	11%	11%	13%	11%	11%	10%
Dichtheid	0-20 wo/ha	84%	80%	76%	75%	75%	76%	76%	70%	73%	73%	73%
	20-35 wo/ha	15%	19%	20%	20%	20%	21%	21%	23%	23%	23%	22%
	35-50 wo/ha	1%	1%	3%	3%	3%	3%	3%	4%	2%	2%	3%
	50-65 wo/ha	0	0	1%	1%	1%	1%	1%	3%	1%	1%	1%
Bodemgebruik *in hectare*	Greenfield			1030	1704	1369	1772	1476	2480	3462	3675	4349
	Agrarisch			841	1458	1085	1555	1231	2142	3099	3360	3901
	Bos en natuur			56	70	70	58	70	85	109	89	228
	Park en plantsoen			31	39	49	47	40	54	53	53	46
	Recreatie			7	7	7	7	7	7	7	7	7
	Sport en volkstuin			94	130	158	105	129	192	193	167	167
	Brownfield			382	409	603	582	502	723	708	704	582
	Greyfield			234	362	362	375	355	466	455	448	445
	Overige			151	173	187	188	176	322	270	270	327
	Totaal hectares			1798	2647	2522	2917	2509	3991	4895	5097	5702
Nabijheid	Banen per fiets	38	46	49	50	49	49	49	51	48	48	48
	Groen		92,1%	92,1%	92,1%	91,8%	92,1%	91,8%	92,1%	91,7%	92,1%	91,7%
	Voorzieningen		74,2%	84,6%	59,9%	67,9%	62,3%	65,7%	71,9%	62,7%	55,4%	59,8%
Meekoppelkans	Energietransitie			22,1%	24,5%	26,0%	27,0%	25,8%	33,5%	34,2%	34,2%	34,2%
	Kwetsbare wijken			10,3%	4,3%	10,3%	10,8%	4,1%	13,6%	16,1%	16,1%	11,2%

Lessen - Wonen

Bevinding analyse: De regio heeft een eenzijdig woningaanbod en is grotendeels suburbaan

- Zwolle is de enige stedelijke kern in de regio en dankt mede daaraan haar succes. Met name de middelgrote kernen aan de rand van de regio hebben veel meer ‘inwoners met een baan’ dan banen. Deze ‘suburbanisatie’ van wat je de Buitenring van de regio zou kunnen noemen maakt haar kwetsbaar.
- Ruim wonen en leven maakt de Regio Zwolle aantrekkelijk maar ook eenzijdig: 80% van het woningaanbod bestaat uit gem. 150m2 grote eengezinswoningen in <20woningen per hectare. Vraag is of woonaanbod voldoende is toegerust op de verwachte sterke toename van eenpersoonshuishoudens en ouderen.

Regio Zwolle verandert in de perspectieven beperkt van kleur

- De regio Zwolle verandert als geheel beperkt van kleur. Onafhankelijk van het perspectief blijft de globale verdeling tussen deelgebieden intact, de dichtheid laag en de nabijheid beperkt. De massa voor verandering is relatief beperkt.
- Als verandering het doel is dan is de richting vol inzetten op nabijheid rond IC-station Zwolle. Nog meer dan in de huidige perspectieven.

Stap naar stedelijke nabijheid kan alleen in Zwolle worden gezet, uitleglocaties dragen daar niet aan bij

- De stedelijke nabijheid verandert door het realiseren van de woningbouwopgave. Het grootste verschil treedt op in Zwolle waar het ‘stedelijke gebied’ verdubbelt. Dat is vooral een gevolg van de toevoeging van de ‘basis’, dus de bestaande plannen.
- Opvallend is dat in ‘Zwolle-centraal’ +80.000 woningen het stedelijk gebied nog maar beperkt groeit. Dat komt doordat de extra die ten opzichte van de basis wordt gerealiseerd grotendeels uitleg betreft die geen stedelijkheid toevoegt aan de bestaande stad.
- De landelijk hoogste stedelijkheidscategorie wordt in geen van de perspectieven bereikt in Zwolle, is dit een probleem of juiste een USP van Regio Zwolle en de stad?

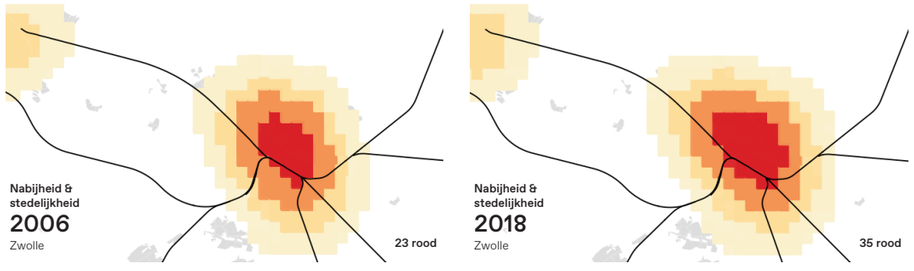
Afhankelijk van de keuzes wordt in Dronten, Meppel en Kampen een stap gezet richting suburbaniteit

- In de andere subregio’s treedt afhankelijk van het perspectief een verkleuring op waarbij het ‘suburbane’ woonmilieu wordt geïntroduceerd. Met name voor Dronten, Meppel en Kampen is zo’n verkleuring zichtbaar, afhankelijk van het perspectief. Hier ligt dus keuzeruimte. Over het hele studiegebied valt op dat in alle perspectieven ongeveer de helft van de woningen in ‘landelijk en dorps’ blijft. Ten opzichte van de 70% in 2018 is dit wel een substantiële (relatieve) afname. Maar een kwart van die verschuiving leidt tot echt stedelijke woonmilieus en de rest betreft toevoeging van verschillende gradaties van suburbaniteit. Vanuit de probleemanalyse – weinig onderscheidende woonmilieus – is het de vraag welke kwaliteit hier nu echt wordt toegevoegd.

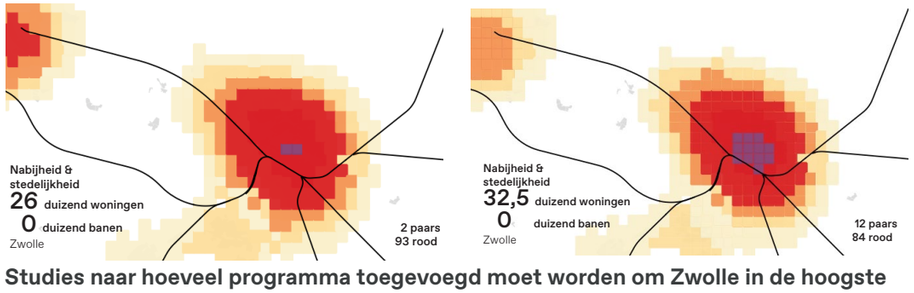
Stedelijkheidsanalyse Zwolle

Stedelijkheidsklasse	Dichtheid in cirkel van r=2,3 km
Hoogstedelijk	Meer dan 12.500 inwoners + banen per km²
Stedelijk	6.000 - 12.500 inwoners + banen per km²
Suburbaan	4.000 – 6.000 inwoners + banen per km²
Laag suburbaan	2.000 – 4.000 inwoners + banen per km²
Dorps	1.000 – 2.000 inwoners + banen per km²
Landelijk	Minder dan 1.000 inwoners + banen per km²

Categorieën van stedelijkheid gebaseerd op het aantal inwoners en banen per m²

Analyses naar de groei van nabijheid en stedelijkheid van Zwolle in 2006 en 2018

Studies naar hoeveel programma toegevoegd moet worden om Zwolle in de hoogste categorie stedelijkheid te laten vallen

Schaalsprong Zwolle

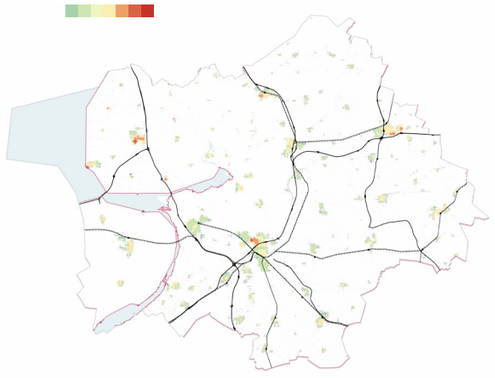
De schaalsprong in het ontwerpend onderzoek is een sprong naar een ander type stad met een hogere stedelijkheid; hierdoor ontstaat een stedelijke economie*, meer levendigheid en is het mogelijk om door de toegenomen nabijheid veel meer te voet en per fiets te reizen. Het perspectief Zwolle Centraal wordt nog verder ingevuld om deze stedelijkheid te krijgen. Deze iteratie wordt momenteel uitgevoerd en zal uiteindelijk landen in het perspectief

Effecten van de mobiliteitstransitie

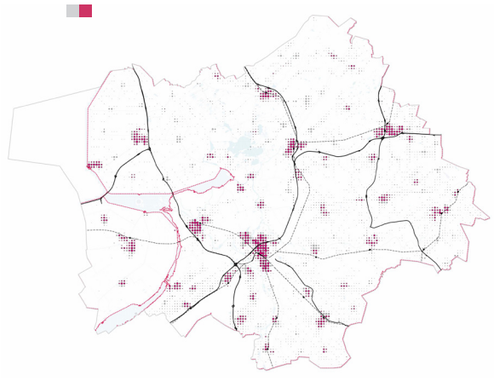
De effectbepaling is gedaan zonder mobiliteitsmaatregelen. De effecten echter van een toegenomen nabijheid kunnen door flankerend beleid behoorlijk worden versterkt. Door in te zetten op de mobiliteitstransitie: fiets, lopen en verblijven worden excellent gefaciliteerd in combinatie met lage parkeernorm en parkeren op afstand in gebiedsontwikkelingen en transformaties en prijs- en vergunningsprikkels ten aanzien van het overige parkeren.

Het effect van deze maatrgeelen in combinatie met de hogere stedelijkheid van de Schaalsprong wordt ingeschat op een afname op de A28 (IJsselbrug) van 4.500 naar 4.200 personenauto's per uur per richting in de ochtendspits. Dus iets onder 10%. Op het stedelijke hoofdwegennet zien we een nog hogere afname, bijvoorbeeld een reductie op Ring van 1.900 naar 1.400 auto's per uur per richting.

(*) Stedelijke economie: een economisch systeem gebaseerd op kennis- en innovatie met als doel de agglomeratiekracht van de stad en de omliggende regio te versterken

Kwetsbare wijken. Een wijk wordt gezien als kwetsbaar wanneer het een (onvoldoende) leefbarometerscore heeft van 5 of lager.

Nabijheid van voorzieningen. Hoeveel hectare aan voorzieningen (detailhandel, horeca, openbare gebouwen en sociaal-cultureel) ligt binnen een straal van 750 meter van een woning.

Lessen - Economie

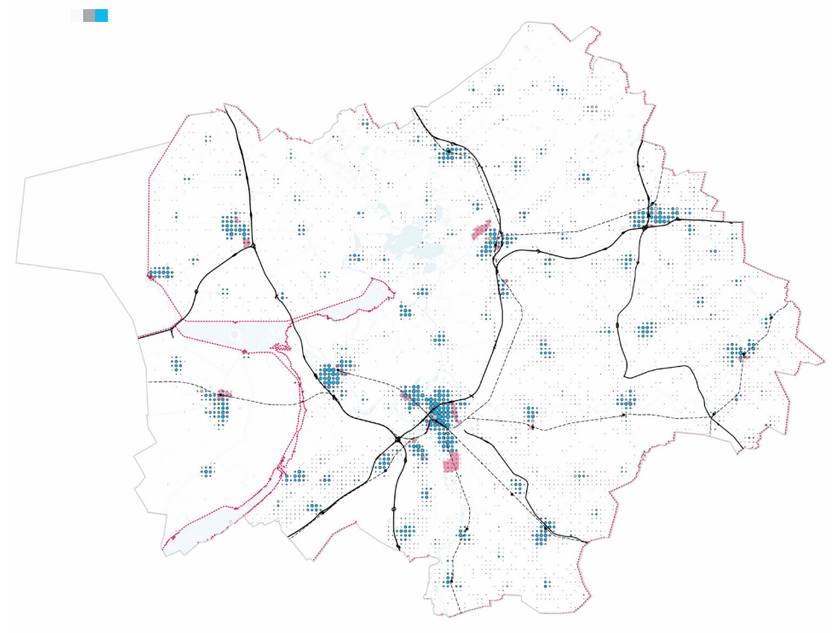
Met ontwikkelingen bijdragen aan opgaven bestaand gebied of met uitleg vergroten van de opgave?

- Als gevolg van huishoudensverdunning is er in feite een inwonerskrimp aan de gang in bestaand stedelijk gebied. Ter illustratie: Zwolle had in 1850 nog 225 inwoners per hectare. Dit is teruggelopen van 180 inw/ha (in 1930), via 90 inw/ha (in 1970) naar 40 inw/ha (in 2020). Als gevolg van deze verdunning komen voorzieningen (winkels, openbaar vervoer, scholen, etc.) onder druk te staan.
- De opgave voor de kwaliteit van de bestaande stad is groter dan de opgave van nieuw te bouwen woningen. Het nieuw te bouwen programma beslaat maximaal zo'n 15% van het totaal van de regio.
- Het overgrote deel staat er nu al, en juist hier liggen grote opgaven zoals vergrijzing, kwetsbaarheid en overlast van water of hittestress.

Economisch profiel van de regio

We hebben in ons onderzoek in elk perspectief een ander antwoord gegeven hoe de regionale economie duurzaam te laten groeien. Door uitspraken te doen over (1) agglomeratiekracht, (2) bedrijventerreinen en (3) logistiek, (4) de stedelijke economie, (5) de economische profielen van de regio, (6) toerisme en (7) de rol van onderwijs. In de tabel hieronder geven we aan hoe de verschillende perspectieven scoren op deze 7 onderwerpen ten opzichte van elkaar

	1	2	3	4	5	6	7
Lokaal Vitaal	--	+	+/-	--	?/-	+	-
Zwolle Centraal	++	+/-	-	++	?/+	+	+
Netwerkdelta	+	+/-	+	+	?/+	+	+
Soevereine subregio's	+/-	+	+	+/-	?/-	+	+

Nabijheid van groen. Hoeveel hectare groen is er binnen 750 meter van een woning aanwezig.

Lessen - Natuur

Natuur: ruimtegebruik

- Uitleglocaties dragen niet bij aan de opgave van beleefbaar groen nabij en natuurcreatie. Ze concurreren met gronden voor natuurontwikkeling. Tegelijkertijd zorgen ze ervoor dat de bestaande bebouwing verder van het natuurgebied af komt te liggen.
- Ontwikkelingen in de bestaande stad kunnen bijdragen aan het vergroenen van het bestaand stedelijk gebied. Dit biedt ook kansen voor nieuwe stad-land relaties (stepping stones) tussen stad en natuurgebied.

Uitleg zorgt ervoor dat het groen voor bestaande woningen verder weg komt te liggen

- De nabijheid van groen is in de regio ongekend hoog. Zo'n 92% van de woningen heeft minimaal 5 hectare groen binnen 750 meter. Dat geldt ook voor de woonvoorraad van de basisplannen.
- De netwerk- en regioperspectieven leiden ertoe dat deze score afneemt, doordat door uitleg de afstand tot groen groter wordt voor bestaande woningen.

		2006	2018	Vaste plannen	40 - Zwolle Centraal	40 - Netwerkdelta	40 - Lokaal Vitaal	40 - Soevereine subregio's	80 - Zwolle Centraal	80 - Netwerkdelta	80 - Lokaal Vitaal	80 - Soevereine subregio's
Ligging hoog/laag	Totaal binnen dijkring	52,8	53,8	55,4	56,6	56,3	55,4	55,8	56,6	56,4	56,5	56,9
Aantal inwoners	Dijkring Zwolle		100	118,4	130	127	123	124	155	139	133	138
	Hoge gronden	47,2	46,2	44,6	43,4	43,7	44,6	44,2	43,4	43,6	43,5	43,1
Maximale waterdiepte	Levensbedreigend		100	124	135	129	127	124	139	130	132	127
	Forse schade		100	107	107	109	109	110	113	114	114	113
	Forse wateroverlast		100	110	107	112	115	107	113	120	119	115
	Hoogwatervrij		100	106	110	110	111	111	127	128	128	129
Grondwaterstand	Meer dan 140cm		100	113	117	115	115	115	123	119	119	118
	100-140cm		100	110	115	114	114	111	120	121	121	119
	Tot 100cm		100	107	111	112	112	113	129	130	130	131
Wateroverlast	Wegzijging		100	108	111	111	111	110	116	117	116	114
bij hevige neerslag	Intermediar		100	109	113	113	113	114	129	129	129	130
	Kwel		100	114	121	117	117	118	128	124	125	124
Nabij hoofdwater	Buiten <1km zone	24,1	24,6	26,4	26,6	26,8	26,4	25,8	27,1	26,6	26,5	26,7
	Binnen <1km zone	75,9	75,4	73,6	73,4	73,2	73,6	74,2	72,9	73,4	73,5	73,3
Bufferzone drinkwater	Buiten zone	27,4	26,8	25,4	24,6	24,5	25,5	25,6	24,2	25,2	25,1	24,9
Meekoppelkans	Energietransitie			22,1%	24,5%	26,0%	27,0%	25,8%	33,5%	34,2%	34,2%	34,2%

Lessen - Water, klimaat en energie

Bevinding analyse: De ligging aan de rivier maakt de Regio kwetsbaar

- Regio Zwolle dankt haar succes van oudsher aan de ligging aan de rivier (denk bijvoorbeeld aan de Hanzesteden Zwolle, Hattem, Kampen en Hasselt). De ligging in de delta van de Ijssel en Vecht - met water vanaf de hoger gelegen gebieden in het oosten en zuiden en de directe opening met het IJsselmeer - maakt echter ook kwetsbaar voor overstroming en wateroverlast door verandering in het hoofdwatersysteem op lange termijn, bijvoorbeeld IJsselmeerpeil (zoetwaterbeschikbaarheid) en rivierafvoerverdeling (zeespiegelstijging).

Een geconcentreerde keuze concentreert het risico, maar ook het momentum van robuuste oplossingen

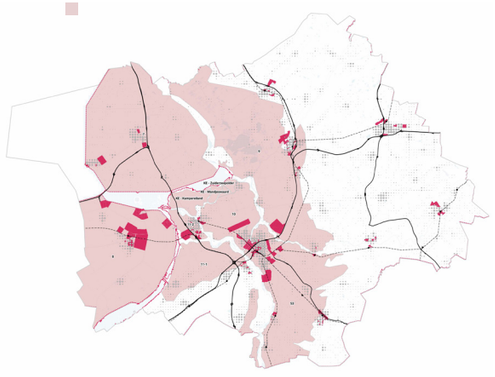
- De bestaande woonvoorraad ligt voor een groot gedeelte in laaggelegen, overstroombaar gebied. Ook al worden alle nieuwe woningen in hooggelegen gebied gebouwd, gelet de grote bestaande voorraad is een ‘hoog en droog’ strategie voor de totale regio niet haalbaar. Daarmee wordt de vervolgvraag met welke combinatie van een systeemaanpak en verstedelijkingskeuze het beste resultaat bereikt kan worden.
- Een geconcentreerde keuze (Zwolle) lijkt efficiënter en doet meer voor het bestaande dan een gespreid model: “Het zorgt voor een concentratie van het risico, maar ook van het momentum voor grootschalige, robuuste oplossingen”.
- Bovenstaande vereist wel innovatie en ontwikkelen met ruimte voor water, zeker gelet de situering van Zwolle, met een grondgebied kwetsbaar voor overstroming, deels met slappe grond en nabij de rivier (ruimte houden voor de toekomstige rivier) en dit in combinatie met blijvende aandacht en budget voor het nemen van de noodzakelijke maatregelen.

Lokaal vraagstuk. Niet de vraag ‘in welke kern?’ maar de vraag ‘waar in de kern’ is bepalend

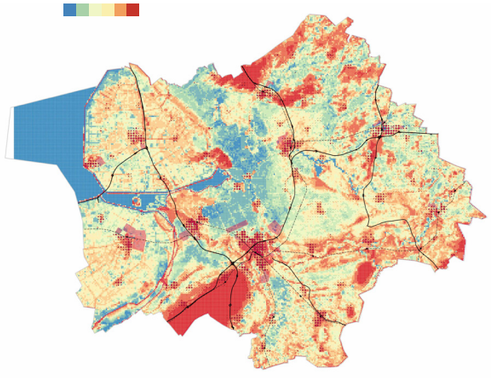
- Overige kwesties zoals wateroverlast bij hevige neerslag en grondwaterproblematiek zijn lokaal. Niet de vraag ‘in welke kern?’ maar ‘waar in die kern?’ is bepalend. Juist de ‘hoog en droog’ kernen scoren niet heel goed (uitzondering Hardenberg en Raalte).
- De resultaten geven voor meerdere kernen kritische overweging of op die plek ontwikkelen nou de beste keuze is.
- Ook een sterke relatie met de bestaande voorraad. Verdichting in bestaand gebied kan helpen de opgaven daar aan te pakken terwijl uitleg in kwetsbare gebieden nieuwe opgaven genereert.

Opgave energietransitie en klimaatadaptiviteit bestaande stad is groter dan vraag voor nieuwe woningen

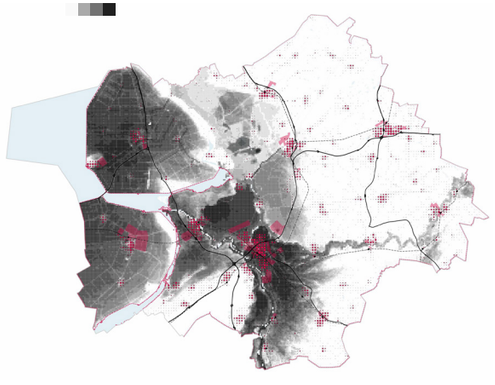
- Meekoppelkansen voor energietransitie en klimaatadaptiviteit (vergroening en verblauwing) liggen in de bestaande stad. Met ontwikkelingen bijdragen aan opgave bestaande stad of met uitleg vergroten van de opgave?

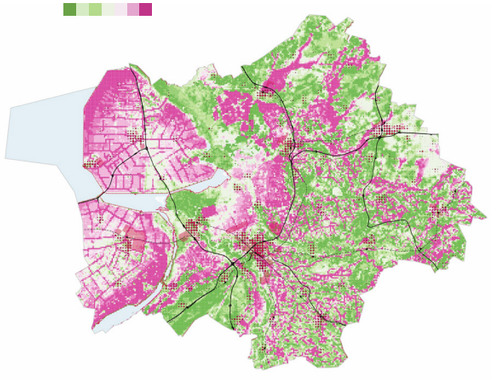
Aantal woningen per dijkring. Dit is een indicatie voor de opgave bij een eventuele evacuatie bij grote kans op overstroming.

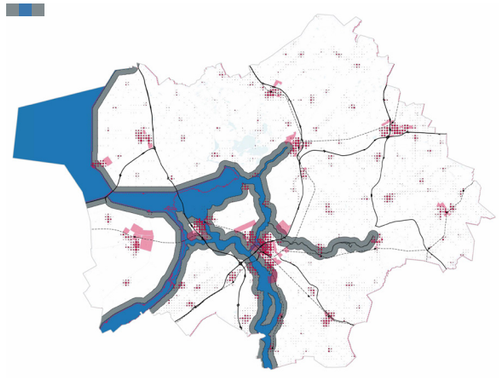
Grondwaterstand. De indicator geeft aan hoe ver het hoogste grondwater onder maaiveld zit en daarmee hoeveel ruimte er is stijgend grondwater op te vangen

Waterveiligheid. De indicator geeft aan wat de waterdiepte bij overstroming is en in hoeverre dat zorgt voor overlast, schade of levensbedreigende situaties.

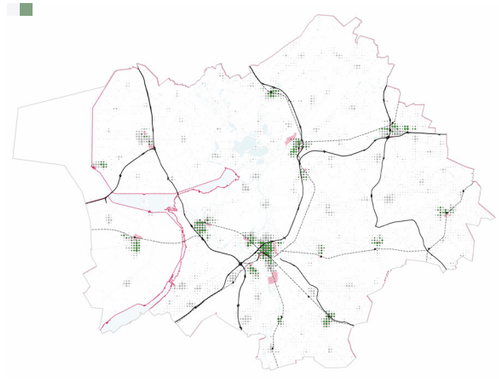
Wateroverlast bij hevige neerslag. Op basis van de gevoeligheid voor kwel geeft de indicator aan of locaties zich op een lokaal minimum bevinden dat gevoelig is voor wateroverlast bij hevige neerslag.

Aantal woningen nabij hoofdwater (binnen 1km). Deze indicator is een maat voor de robuustheid voor toekomstige maatregelen die nodig kunnen zijn bij hoofdwateren.

Beschikbaarheid drinkwatervoorziening. Deze indicator geeft aan in hoeverre locaties aangetakt kunnen worden op de drinkwatervoorziening.

Meekoppelkans energietransitie. Bestaande woningen binnen een straal van max 800 meter van nieuw geprojecteerde woningen.

		2006	2018	Vaste plannen	40 - Zwolle Centraal	40 - Netwerkdelta	40 - Lokaal Vitaal	40 - Soevereine subregio's	80 - Zwolle Centraal	80 - Netwerkdelta	80 - Lokaal Vitaal	80 - Soevereine subregio's
Ontwikkeling ritten	Auto		100		107			108	117			117
NRM	OV		100		99			98	109			109
	Active		100		95			94	105			106
Ontwikkeling reizigersKM	Auto		100		117			118	124			125
NRM	OV		100		109			109	119			119
	Active		100		91			91	102			102
Modal split (KM)	Auto		79%		81%			81%	80%			80%
NRM	OV		14%		13%			13%	13%			13%
	Active		8%		6%			6%	6%			8%
Aantal trips	Fiets		100	110	114	114	114	113	127	126	126	126
Dashboard	Bus		100	122	133	133	130	129	157	154	155	150
	Trein		100	117	124	124	123	122	144	142	142	140
	Auto		100	105	108	108	108	108	117	117	117	118
Lange trips (>12,5km)	Fiets		100	107	110	114	114	109	119	127	127	119
Dashboard	Bus		100	109	112	135	133	112	123	159	159	122
	Trein		100	117	125	122	115	122	143	141	141	138
	Auto		100	105	108	106	104	108	117	114	114	117
Nabijheid OV	Geen OV nabij		26%	18%	25%	22%	22%	25%	28%	33%	36%	36%
Dashboard	OV halte		39%	19%	15%	19%	16%	19%	18%	16%	14%	17%
Nieuwe woningen	HOV		8%	13%	13%	11%	10%	10%	7%	7%	7%	6%
	Sec. Sprinter		3%	0	0	1%	0	0%	1%	2%	1%	1%
	Primair Sprinter		11%	17%	14%	17%	20%	20%	21%	24%	23%	22%
	Primair IC station		13%	34%	33%	30%	32%	25%	24%	18%	19%	17%
PTAL	Slecht		64%	45%	49%	51%	47%	56%	54%	60%	60%	60%
Dashboard	Matig		15%	13%	10%	13%	15%	12%	15%	16%	15%	17%
Nieuwe woningen	Voldoende		8%	7%	7%	6%	9%	8%	9%	8%	8%	9%
	Goed		13%	34%	35%	30%	30%	24%	22%	16%	17%	15%
Nabijheid	Banen per fiets	38	46	49	50	49	49	49	51	48	48	48

Lessen - Mobiliteit

Bevinding analyse: Regio Zwolle is behoorlijk auto-georienteerd

- De stedelijkheid (vertaald in nabijheid van inwoners en banen) is vrijwel overal in de regio Zwolle beperkt. Dit zorgt er voor dat de regio behoorlijk auto-georienteerd is. Terug te zien aan congestie op de A28, de (buiten)ring van Zwolle en de N35.

Bij +80.000 woningen wordt het te druk op het wegennet

- De +40.000 woningen perspectieven lijken veel op elkaar en leiden nauwelijks tot verschil in mobiliteitsuitkomst. Deze passen – lokale kwesties daargelaten – ook op de netwerken in de context van een laag economisch groeiscenario.
- De +80.000 woningen perspectieven verschillen nu vooral in waar het verkeer geproduceerd wordt en minder in de omvang van het verkeer en de verdeling over vervoerswijzen. Kernprobleem is dat deze +80.000 woningen in combinatie met de 2040 hoog uitgangspunten leiden tot een veel te grote druk op het wegennet. De verstedelijkingskeuzes (waar te bouwen) lost hierin in geen van de perspectieven iets op. Op het OV-systeem is, met een aantal nuances, juist nog ruimte aanwezig.

Er ontstaat met deze perspectieven geen verschil in modal shift

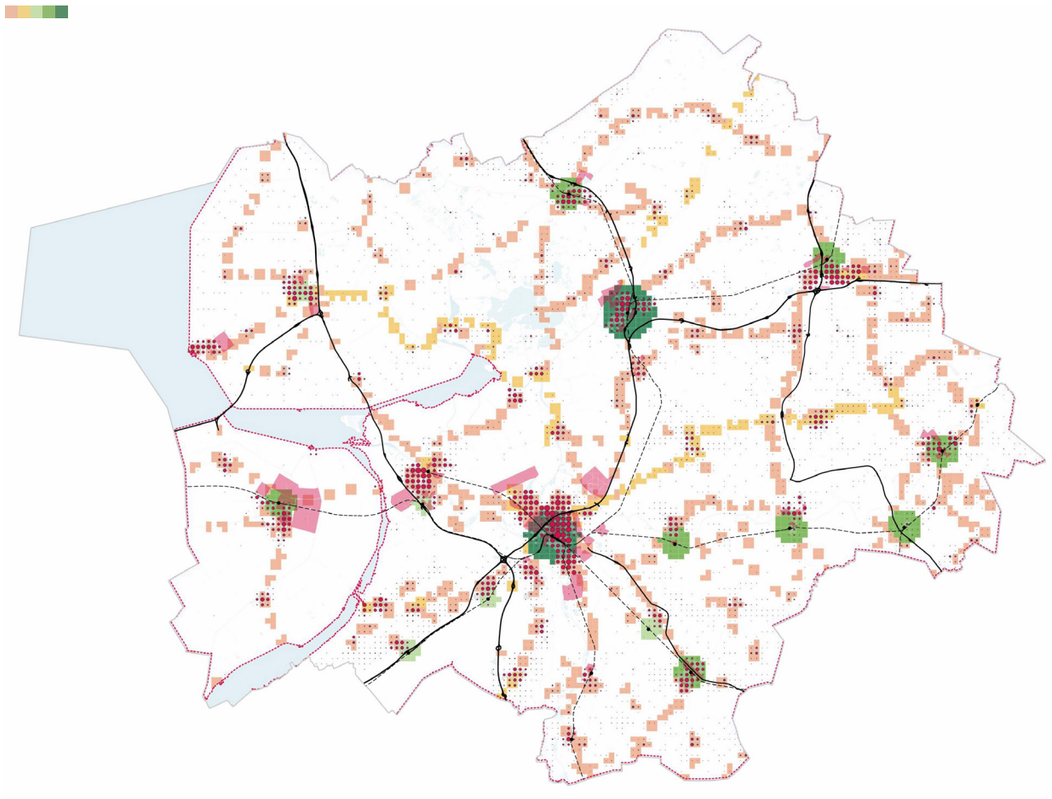
- Het verschil in modal split tussen stedelijk en niet-stedelijk vertaalt zich niet in een verschil in OV-gebruik tussen de perspectieven.
- Om een verschil in modal split te krijgen zou moeten worden ingezet op: 1) sterker concentreren binnen Zwolle (en ook Kampen en Dronten) zodat de stedelijkheid hoger wordt en de woningen binnen bereik van de stations (vooral IC-Zwolle) komen, 2) een groter onderscheid tussen de perspectieven, 3) toevoegen van mobiliteitsmaatregelen (m.n. stations voor slecht ontsloten gebieden en flankerend parkeerbeleid in stedelijk gebied).

As N50-N307 (Dronten, Kampen) nu niet geschikt voor grootschalige ontwikkelingen

- N50 – N307. Hier een substantiële verhoging van de I/C tot ver boven de 1 bij grote aantallen woningen in Dronten en Kampen. In een evenwichtstoedeling verdwijnt die piek weer maar dit is wel een indicatie dat deze relatief kleinschalige autoinfrastructuur niet berekend is op grootschalige ontwikkelingen aan deze as.

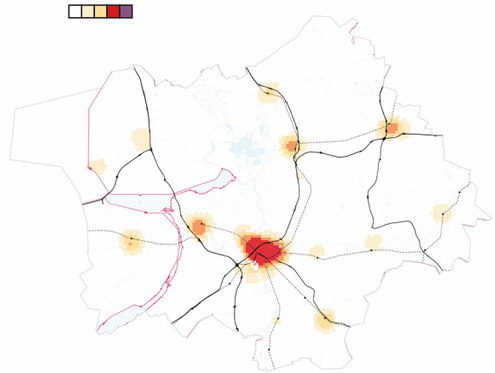
Fietspontentie (nabijheid) wordt in deze perspectieven onvoldoende benut

- De bereikbaarheid van banen en inwoners ligt voor alle modaliteiten duidelijk het hoogste voor Zwolle. Bij fietsbereikbaarheid scheelt dit een factor 4.
- Bij fietsbereikbaarheid verschilt duidelijk tussen Zwolle centraal +80.000 woningen en de andere perspectieven. In dit perspectief neemt de fietsbereikbaarheid van banen met 30% toe en in het gebied Zwolle zelfs met 50%.

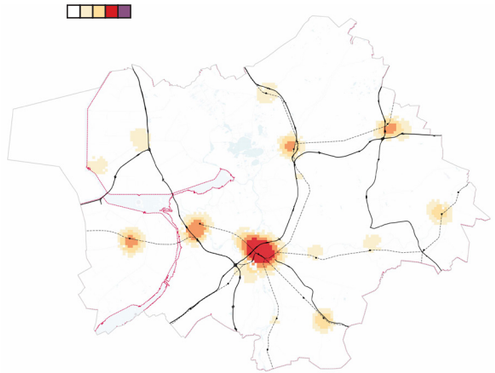

Open OV. Ligging nabij OV-halte, HOV, sprinter of IC-station?

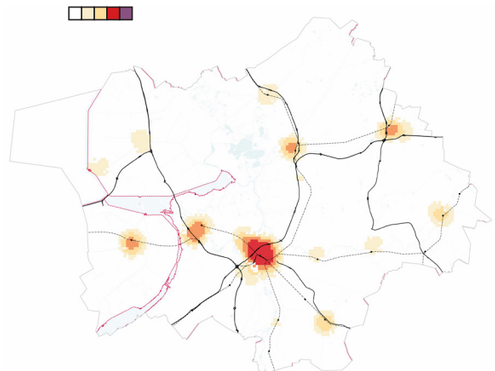
- Geen OV nabij
- OV-halte op max. 500 meter
- HOV-halte op max. 500 meter
- Secundair sprinterstation op max. 1km
- Primair sprinterstation / primair IC-station op max. 1,75km
- Primair IC-station op max 2,5km

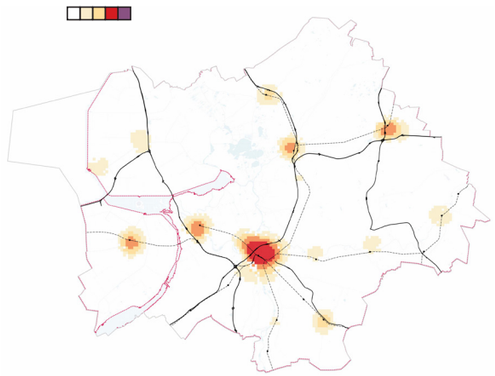
Zwolle centraal. Nabijheidsindex na toevoeging 80.000 woningen en 40.000 banen.

Netwerkdelta. Nabijheidsindex na toevoeging 80.000 woningen en 40.000 banen.

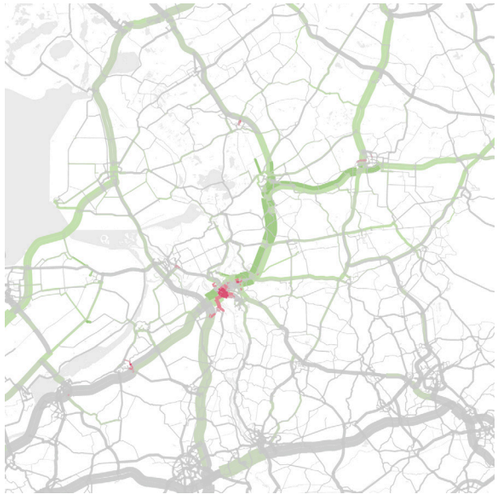

Lokaal vitaal. Nabijheidsindex na toevoeging 80.000 woningen en 40.000 banen.

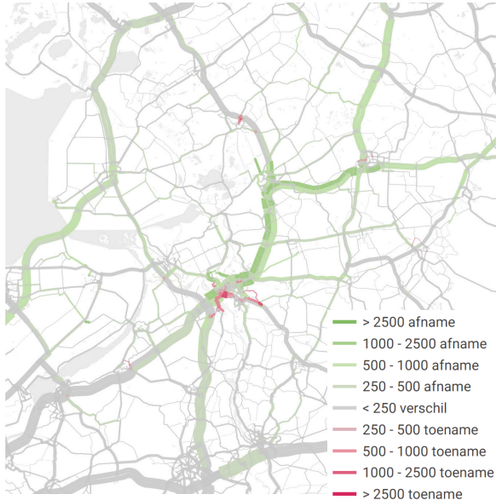

Soevereine regio's. Nabijheidsindex na toevoeging 80.000 woningen en 40.000 banen.

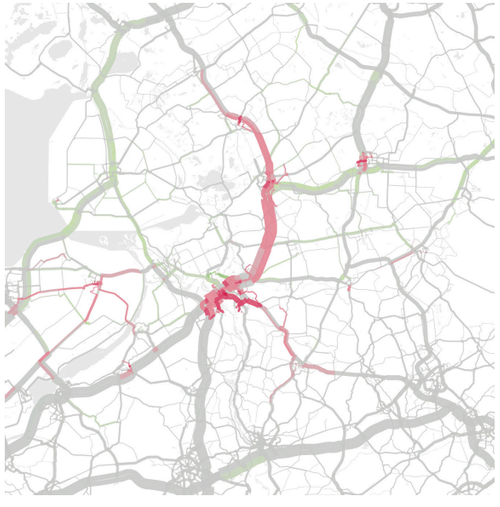
Verschil etmaalintensiteiten (NRM)
Zwolle centraal + 40.000

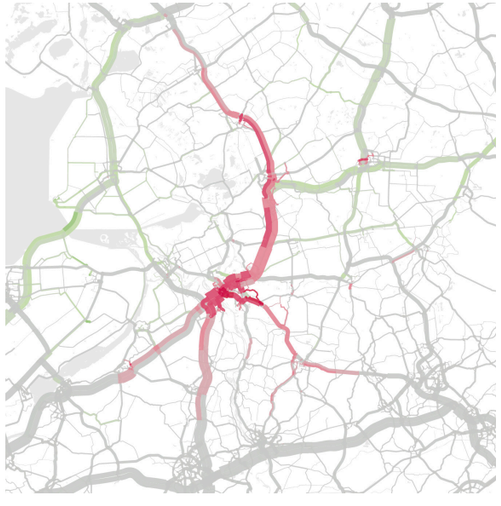
Verschil etmaalintensiteiten (NRM)
Soevereine subregio's + 40.000

Verschil etmaalintensiteiten (NRM)
Zwolle centraal + 80.000

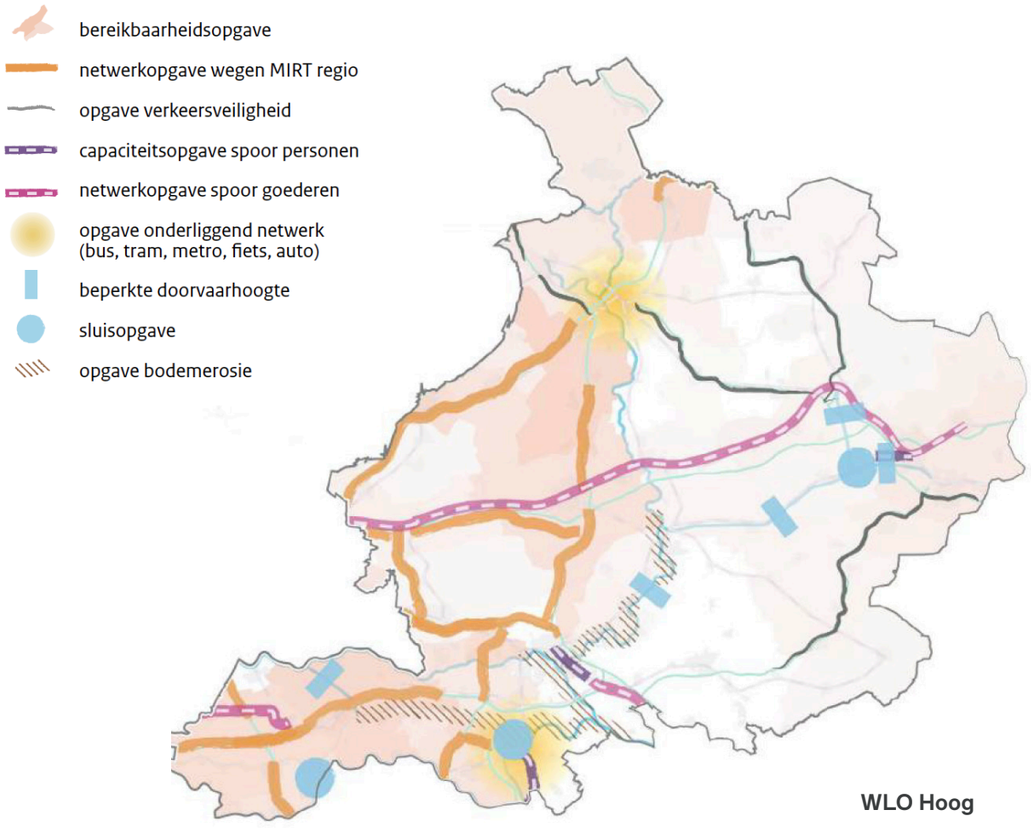

Verschil etmaalintensiteiten (NRM)
Soevereine subregio's + 80.000

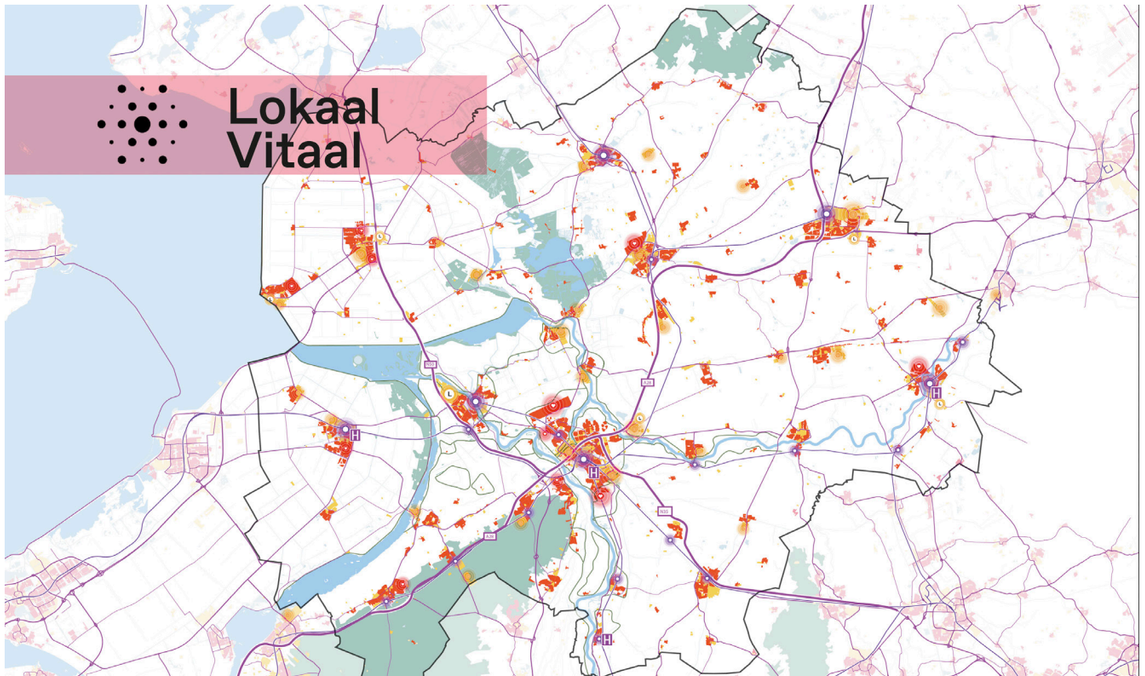

IMA: In het hoge scenario is het wegennet overbelast op A28, A50, A6, N50 en N35

- In het lage groeiscenario functioneert het bereikbaarheidssysteem in de basis, met uitzondering van de autobereikbaarheid via de A28 richting Amersfoort. Het grootste deel van dit knelpunt ligt buiten het studiegebied maar wordt wel veelvuldig gebruik door verkeer vanuit het studiegebied. De I/C verhoudingen in het wegensysteem zijn voor het overige kritisch maar op landelijke schaal zeker niet opvallend en leiden niet tot grote vertragingen. Voor het OV-systeem zijn er geen problemen, met uitzondering van de capaciteit van station Zwolle.
- In het hoge scenario is het wegennet overbelast op A28, A50, N50, N35 en ook op de A6. Dit is in eerste instantie een landelijk probleem want het geldt in dit scenario voor half Nederland. Het geeft wel aan dat een ruimtelijk-economische ontwikkeling en autogebruik zoals geprognotiseerd in het hoge scenario niet haalbaar is zonder zeer forse reistijdverliezen. Ook in dit scenario is het spoorsysteem in de regio nog grotendeels niet-kritisch. Er ligt dus ruimte voor een modal-shift.

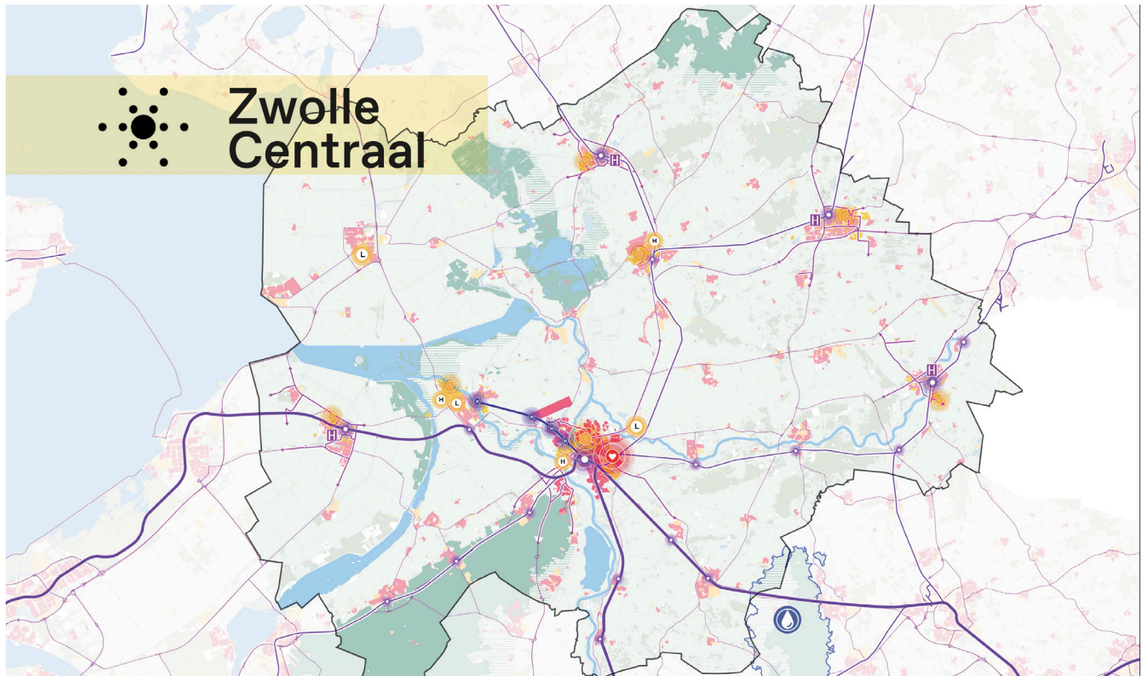
WLO Hoog

Uitgelicht effect: 10% meer hectare aan bodemgebruik dan perspectief Zwolle centraal

Effecten perspectief - Lokaal Vitaal

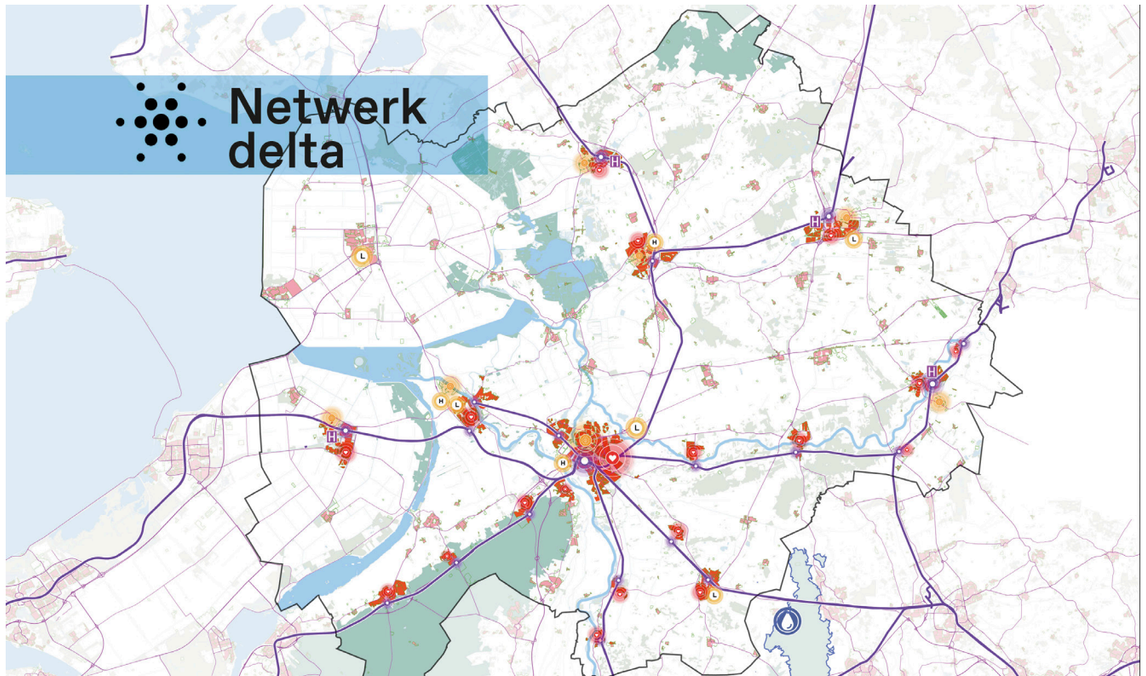
- Het spreiden van de opgave zorgt ervoor dat uitgesproken effecten achterwege blijven. Effecten zijn bovendien sterk lokaal.
- De lage dichtheden, beperkte stedelijkheid en grote autoafhankelijkheid zijn nog net iets sterker dan bij andere perspectieven. De klimaatindicatoren geven een wisselend beeld. Per kern zullen er dus – net als nu – allerlei maatregelen voor de waterhuishouding nodig zijn om de gebiedsontwikkelingen mogelijk te maken, terwijl er tegelijkertijd weinig structureel wordt opgelost.
- Punt van twijfel is de ‘maakbaarheid’ van dit perspectief. Het gaat in tegen de trek naar de grotere kernen en steden van de afgelopen decennia; van werken maar in mindere mate ook wonen. De combinatie van een trend om willen buigen met ingrijpen en tegelijkertijd per kern autonoom aan opgaven werken, lijkt tegenstrijdig.
- Het is maar de vraag of met het bieden van lokale ruimte (zonder meer structurelere oplossingen) de trek van bedrijven, werk en talent richting de grote stad / steden echt weet tegen te houden (heeft ditzelfde beleid de afgelopen decennia soelaas geboden?)
- Lokaal Vitaal gaat uit van Nieuwe Vleugels i.p.v. warme harten. Transformatie van het bestaande heeft hier dus geen prioriteit. Hierdoor scoort het perspectief slecht op bijdrage aan het draagvlak voor voorzieningen en bijdrage aan energietransitie in bestaande wijken.
- Sleutelgebieden: voor Mastenbroek lijkt geen draagvlak.

Uitgelicht effect: Van 11 naar 13% stedelijk (van 35 naar 85 rode pixels in Zwolle), maar 0% hoogstedelijk

Effecten perspectief -Zwolle Centraal

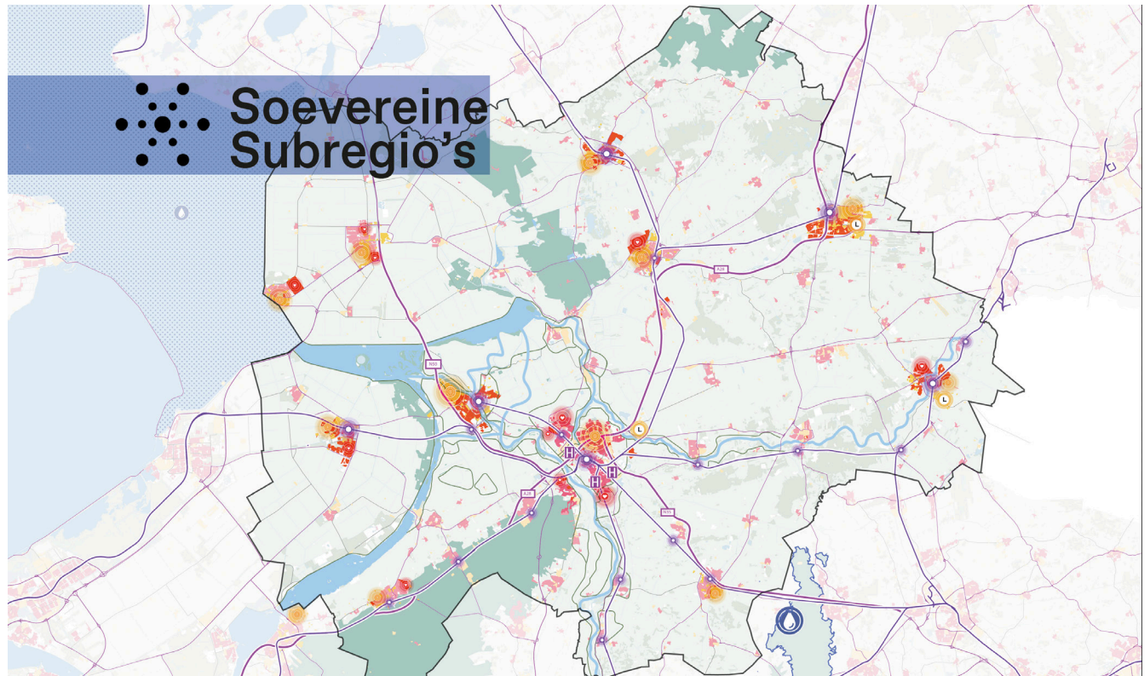
- Het perspectief leidt tot flinke uitbreiding van het stedelijk gebied van de stad Zwolle, maar zonder dat echte hoogstedelijkheid gecreëerd wordt (in indicator stedelijke nabijheid). Ook in woonmilieu worden er iets meer woningen in hogere dichtheden gezet. Dit wordt nog verder verkend in de Schaalsprong Zwolle.
- Ten opzichte van de andere perspectieven ligt het OV-gebruik iets hoger en het autogebruik iets lager.
- Opvallend is dat de ‘vaste’ plannen met relatief veel volume in stationsgebied en andere stedelijke locaties meer bijdragen aan stedelijkheid en stedelijke woontypen dan de plus die daarbovenop komt in het 80.000+ ambitieniveau.
- De mate van stedelijkheid en mobiliteitstransitie blijft wel achter bij de verwachtingen. Oorzaak is dat een relatief groot deel van de opgave in uitleglocaties met suburbane dichtheid wordt gerealiseerd. Daarmee is ook de belofte van het perspectief, een hoogstedelijke gemengde kern die een stevige stedelijke kenniseconomie kan trekken, discutabel. Om deze belofte te realiseren zal sterker moeten worden geconcentreerd in de bestaande stad, vooral binnen de fietscontour van het centraal station.
- De uitleg zorgt er ook voor dat voor veel bestaande wijken de afstand tot groen toeneemt.
- De klimaatopgave is complex, maar kan op systeemniveau worden opgepakt. Andere indicatoren zoals de grondwaterstand en risico bij hevige neerslag worden meer lokaal bepaald. Ook hier komen enkele uitleglocaties negatief uit de bus. Terwijl door transformaties in de bestaande stad klimaatopgaven beter ‘meegenomen’ kunnen worden.
- Samengevat: het perspectief kan haar belofte alleen waarmaken met sterke concentratie en een samenhangende aanpak van de complexe opgave.

Uitgelicht effect: Nabijheid van voorzieningen daalt van 74,2% naar 62,3%

Effecten perspectief - Netwerk delta

- Het functioneren van de ‘netwerk delta’ wordt in de effectbepaling vooral zichtbaar per kern. Meppel, Dronten en Kampen worden een meer ‘stedelijke plek’. Dat kan kansen bieden voor nieuwe en bestaande bedrijven om zich wat stedelijker te richten.
- De mobiliteit blijft – net als in de andere perspectieven – grotendeels op de auto gericht. Stevige ontwikkeling in Kampen en Dronten leidt tot overschrijding van de capaciteit van de N50 – N307. Het functioneren als fietsnetwerk rond Zwolle komt niet uit de effectbepaling, de afstanden zijn relatief lang om te fietsen en bovendien is de verplaatsingsbehoefte breder dan alleen naar Zwolle.
- De ‘klimaatbelofte’ wordt niet direct zichtbaar in de indicatoren. Dat is ook logisch omdat binnen de netwerkdelta de gebiedsontwikkelingen vooral daaraan gekoppelde maatregelen mogelijk moeten maken. Die ingrepen zullen in een ontwikkelpad dus wel hard aan de gebiedsontwikkelingen verbonden moeten worden, om dit perspectief ook het gehoopte effect te laten hebben.
- Vooral verdichting in die middelgrote kernen gekoppeld aan nabijheid van het station helpt duidelijk om wat meer stad te worden en daarmee een toevoeging te bieden ten opzichte van het bestaande.

Uitgelicht effect: Draagt slechts voor 4,1% bij aan kwetsbare wijken

Effecten perspectief - Soevereine subregio’s

- Het type effecten is behoorlijk vergelijkbaar met de netwerkdelta, alleen worden iets andere kernen aangezet. Het verschil tussen het ‘netwerk’ en ‘soeverein’ blijkt op basis van de effectbepaling niet zichtbaar op de schaal van de regio als geheel. Het gaat er veel meer om voor welke middelgrote kernen welke toekomst ontwikkeling gekozen wordt.
- Extra aantallen toegevoegd aan middelgrote kern zorgt voor ‘meer stad worden’
- Uitleglocaties in de nattere of lagergelegen gebieden vergroten de klimaatopgave zonder een meekoppelkans te bieden.
- De beloofde ‘balans’ tussen wonen en werken in kernen als Meppel, Steenwijk, Hardenberg, Dronten wordt niet waargemaakt, doordat er te veel woningen worden gebouwd in deze kernen.
- Sleutelgebied Dronten genereert veel verkeer richting Kampen, Zwolle (en externe relaties richting Randstad) die A50 niet aan kan.

Bevindingen van het Ontwerpend Onderzoek

Accommoderen van de ontwikkelopgave (woningen en bedrijvigheid) met behoud van de huidige **ruimtelijke kwaliteit** op basis van een **klimaatadaptieve** (verstedelijkings)strategie

Benutten en versterken van huidige en toekomstige ambities op het gebied van **leefbaarheid, landschap en de energietransitie.**

Wonen en werken in een klimaatadaptieve regio

- Regio Zwolle zet in op water en klimaatrobuustheid. De benoeming van de regio tot één van de 8 NOVI-gebieden leidt tot een jarenlange samenwerking van Rijk en Regio op dit punt. Ook binnen de Verstedelijkingsstrategie zetten we in op water en klimaat.

- Vanuit klimaat bekeken verschillen de perspectieven niet veel in effecten, deze worden grotendeels bepaald door de specifieke locatie van de verstedelijking binnen de kernen en minder door de regionale verdeling van de verstedelijking. Niet de vraag ‘in welke kern?’ maar de vraag ‘waar in de kern’ is bepalend. We zien hierbij dat ook ‘harde’ plannen niet altijd op de meest optimale plek liggen vanuit water en klimaat perspectief.

- Op maatregelniveau (en in de bouwstenen) zijn er wel degelijk verschillen op klimaatgebied (water en energie) en ligt er een keuze voor of we willen inzetten op systeemniveau of juist lokaal de opgaven willen oplossen. Kiezen we bijvoorbeeld voor het opvangen bij de bron (denk aan sleutelgebied Sallandse Weteringen/ Heuvelrug) of juist voor lokale waterbergingsmaatregelen in de wijken.

- Meekoppelkansen voor energietransitie en klimaatadaptiviteit (vergroening en verblauwing) liggen in de verdichting van de bestaande stad/kern (nieuw helpt bestaand). Nieuwe woningen in uitleggebieden dragen hieraan niet bij.

Groei van wonen ....

- In de effectbepaling is als uitgangspunt genomen dat de plannen die tot 2027 gerealiseerd worden beschouwd moeten worden als harde plannen. Dit betekent dat de locatie van circa 31.000 woningen al vastligt. Omdat het aandeel harde plannen als basis in alle perspectieven is gebruikt zijn de verschillen tussen de perspectieven bepekt zichtbaar. De massa voor verandering is slechts beperkt.

- Opvallend is dat in ‘Zwolle-centraal’ +80.000 woningen de stedelijkheid nog maar beperkt groeit. Dat komt doordat de extra woningen die ten opzichte van de basis (en +40.000) wordt gerealiseerd grotendeels uitleg betreft die geen stedelijkheid toevoegt aan de bestaande stad.

- Nabijheid is een belangrijk begrip in de Verstedelijkingsstrategie. Onder nabijheid wordt verstaan de hoeveelheid inwoners en banen binnen een straal van 3 km (fietsafstand). We drukken de nabijheid uit in de mate van stedelijkheid. Hoe meer stedelijk, hoe meer inwoners en banen in de directe omgeving aanwezig zijn. We zien dat in alle perspectieven Regio Zwolle beperkt verandert in stedelijkheid. Onafhankelijk van het perspectief blijft de globale verdeling tussen deelgebieden intact, de dichtheid blijft laag en daardoor is de nabijheid beperkt.

- Zwolle is de enige kern waar een schaalsprong in stedelijkheid mogelijk zou zijn. Dit vraagt regionale focus op Zwolle en binnen Zwolle een stevige inzet op verdichting en transformatie binnen de bestaande stad. Een uitleglocatie draagt slechts in beperkte mate bij aan de stedelijkheid van Zwolle. En ook realisatie van woningbouw in omliggende kernen levert ook geen extra stedelijkheid op.

- Ten aanzien van de rol van de middelgrote kernen (Kampen, Meppel, Dronten, Hoogeveen) binnen Regio Zwolle kunnen keuzes gemaakt worden (met name in economisch profiel en toekomstige stedelijkheid). In deze kernen is een sprong in stedelijkheid mogelijk bij voldoende programma, een gezonde woon-werkbalans en daarmee ook een stevige rol in de omliggende subregio. Voorzichtige conclusie is dat we kunnen inzetten op een warm hart op 3 schaalniveau’s: Regio Zwolle heeft de stad Zwolle als warm hart, per subregio vormen de middelgrote kernen de warme harten en lokaal zetten we in op een warm hart binnen elke kern.

Versterken van de concurrentiekracht van de Regio Zwolle door een **sterk en duidelijk economisch profiel** in combinatie met een **aantrekkelijk vestigingsklimaat**

- We zien dat het aantal banen in verschillende gemeenten niet in evenwicht is met het aantal mensen met een baan. In Zwolle zijn aanzienlijk meer banen dan mensen met een baan, dat is op zich gezond voor een cetrale stad. Maar er zijn ook gemeenten op fikse afstand van Zwolle waarbij deze verhouding andersom is. Deze regionale onbalans dwingt inwoners tot grote pendelafstanden, die ze bijvoorbeeld niet op de fiets kunnen afleggen. Dat heeft negatieve effecten op inclusiviteit en kansengelijkheid.

- Ook vraagt deze onbalans in keuzes waar te verstedelijken. Daar waar een sterke groei van het aantal woningen niet gepaard gaat met een toename van het aantal banen leidt dit, gezien het karakter van de regio, tot een toename van de automobiliteit.

- Versterken van de concurrentiekracht van Regio Zwolle is mogelijk door te concentreren en te specialiseren. De wijze waarop hier invulling wordt gegeven verschilt tussen de perspectieven, waarbij wenselijkheid met name samenhangt met de economische strategie binnen de regio.

Bereikbaar houden van (huidige en toekomstige) economische toplocaties op regionaal (Regio Zwolle) en nationaal niveau (REOS - Ruimtelijk Economische Ontwikkelstrategie) in combinatie met een goed functionerend daily urban system

- De regio is en blijft erg autogeoriënteerd. De stedelijkheid (vertaald in nabijheid van inwoners en banen) is vrijwel overal in de regio Zwolle dorps en sub-urbaan. Dit zorgt voor een relatief hoog aandeel van autoverplaatsingen. Dit is terug te zien aan congestie op de A28, de N50, de (buiten)ring van Zwolle en de N35 in uitkomsten van het verkeersmodel.

- Er treden vooral verschillen op in mobiliteit tussen de huidige situatie en de verschillende woningbouwscenario's, en veel minder tussen de perspectieven. Hoeveel woningen erbij komen, is dus bepalender dan welke locaties precies gekozen worden.

- De +40.000 woningen perspectieven lijken veel op elkaar en leiden nauwelijks tot verschil in mobiliteitsuitkomst. Deze passen – lokale kwesties daargelaten – ook op de netwerken. De +80.000 woningen perspectieven verschillen nu vooral in waar het verkeer geproduceerd wordt en minder in de omvang van de het verkeer en de verdeling over vervoerswijzen.

  Kernprobleem is dat deze +80.000 woningen in combinatie met de 2040 WLO hoog uitgangspunten leiden tot een veel te grote druk op het wegennet. Deze druk doet zich overigens overal in het land voor en vraag om beleid op nationaal niveau.

  De verstedelijkingskeuzes (waar te bouwen) lost hierin in geen van de perspectieven iets op. Op het OV-systeem is, met een aantal nuances, juist nog ruimte aanwezig.

- Het gebruik van het OV in Zwolle, de middelgrote kernen en de rest verschilt aanzienlijk. In Zwolle is ongeveer een kwart van de reiskilometers per OV, in de middelgrote kernen is dat 10-15% en daarbuiten 7%. Fiets en lopen zijn redelijk vergelijkbaar. Dit pleit ervoor om bij locatiekeuzes uit te gaan van een optimale verdichting rondom OV-knooppunten in combinatie met een regionale mobiliteitstransitie.

- Inzetten op mobiliteitstransitie door sterker concentreren binnen Zwolle en rondom IC-stations in combinatie met toevoegen van flankerende mobiliteitsmaatregelen (parkeren, fietsbereikbaarheid, etc.) zorgt voor een afname van autogebruik: inschatting effect 10% afname op A28 ter hoogte van Zwolle in de spits.

Ontwikkelrichting van Regio Zwolle

- PM -

REGIO ZWOLLE
STAD EN LAND IN BALANS 2040

STUDIO BEREIKBAAR

DZH
de zwarte hond
architecture urbanism strategy

DONASTEDENBOUW